

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRKÇE DERS KİTABINDA GEÇEN TÜRKÇE VE YABANCI
KÖKENLİ KELİMELERİN ÖĞRENCİLER TARAFINDAN
BİLİNME DÜZEYİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA:
KARADENİZ EREĞLİ ÖRNEĞİ**

Kadir Korkmaz

Zonguldak 2019

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRKÇE DERS KİTABINDA GEÇEN TÜRKÇE VE YABANCI
KÖKENLİ KELİMELERİN ÖĞRENCİLER TARAFINDAN
BİLİNME DÜZEYİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA:
KARADENİZ EREĞLİ ÖRNEĞİ**

**Hazırlayan
Kadir Korkmaz**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Aziz Gökçe**

Zonguldak 2019

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü, yazım kılavuzuna uygun davranıldığımı taahhüt ederim.

01.09/2019

Kadir KORKMAZ

T.C.

**ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEZ ONAYI

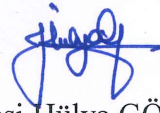
Enstitümüzün Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında 2005628205004 numaralı Kadir Korkmaz'ın hazırladığı “**Türkçe Ders Kitabında Geçen Türkçe ve Yabancı Kökenli Kelimelerin Öğrenciler Tarafından Bilinme Düzeyi Üzerine Bir Araştırma Karadeniz Ereğli Örneği**” konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 11/06/2019 günü saat 14.00'te yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Başkan Dr. Öğretim Üyesi Aziz GÖKÇE

Üye Dr. Öğretim Üyesi Celal Can ÇAKMAKCI

Üye Dr. Öğretim Üyesi Hülya GÖKÇE

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

01.07/2019
Doç.Dr. YILDIRIM
Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum : ZBEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı
Tez Başlığı : Türkçe Ders Kitabında Geçen Türkçe ve Yabancı Kökenli Kelimelerin Öğrenciler Tarafından Bilinme Düzeyi Üzerine Bir Araştırma: Karadeniz Ereğli Örneği
Tez Yazarı : Kadir Korkmaz
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Aziz Gökçe
Tez Türü, Yılı : Yüksek Lisans Tezi, 2019
Sayfa Adedi : 122

Özellikle son yıllarda İnternet ve televizyonun büyük bir yer kapladığı hayatımızda hiçbir süzgeçten geçmeden benliğimize yerleşen yabancı kaynaklı kelimelerin kullanımının oldukça arttığı gözlemlenmektedir. Mağaza tabelalarından tutun lokantalarda önümüze konulan yemek listelerine varıncaya kadar yabancı kelimelerin istilası altında kalınmakta. Kişiliği oluşmuş bireyler bu istilalara karşı kendini koruyabiliyor fakat araştırmamızın hedef kitlesi olan ortaokul öğrencileri, bu tür yabancı kelimeleri kullanmakta sakınca görmediği gibi bu kelimeleri kullanmaya daha da özen göstermektedir.

Bu araştırma, her alanda takip ettiğimiz Batı medeniyetlerinin ve ortak geçmişimiz bulunan Doğu medeniyetlerinin dillerinden dilimize geçen kelimelerin ortaokul seviyesindeki öğrencilerimiz tarafından bilinirliğini bulmak ve bu kelimelerin Türkçe karşılıklarına oranla ne kadar bilindiğini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Kökenli Kelimeler, Diller Arası Kelime Alışverişi, Kelimelerin Bilinme Oranı

ABSTRACT

Institution : ZBEÜ Institute of Social Sciences, Department of Turkish Teaching
Title : A survey about whether the students are aware or not of which words are originally Turkish or foreign origin in Turkish students' books An example of Kdz. Ereğli
Author : Kadir Korkmaz
Advisor : Assist. Prof. Aziz Gökçe
Type of Thesis, Year : M.Sc. Thesis, 2019
Total Numbers of Pages : 122

Especially in recent years, an increase in the amount of using foreign origin words without applying any elimination has been observed in our lives of which the internet and televisions have occupied a large part.

We are face to an invasion of these foreign words as we see them everywhere such as on the signs of the shops, on the menus in the restaurants. People, who are sensitive to this issue, have been able to protect themselves against these invasions, but middle school students who are the main target of this survey don't ignore using these words, on the contrary they prefer using them more often in their daily lives.

This survey has aimed to find out the awareness level of middle school students about these words which originally come from the western civilizations that we have been following in all fields and the oriental civilizations that we have had a lot in common and also aimed whether they know the Turkish words of foreign origin words or not.

Key Words: Foreign Origin Words, Exchanging Words Between Languages, Awareness of origins of words

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlanmasında değerli görüş ve desteklerini benden esirgemeyen, çalışmanın gelişmesini adım adım takip eden ve beni yönlendiren, Dr. Öğretim Üyesi Aziz Gökçe'ye sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Fikirlerinden istifade ettiğim tüm hocalarıma, çalışmamda yardımcı olan Kayabaşı Alemdar Ortaokulu, Atatürk Ortaokulu, C.B. Süleyman Demirel Ortaokulu ve TED Karadeniz Ereğli Vakfı Ortaokulu idarecileri, öğretmenleri ve öğrencilerine teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca çalışmamı hazırladığım süre içerisinde desteğini benden esirgemeyen aileme, sevgili eşim Özlem Korkmaz'a ve çocuklarım Yağız, Yiğit Korkmaz'a teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	x
GİRİŞ	1
1. ALAN LİTERATÜRÜ	2
1.1. Dil.....	2
1.1.1. Dil Nedir?	2
1.1.2. Dilin Doğuşu	5
1.1.2.1. Yansıma Kuramı	5
1.1.2.2. Ünlem Kuramı	6
1.1.2.3. İş Kuramı	7
1.1.2.4. Teolojik Görüş	7
1.1.2.5. Güneş Dil Kuramı	8
1.1.3. Dilin Özellikleri.....	9
1.1.3.1. Dil Doğal Bir Varlıktır.....	9
1.1.3.2. Dil Öğrenilen ve Edinilen Bir Yetenektir	10
1.1.3.3. Dil Toplumsaldır.....	10
1.1.3.4. Dil Değişen Bir Varlıktır	11
1.1.4. Yeryüzündeki Diller	11
1.1.4.1. Yeryüzünde Köken ya da Soy Bakımından Dil Aileleri.....	12
1.1.4.1.1. Kaynakları Bakımından Diller	12
1.1.4.1.2. Yapıları Bakımından Diller	15
1.2. Dil Kültür İlişkisi	16
1.3. Türk Dili ve Türkçe Kelimelerin Özellikleri	20
1.3.1. Türk Dili	20
1.3.2. Türkçe Kelimelerin Özellikleri.....	23
1.3.2.1. Uzun Ünlü Bulunmaması.....	23
1.3.2.2. o, ö Ünlüleri	24
1.3.2.3. İnce a.....	24
1.3.2.4. Kapalı e	24

1.3.2.5. Orta Hece Ünlüsü.....	24
1.3.2.6. j Sesi.....	25
1.3.2.7. f Sesi	25
1.3.2.8. h Sesi.....	25
1.3.2.9. Başta Bulunmayan Sesler	25
1.3.2.10. Sonda Bulunmayan Sesler	27
1.3.2.11. Tonlulaşma ve Yumuşama.....	27
1.3.2.12. İkiz Ünlü (Diftong)	28
1.3.2.13. İkiz Ünsüz	28
1.3.2.14. Başta Çift Ünsüz Bulunmaması	28
1.3.2.15. Sonda Çift Ünsüz	29
1.3.2.16. Başta ve Sonda Üç Ünsüz Bulunması.....	29
1.3.2.17. Ortada Üç Ünsüz.....	29
1.3.2.18. İnceltici Sesler.....	29
1.3.2.19. r Sesi	29
1.3.2.20. İstanbul Türkçesi.....	30
1.3.2.21. Kesme	30
1.3.2.22. Ses Uyumları.....	30
1.3.2.22.1. Ünlü Uyumu.....	30
1.3.2.22.2. Ünlü-Ünsüz Uyumu	32
1.3.2.22.3. Ünsüz Uyumu.....	32
1.4. Dillerin Diğer Dillerle İlişkisi	33
1.4.1. Dil İlişkileri	34
1.4.1.1. Yabancı Kelimelerin Türkçeye Giriş Sebepleri.....	35
1.4.1.1.1. Toplumun Yeni Bir Varlık ya da Kavramla Karşılaşması	35
1.4.1.1.2. Coğrafi Sebepler.....	36
1.4.1.1.3. Sosyal ve Dini Sebepler	37
1.4.1.1.4. Politik ve Ekonomik Sebepler.....	38
1.4.1.1.5. Bilimsel ve Teknolojik Sebepler.....	38
1.4.1.1.6. Batı Tarzı Yaşama Özentisinin Getirdiği Sebepler	39
1.4.1.2. Türkçenin Diğer Dillerle İlişkileri	39
1.4.1.2.1. Türkçenin Çince ile İlişkisi	39
1.4.1.2.2. Türkçenin Farsça ile İlişkisi	40
1.4.1.2.3. Türkçenin Arapça ile İlişkisi.....	40

1.4.1.2.3. Türkçenin Rusça ile İlişkisi.....	40
1.4.1.2.4. Türkçenin İtalyanca ile İlişkisi.....	41
1.4.1.2.5. Türkçenin Fransızca ile İlişkisi	41
1.4.1.2.6. Türkçenin İngilizce ile İlişkisi	42
1.5. Türkçe Kelime Öğretimi	43
1.5.1. Türkçe Öğretiminin Önemi	43
1.5.2. Kelime ve Kelime Hazinesi	44
1.5.3. Kelime Öğretiminin Önemi	45
1.5.4. Ders Kitaplarının Kelime Öğretimindeki Yeri	45
1.5.5. Kelime Öğretiminde Kullanılan Metotlar	46
1.5.5.1. Düz Anlatım Yöntemi.....	46
1.5.5.2. Soru-Cevap Yöntemi	48
1.5.5.3. Beyin Fırtınası Yöntemi.....	50
1.5.5.4. Bireysel Çalışma Yöntemi	52
1.5.5.5. Gezi Gözlem Yöntemi	54
1.5.5.6. Grup Çalışması Yöntemi	55
1.5.5.7. Proje Yöntemi	57
2. YÖNTEM	60
2.1. Araştırmanın Amacı	60
2.2. Araştırmanın Önemi.....	60
2.3. Sınırlılıklar	61
2.4. Varsayımlar	61
2.5. Yöntem.....	62
2.5.1. Örneklem Okulların Belirlenmesi	62
2.5.2. Seçilen Öğrencilerin Belirlenmesi.....	62
2.5.3. Kullanılan Kelimeler	62
2.5.4. Verilerin Toplanması.....	67
2.5.5. Verilerin Tasnifi ve Değerlendirmesi	67
3. BULGULAR.....	68
3.1. 5. Sınıf Düzeylerine Göre Elde Edilen Veriler	75
SONUÇ	85
KAYNAKÇA.....	88

EKLER	92
Ek 1: Etik Kurulu Kararı	92
Ek 2: Kaymakamlık Araştırma İzni	93
Ek 3: Öğrencilere Uygulanan Formlar	94
ÖZGEÇMİŞ	122

TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.1: Ural- Altay Dil Ailesi	21
Tablo 1.2: Türk Dili İle İlgili Tarihler	22
Tablo 1.3: Türkçenin Gelişmesi.....	22
Tablo 2.1: 5. Sınıf Öğrenciler İçin Seçilen Kelimeler	62
Tablo 2.2: 6.Sınıf Öğrenciler İçin Seçilen Kelimeler	64
Tablo 2.3: 7.Sınıf Öğrenciler İçin Seçilen Kelimeler	65
Tablo 2.4: 8.Sınıf Öğrenciler İçin Seçilen Kelimeler	66
Tablo 3.1: 5.Sınıf Öğrencilerinin Kelimeleri Bilme Oranı (%).....	68
Tablo 3.2: 6.Sınıf Öğrencilerinin Kelimeleri Bilme Oranı (%).....	70
Tablo 3.3: 7. Sınıf Öğrencilerinin Kelimeleri Bilme Oranı (%).....	71
Tablo 3.4: 8. Sınıf Öğrencilerinin Kelimeleri Bilme Oranı (%).....	73
Tablo 3.5: Yabancı Kökenli Kelimenin Anlamının Bilinme Oranı (%).....	74
Tablo 3.6: Kitap Okuma Alışkanlığı Olan Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)	75
Tablo 3.7: Cinsiyet Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%).....	75
Tablo 3.8: Anne Babanın Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)	76
Tablo 3.9: Sözlük Kullanma Alışkanlıklarına Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)	76
Tablo 3.10 Hane Gelir Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)	77
Tablo 3.11: 6.Sınıf Kitap Okuma Alışkanlığı Olan Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)	77
Tablo 3.12: Cinsiyet Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%).....	78
Tablo 3.13: 6. Sınıf Düzeyinde Anne Babanın Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%).....	78
Tablo 3.14: Sözlük Kullanma Alışkanlıklarına Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)	79
Tablo 3.15: Hane Gelir Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)	79

Tablo 3.16: 7.Sınıf Kitap Okuma Alışkanlığı Olan Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)	80
Tablo 3.17: Cinsiyet Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)	80
Tablo 3.18: Anne Babanın Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)	81
Tablo 3.19: Sözlük Kullanma Alışkanlıklarına Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)	81
Tablo 3.20: Hane Gelir Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)	82
Tablo 3.21: 8.Sınıf Kitap Okuma Alışkanlığı Olan Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)	82
Tablo 3.22: Cinsiyet Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)	83
Tablo 3.23: Anne Babanın Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)	83
Tablo 3.24: Sözlük Kullanma Alışkanlıklarına Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)	84
Tablo 3.25: Hane Gelir Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)	84

GİRİŞ

Dil geçmişten bu zamana kadar ulaşmış kültürün yansımasıdır. Aynı coğrafyada birlikte ya da yan yana yaşayan toplumların gerek kültürel, gerekse din ve ticaret yönünden birbirleriyle sosyal ilişki içinde olmaları kaçınılmaz olmuştur. Zamanla iki farklı toplumun birbirlerini somut bir biçimde etkiledikleri görülür. Görülen bu etkileşimin en başında dil etkileşimi gelir. Milletler geçmişten bu yana birbirlerine dillerini öğretmişler veya diğer toplumların dillerinden kelimeler alarak dillerini zenginleştirmişlerdir.

Ülkemizin geçen zaman içinde Batı toplumlarına yaklaştığı gözlenmektedir. Bu toplumlarda yaşanan gelişmeleri takip ederken maalesef dillerinin yoğun bir istilasına uğradığı günlük yaşamda kullandığımız kelimelerden de anlaşılmaktadır. Türkçe sözcüklüğü açısından oldukça zengin bir dil olmakla beraber bu zenginliği de dünya üzerinde çeşitli coğrafyalarda yaşamasının, farklı birçok devletle komşuluk yapmasının, geçmişten bu yana farklı dinlere mensup olmasının etkisiyle meydana gelmiştir. Dünyada konuşulan diğer tüm dillerde olduğu gibi Türkçede de birçok değişiklik meydana gelmiştir. Bu değişimlerde Türkçeye başka dillerden yabancı kelimeler girmiştir. Bu yabancı kelimelerin dilimize giriş sebepleri oldukça çeşitlidir.

Bu çalışma ortaokul seviyesinde öğrenim gören öğrencilerin dilimize yabancı dillerden giren kelimelerin anlamlarını mı daha çok bildikleri yoksa bu kelimelere karşılık gelen Türkçe kelimeleri mi daha çok bildiklerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Türkçe ders kitaplarında kullanılan yabancı kökenli kelimeler öğrencilerin Türkçe kelimeler yerine yabancı kökenli kelimeleri kullanmalarını arttırmakta olup bu durum dilimiz için ilerleyen zamanda sorun olmaya başlayacaktır. Öğrencilerimize kullandırdığımız ders kitaplarında seçilen kelimelerin Türkçe kökenli olması dilimizi yabancı kelimelerin saldırısından biraz olsun koruyacaktır.

1. ALAN LİTERATÜRÜ

1.1. Dil

1.1.1. Dil Nedir?

İnsanların arasında iletişimi sağlayan en temel varlık olan dil aynı zamanda yaşayan canlı bir sesler sistemidir. Bir düşüncenin, fikrin, karşımızdakine aktarılması dil sayesinde gerçekleşir. Dil için iletişim sağlamada en gelişmiş sistemdir demek yanlış olmaz. Bazı hareketler, mimiklerle de karşımızdaki insanla iletişim kurmak merakımızı anlatabilmek mümkün olsa da bu tür bir iletişimin ifade kabiliyeti sese göre daha sınırlıdır. Dil canlılık özelliği taşımasından dolayı zaman içinde gelişimini sürdürür. Gelişme sürecinde zaman zaman kimi unsurlarını kaybedip yeni katılan unsurlarla zenginleşebilir. Dilden yola çıkarak toplumların geçmişleriyle ilgili fikir sahibi olmak mümkündür. Bu yüzden dil, içinde yaşadığı toplumun yaşayış biçimi, kültürü, diğer toplumlarla olan münasebetleri, tarih boyunca geçirdiği evreleri hakkında bizlere fikirler verir.

Dil, Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük'te, "İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban" şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2016).

Ediskun (1999:9)'a göre insanların anlaşmalarını sağlayan bir geniş bir de dar olmak üzere iki anlamı vardır. Geniş anlamıyla dil, insanların birbirleriyle anlaşmalarını sağlayan bir sistemdir. Jest dili, mimik dili, pandomim dili, mors dili, çiçek dili, dans ya da trafik dili bu tanıma örnek gösterilebilir. Dar anlamıyla ise dil, bir toplumdaki insanların anlaşmalarını konuşma ya da yazı ile sağlayan işaretler sistemidir. Dar anlamlı dilde iki yön vardır: Biri sesler ya da seslerin görülen işaretleri; öbürü, bu sesler ya da ses işaretlerinden çıkan anlamlardır.

Dil, "insan deneyiminin, topluluktan topluluğa değişen biçimlerde, anlamsal bir içerikle sessel bir anlatım kapsayan birimlere, başka bir deyişle, anlam birimlere ayrıştırılmasını sağlayan bir bildirişim aracıdır." (Martinet, 1998:28) Bir başka ifadeyle dil, herhangi bir zihinsel etkinliğin dışa vurulmasına, dolayısıyla herhangi bir zihinden diğer bir zihne aktarılmasına yarayan bir işaretler sistemidir(Bingöl, 1991:22). Barthes'e (1997:27) göre sözün sonsuz bir

çeşitlilikle gerçekleştirdiği salt soyut bir kendilik, bireylerin üstünde yer alan bir kural, temel türlerin oluşturduğu bir bütündür. Vardar (1999:147) ise dili, “Dil, dizimsel ve dizisel bağıntıların belirlediği, gösterenleri çizgisel nitelikli, nedensiz ve saymaca göstergelerden oluşan, eşsüremlî boyutta devimsel bir yapı olarak yer alan (göstergeler dizgesi) ve işleyen (kurallar düzeneği) çift eklemli bildirişim aracıdır” şeklinde tanımlamıştır.

Aksan (1997:13)’a göre insanoğlunun dili, yalnız, onun konuşabilmesi düşündüğünü başkalarına iletebilmesi demek değildir. Dil dediğimiz düzen insanın gözüdür, beynidir, ruhudur. Ama insanın beyninin nasıl gizli yönleri bilinmeyen noktaları varsa dilin de çözümlenemeyen açıkça ortaya konamayan birçok yönleri vardır. Beynin bu gizliliklerine karşın her dil, evreni doğa olaylarını, duygu ve düşünceleri, insanlar arasındaki ilişkileri kendince anlatır. Bu nedenle dil üzerine araştırma yapan araştırmacılar ilkel dil olarak nitelendirilebilecek bir dilin varlığından söz etmezler. Ancak bir dili konuşan toplum günümüzün her türlü uygarlık gelişmelerinden uzak bulunuyorsa Afrika’nın güç ulaşılan balta girmemiş ormanlarla kapı bölgesinde ya da okyanusun ortasında bir adada yaşayan insanlar gibi onların dilinde bugün bizim kullandığımız uygarlığa ilişkin kavramlar (uçak, telefon, uydu vb.) bulunamayacağı için dili de bir bakıma ilkel, gelişmemiş sayılır.

“Kısaca söylenecek olursa dil, aynı zamanda her yönüyle bir ulusun kültürünün de aynasıdır; insanın ve uygarlığın en önemli belirtisi ve aracı dildir” (Aksan, 2015a:13).

Gökberk (2000:68)’e göre dil, fizik yönü, ruhsal yönü ve anlam yönü olmak üzere üç boyutlu bir yapıdır. Konuşurken çıkardığımız ses dalgaları, dilin fiziki yönüdür. Sesler anlamları taşıyan birer kap gibidirler, anlamı konuşandan dinleyiciye ulaştıran birer köprüdürler. Konuşan karşısındakine bir takım sesler göndermezse anlaşma olmazdı. Ancak bu gönderilen seslerin algılanmaları, yaşanmaları da gereklidir ki bu da dilin ruhsal yönüdür. Ama dilin gerçekliği bu son algılamayla bitmemektedir. Seslerin yaşanması, henüz bir anlaşma değildir. Böyle olsaydı bilmediğimiz yabancı bir dilin seslerini işitmekle bu dili anlamış olurduk. Konuşmada anlamayı sağlayan asıl etken anlamdır. Gerçi bu anlam ruhsal yön ile hep birlikte gider, ondan ayrılamaz. Çünkü gerek anlamın

kazandırılması, gerekse kavranması ruhsal edimlere dayanır. Bununla birlikte anlam, konuşmadaki ruhsal yönden başka bir şeydir. Ruhsal edimler belli bir zaman anında ve dolayısıyla da olsa, belli bir mekanda olup biterler. Anlamın ise, sonsuz değilse bile, sürüp giden bir formu vardır. Anlam belli bir zaman anına bağlı değildir, zaman ve mekânı aşar.

Banguoğlu (2015:9) ise dili insanların meramını anlatmak için kullandıkları bir sesli işaretler sistemi olarak tanımlamış, elle, başla, gözle, kaşla işaretler yaparak da karşımızdakiyle iletişim kurabileceğimizi söylemiştir. Buna rağmen en mükemmel iletişim vasıtamız dilimiz olduğunu söyleyen Banguoğlu belli ses gruplarının kişiler arasında karşılıklı bir anlam kazanarak kavramanın oluşmasını dilin oluşmasında esas sayılabileceğini belirtmiştir.

Farklı olarak genel anlamıyla dil insanlar arasında en temel ve en güçlü iletişim aracıdır ve insan türüne özgüdür (Emiroğlu ve Aydın,2003:220-222). Dil fikir anlatan bir işaret (ing.sign) sistemidir. (Dilaçar,1968:3) İnsanoğlu için dil kavramları belirten bir gösterge dizesi, (Saussure,1998:46;Akt.Kurt,2004:5) mekanları insanları diğer nesnelere, olayları, hatta düşüncelerle duyguları betimlemek için kurgulanmış bir araçtır (Corballis,2003:12;Akt.Kurt,2004:5).

Dil ile ilgili uzun yıllarca söylenen ve günümüze ulaşan deyim ve atasözlerinden de dilin önemini anlayabiliriz. “Ağzı var dili yok” deyimini kendi hâlinde sessiz insanlar için kullanılır. “Bıçak yarası geçer, dil yarası geçmez” atasözü kalp kırıcı sözlerin hiçbir zaman unutulmayacağını anlatır. “Dilim seni dilim dilim dileyim, başıma geleni senden bileyim” atasözü kişinin başına ne gelirse dilini tutamamasından kaynaklandığını ifade etmek için kullanılır. “Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır” atasözü ise karşımızdakinin inadını gönül alıcı güzel sözlerle kırabileceğimizi anlatır. Örnek olarak kullandığımız deyim ve atasözlerinden de dilin insan iletişimde ne kadar önemli olduğunu anlamak mümkün olmaktadır.

Yapılan tanımlardan ve örneklerden de yola çıkarak bu kadar farklı ve çok dil tanımı olmasını, dilin pek çok kavramı içinde barındıran insan hayatında yeri ve önemi çok büyük olan bir varlık olmasından kaynaklandığını söylemek mümkündür.

İnsanı diğer canlı varlıklardan ayıran temel özelliklerin başında dil gelmektedir. Düşünmesi ve konuşması insanı diğer canlılardan farklı kılar. Bu iki özellik olmasa insanın hayvanlardan farkı kalmaz.

1.1.2. Dilin Doğuşu

İnsan dilinin ne zaman, nasıl oluştuğu insanın ilk hangi kelimeleri söylediği tarih boyunca insanlar tarafından her zaman merak konusu olmuştur. Bu sorulara net bir şekilde cevap vermek zordur. Bunun nedeni ise bulunan en eski yazılı kaynakların Sümerlilere ait olduğu ve günümüzden 5500 yıl öncesine ait olmasıdır. Oysaki ilk insanlar çok daha önceki dönemlerde yaşamışlardır.

Önceki zamanlarda bir iletişim aracı olarak kullanılan dilin doğuşu ile ilgili daha çok düşünürler fikir yürütmüşlerdir. Romalılarda, Lucretius Carus insanların dilin çeşitli sesleri çıkarmaya itenin doğanın kendisi olduğu görüşü savunulur, bunlara göre kullanılan gereçlerin nesnelerin adları ihtiyaç doğrultusunda doğmuştur (Tombul, 2014:239).

İlk iletişimin nasıl gerçekleştiği, insanlar arasındaki anlaşmanın nasıl bir dille yapıldığı, dillerin nasıl oluştuğu, tek bir kaynaktan mı, yoksa farklı kaynaklardan mı ortaya çıktığı problemleri günümüze kadar yerli yersiz pek çok tartışma yapılmış, birçok varsayım ortaya atılmıştır (Aksan, 2015a:95).

Dilin doğuşu hakkında varsayımda bulunan birçok kuram ileri sürülmekte olup bunlardan önde gelenler şunlardır:

1.1.2.1. Yansıma Kuramı

Bu kuram insanın doğadaki çıkan sesleri taklit etmesiyle ortaya çıktığını savunur. Havhav, cıkçık, şırıltı, patırtı vb. gibi doğada bulunan seslerin insanın konuşmasını oluşturduğunu savunur.

Aksan (2015a:96) yansıma kuramının tanımını yaparken, her dilde doğadan yansıyan kelimelerin bulunduğunu, bu öğelerin insan sesi ve bağırımlarıyla kükreme, havlama vb. hayvan seslerinin yansıttıkları gibi, ses çıkaran her türlü varlığın seslerini vermeye de yöneldiğini belirtmiştir. Dilimiz Türkçedeki miyavlamak, havlamak, böğürmek, melemek... gibi hayvan seslerini

gösteren fiillere bakacak olursak bu seslerin özünde belli başlı seslerin taklidine uzandığı, sonradan dilin belli kalıplarına dökülerek eylemleştğini görürüz. Uflamak, horuldamak gibi, insan seslerini gösteren fiillerde de durum aynıdır. Sözvarlığı içindeki diğer öğelerden birçoğu da yine belli bir sesin tasvir edilmesinden ortaya çıkmıştır: şırıltı, çatırdamak, tıkırtı, patırtı öğeleri bunların sadece birkaçıdır.

Dilin doğuşu ile ilgili bu kuramı ortaya atan dil bilimciler bu tür yansıma kelimelerin dildeki söz varlığından sadece belirli bir kısmını karşıladığını göz ardı etmişlerdir. Kendi dilimizden örnekle, yansıma kaynaklı kelimeler dilimizde birkaç yüz kadarken, bu kuram diğer kelimelerin oluşumu hakkında herhangi bir cevap verememektedir.

1.1.2.2. Ünlem Kuramı

Dilin ortaya çıkışı hakkında bu kuramı ileri süren dil bilimciler, konuşmanın insanın duygusal yapısıyla ilişkili olduğunu savunmuşlardır. Bu kurama göre dilin başlangıcı ilkel insanların duygularını coşkuyla dışa vururken hareketlerinin yetmediği yerde çıkardığı sesler sayesinde olmuştur. Aynı zamanda bu kurama göre insanın şimşek çakması, gök gürültüsü gibi doğa olayları karşısında çaresiz kalması sonucu ortaya çıkan iç duyguların dışa vurumu olarak ileri sürülmüştür.

Bazı dil bilimciler de dilin doğuşunu ünlemlere bağlamış, insanoğlunun çeşitli olaylar karşısında ruh ve bedeni ile ilgili duygularının etkisiyle çıkardıkları ünlemlerin sonrasında kelimelere dönüştüğünü, farklı kavramları karşıladığını ileri sürmüşlerdir. Aynı yansıma kelimeler gibi, ünlemlerin de her dilin söz varlığında yerleşmeleri olağandır. Örneğin dilimizdeki oflamak, inlemek gibi sesleri bu türden sayabiliriz. Ancak bu öğelerin sayısının çok az olması, dilin doğuşunu sadece bunlara bağlamanın yerinde olmayacağına tanıktır (Aksan, 2015a:96-97).

1.1.2.3. İş Kuramı

Bu kuramı ortaya atanlar, dilin doğuşunu insanların birlikte iş yaparken çıkardıkları seslere dayandırmışlardır. Bu kuram iş yapılırken canla başla çalışmak, birlikte çalışmayı güdülemek amacıyla insanların çıkardıkları “ha, hı, ho, he” gibi birtakım seslerin dilin temelini oluşturduğunu savunmuştur.

İnsanların toplu yaşadıkları hallerde iş görürken, yapılan işi kolaylaştırmak için bazı ritmik sesler çıkardıkları bir gerçektir. Geri kalmış topluluklarda bir iş yapılırken ritmik seslerin çıkardığı, basit basit şarkıların söylendiği de görülen bir olaydır. Ancak iş yapılırken çıkan sesler gibi, bu seslerin de dilin kaynağını oluşturduğunu kabul etmek kolay değildir. Herhangi bir iş yaparken çıkan sesin neye ait olduğu da (örneğin taş kırılırken çıkan ses taşa mı, çekice mi ait olacak, hangisinin adı sayılacaktır?) düşünülmesi gereken bir noktadır (Aksan, 2015a:97).

1.1.2.4. Teolojik Görüş

Dilin ortaya çıkması konusu ile ilgili kutsal kitaplar olan Tevrat’a, İncil’e ve Kuran-ı Kerim’e baktığımızda bu üç kutsal kitapta bu konuyla ilgili bilgilerin olduğunu görüyoruz.

Tevrat

Tevrat kitabı, dillerin ortaya çıkmasında en geniş bilgi veren kutsal kitaptır. Nesnelere ad verilmesi konusunda kutsal kitap Tevrat bize şu bilgileri vermektedir: “Ve Rab Allah dedi: Adamın yalnız olması iyi değildir; kendisine uygun bir yardımcı yapacağım. Ve Rab Allah, her kır hayvanını ve göklerin her kuşunu topraktan yaptı ve onlara ne ad koyacağını görmek için adama getirdi ve adam her birinin adını ne koydu ise, canlı mahlûkun adı o oldu. Ve adam bütün sığırlara ve göklerin kuşlarına ve kır hayvanına ad koydu” (Aydar ve Ulutaş, 2010:686).

“Buradan da anlaşıldığı gibi Tevrat’a göre tüm varlık ve nesnelere isimlerini ilk insan vermiş ve bu isimler onun verdiği gibi kalmıştır. İlk insanın bu koyduğu isimlerle de ilk dil ortaya çıkmıştır” (Aydar ve Ulutaş, 2010:686).

İncil

İlk insanın konuşmayı nasıl öğrendiği, nesnelere nasıl ad verdiği konusunda, Hıristiyan din insanları Tevrat'ta verilen bilgileri dikkate almaktadırlar. Çünkü onların kutsal kitap koleksiyonu arasında, Yahudilerin kutsal kitabı olan Tevrat da vardır. Başka bir ifadeyle onlar, Ahd-i Cedid dedikleri İncil yanında, Ahd-i Kadim dedikleri Tevrat'a da kutsal kitap olarak inanıp, ikisini birden Kitab-ı Mukaddes diye kabul etmektedirler. Dolayısıyla Ahd-i Kadim'deki bilgiler onları da bağlar (Aydar ve Ulutaş, 2010:687).

Kur'an-ı Kerim

Diğer kutsal kitaplar gibi Kur'an da ilk insan olan Âdem'den, ona nesnelere isimlerinin öğretilmesinden vs. bahseder. Tevrat'ın, Âdem'in konuşmayı nasıl öğrendiğinden, nesnelere ismini neye göre verdiğinden, bunları nereden öğrendiğinden bahsetmediği belirtildi. Kur'an ise bu konuda bilgi vermekte ve Adem'e tüm bu isimleri alemlerin yaratıcısı Allah'ın öğrettiğini anlatmaktadır: "Ve (Allah) Âdem'e isimlerin tümünü öğretti." Bundan hareketle, "varlıklara ilk kez Allah'ın isim verdiğini ve bu isimleri Adem'e öğrettiğini söyleyebiliriz (Aydar ve Ulutaş, 2010:687).

1.1.2.5. Güneş Dil Kuramı

Ediskun (1999:13)'a göre Güneş Dil Kuramı 1935-1936 yıllarında, Türk dilcilerinin ortaya atmış olduğu bir kuramdır. Bu kuramın ana düşüncesi, dil felsefesiyle uğraşan bilginler, Güneş'in bütün varlıklara hayat vericiliği yanında dili de yaratabileceğini ileri sürmüşlerdir. Bizim dilcilerimiz de, gerek Freud'un psikanalizinden yararlanarak Türkçe üzerinde çalışmış olan Viyana'lı dilbilgini Dr.Hermann F. Kvergiç'in denemesini, gerekse Fransız Sümeroloğu Hilaire de Barenton adında bir Fransız'ın 1932-1933 yıllarında yayınladığı *Dillerin, Dinlerin ve Ulusların Kaynağı* adlı yapıtındaki bütün dillerin ilkel köklerin Sümerce'den doğduğu kuramını örnek alarak Güneş-Dil Kuramı'nı kurmuşlardır. Güneş Dil Kuramı'nın ilkeleri şunlardır: a) Kelimelerin ana anlamları o kelimenin ilk seslerinde toplanır. b) Asıl anlam taşıyan sesler, ünsüzlerdir. Ünlüler, ünsüzleri okutmaya yarayan ses öğeleridir. c) İlk seslerin ana anlamı, insanlığın ilk taptığı Güneş kavramına dayanır. ç) Ana kök dediğimiz ilk fonemin ünlü ve ünsüz

değişmeleriyle alabildiği türlü biçimler ve bu morfeme katılarak onunla kaynaşan başka morfemlerin yarattıkları ögeler, yavaş yavaş, ana kök anlamlarının şu ya da bu parçasına özgülenmiş ve bu yüzden, sonradan ek kılığına girerek ana kök anlamını daraltma, genişletme, bağlama gibi roller de oynamaya başlamıştır.

1.1.3. Dilin Özellikleri

Saussure (2001,44-45; Akt. Özkan, 2012:104-105), dilin başlıca niteliklerini beş madde halinde açıklar. 1. Dil varlığını sadece, topluluk üyeleri arasında yapılmış bir tür anlaşmaya borçludur. Kişi onu tek başına ne ortaya çıkarabilir ne de değiştirebilir. 2. Sözdən ayrı olan dil, ondan bağımsız bir biçimde incelenebilecek bir konudur. 3. Bir göstergeler dizisidir. 4. Dil de söz gibi somut niteliklidir. Bu da incelemeye büyük kolaylık sağlar. Dil göstergelerini neredeyse elle tutabiliriz. Dilde yalnız işitme imgesi vardır, o da değişmez bir görsel imgeye dönüştürülebilir.

Dilin özellikleri dil bilimcilerce farklı olarak sıralanmış olsa da dört ana maddede dilin özelliklerini sıralayabiliriz.

1.1.3.1. Dil Doğal Bir Varlıktır

İnsanlar kendilerinin ürettikleri araçları istedikleri biçimde düzenleyebilirler ama dilin doğal bir varlık olmasından dolayı dile etkide bulunamazlar. Dilin kendine ait kuralları vardır. Dili kullananlar bu kurallara uymak suretiyle dili kullanabilirler.

Dil geçmişten bu yana insanoğlunu hep şaşırtmıştır. Bu yüzden ki insan, tarih boyunca içeriğini ve işleyişini açıklamakta güçlük çektiği her konuda olduğu gibi dili de ilahi bir kaynağa izâfe etmek yoluyla işin içinden çıkmayı denemiştir. Fakat gerçek olan şudur ki her birey, dilin işleyişinde önemli bir görev üstlendiği bir çevreye doğar. Bu çevre içerisinde yer almaya başladığı andan itibaren tüm iletişim imkânlarıyla ve hayatı biçimleyen taraflarıyla dili hisseder, dil tarafından biçimlenir. Dili edinme sürecinde, bilinçli veya bilinçsiz etkinlikler sonucu dili öğretirken hiçbir insan niçin dil yerine bir başka aygıt veya eylem tarafından aynı işin yapılmadığını sorgulamaz. O biz insanların varlık kodunda gizli bir yetenektir

ve bu yeteneğin ortaya çıkabilmesi için gereken yalnızca uzlaşımsal olarak aynı dili konuşan bir topluluktur (Kurt, 2004:8).

1.1.3.2. Dil Öğrenilen ve Edinilen Bir Yetenektir

Herhangi bir dili konuşan bir insan eğer isterse başka dilleri de ana diline yakın bir şekilde öğrenebilir. Ana dili Almanca olan bir Alman vatandaşı istemesi halinde dilimizi öğrenebilir.

İstenirse tamamıyla uydurma bir dil de çocuklara evde, okulda veya özel bir çevrede öğretilir. Yalnız böyle bir dilin işe yaraması için en az iki kişinin aynı ses ve yazı işaretlerine aynı manayı vermesi gerekir. Dil konuşma ve anlaşma aracıdır. İki kişinin anladığı dil iki kişilik bir dildir. Bir kelime çok bilinmesi insanlar arasındaki anlaşma sahasını genişletir (Kaplan, 2015:181).

Çocuk doğduğundan itibaren çevresindekilerin çıkardıkları sesleri önce bilinçsizce tekrar ederek sonra yavaş yavaş bilinçli kelimeler söyleyerek bulunduğu bölgenin dilini öğrenmeye başlar. Doğduğunda anne babasının dili beynine yüklenmemiş tam aksine konuşacağı dili sonradan öğrenir.

1.1.3.3. Dil Toplumsaldir

İnsan sosyal bir varlıktır. Kendi başına hayatını devam ettiremez. Bir toplum içinde diğer insanlarla birlikte yaşamak zorundadır. İnsan konuşma yeteneği ile dünyaya gelir ama konuşacağı dili içinde bulunduğu toplum içinde yaşayan insanlardan öğrenir. Dil bireylerin üstünde toplumsal bir kurumdur.

Diller konuşulduğu toplumun ortak değerlerinin aynası gibidir. Dildeki olan değişimler, içinde bulunduğu toplumu, toplumdaki değişimler dili etkilemektedir. Yabancı dillerin etkisi altında kalan, benliğinden uzaklaşan dilleri konuşan topluluklarda da zamanla sosyal ve kültürel anlamda değişimler, çöküşler başlar. Bunun olacağını farkında olan sömürge devletler, etkisi altına almak istedikleri toplumların öncelikle dillerine etki ediyorlar ki sonrasında bu toplumların kültürlerini, değerlerini kaybetmeleri daha kolay oluyor. Kültürlerini ve toplumsal değerlerini kaybeden toplumları ise yönetmek sömürge devletler için hiç de zor olmuyor.

Dilin toplumsallığı, dilin ancak toplumla edinilebilmesi, kurallarının toplum tarafından denetlenmesiyle sınırlı değildir. Dilin toplumsallığının doğal sonucu, topluma dile dokunabileceğimizdir. Bir toplumdaki dili öğrenme sürecine katılmak, aynı zamanda o topluma katılmak demektir. O topluma katılmak ise, o toplumun değerlerine uyum sağlamayı kabul etmek demektir. Fakat bu durum her zaman geçerli olmayabilir. Toplumun iletişim aracı olarak kullanılmak yoluyla geçerli ve kabul edilmesi gereken bir değer olarak kişiye dayatıldığı dil, kişi tarafından her zaman kabul edilmeyebilir. Ancak bu kabul etmeyi bilinçli bir eylemdir. Toplumun üyesi olarak bireyin, kendisine sunulan dili ve imkânlarını benimsemeyişi, ancak o dile ilişkin bir yetenek geliştirmesinden sonra söz konusu olmaktadır. Argo bu tür bir dil kullanım tercihidir. Verili dilin reddiyle ortaya çıkan argo da bir noktadan sonra tıpkı kendisinden koptuğu yerleşik dil gibi yerleşikleşir ve küçük de olsa bir topluluğa ait olmakla edinilebilen bir başka yapı haline gelir (Kurt, 2004:14).

1.1.3.4. Dil Değişen Bir Varlıktır

Kültürü oluşturan öğelerden biri olan dil, çevresel faktörlerin de etkisi ile değişime açıktır. Günümüzde kullanılan dillerin hiç biri birkaç yüzyıl önceki hali ile birebir aynı değildir.

Kurt (2004:15)'a göre dil değişimi kaçınılmaz olup yalnızca dilbilgisi düzeyinde olmaz. Zamanla kullanılan kelimeler aynı kalsa bile söz konusu kelimelere yüklenen anlam da değişebilir. Dil değişikliğinin iç sebeplerini belirleyen pek çok dış etmen vardır. Savaş ve istilalar, politik değişiklikler, din değiştirmeler, ekonomik ilerlemeler, teknolojik yenilikler, iletişim imkanlarını ve dilin dolaşım hızını arttıran yeni haberleşme aygıtları vs. Dil bütün bu etmenlerin toplumsal yapıya, dolayısıyla kendine dayattığı zorunlulukları belli oranda bertaraf etme gayretini gösterir. Dilde görülen değişimlerin bir de dış sebepleri vardır. Daha çok siyasi sebeplerle başvurulan bu müdahaleye dil planlaması da denilebilir.

1.1.4. Yeryüzündeki Diller

Bugün dünya üzerinde kaç farklı dil konuşulduğunu, kesin olarak söylemek zordur. Bunun sebebi, bazı lehçelerin bir dil durumuna gelmeleri

dolayısıyla ayrı birer dil sayılıp sayılamayacakları konusundaki kararsızlıktan, yeryüzünün iyi tanınmayan bölgelerinde daha işlenmemiş, incelenmemiş, yazı dili durumuna gelmemiş dillerin varlığından ve bir dile ya da dil ailesine bağlılığı kesinleşmemiş dillerin bulunmasından doğuyor. Dil akrabalığı, dillerin, ses dizgesi, biçim, yapı, sözdizimi bakımından kesinliği ortaya çıkan ilişkileri, yakınlıkları sonucunda beliren bağlılıklardır. Dil akrabalığını ortaya koyan ilişkiler arasında, özellikle biçim ve yapı yakınlıkları önemlidir. Dil akrabalığı, akraba dilleri konuşan ulusların aynı soydan geldikleri anlamında değildir. Aynı soydan gelen ve dilleri akraba olan milletler bulunmakla birlikte, ırk bakımından birbirleriyle hiçbir ilişkisi olmayan, ancak aralarında kültür ilişkisi, kültür bağları görülen uluslar da vardır (Aksan, 2015a:101-102).

1.1.4.1. Yeryüzünde Köken ya da Soy Bakımından Dil Aileleri

Dünya üzerinde milyarlarca insan yaşamaktadır. Yaşayan bu insanların birbirleriyle iletişimini sağlayan binlerce farklı dil bulunur. Dünya üzerinde konuşulan bu dillerden bazıları milyarlarca insan tarafından konuşulur bazıları ise birkaç yüz insan tarafından bilinip konuşulmaktadır.

Dünya dilleri yapıları ve kaynakları bakımından iki gruba incelenebilir.

1.1.4.1.1. Kaynakları Bakımından Diller

Hint Avrupa Dilleri

Dünyada konuşan kişi sayısı olarak en büyük dil ailesidir. Bünyesinde onlarca lehçeyi barındırır. Bu dil ailesinin Asya ve Avrupa olmak üzere iki kolu vardır.

Asya Kolu

Kendi arasında Hint ve İran olmak üzere iki gruba ayrılır.

Hint-Urdu Dilleri

Eski Sanskritçenin devamı olan Bihari, Pencabi, Morathi, Guyarati ve Bengal-Assam dilleri. Günümüzde Hint-Urdu dillerinin en büyük temsilcisi Hintçe, Urduca ve Bengali'dir. Hintçe, Hindistan'da konuşulur ve Danagari adlı

tarihî Sanskrit yazısının devamı olan bir yazısı vardır. Urduca Pakistan’da konuşulur ve Arap harfleri ile yazılır (Akar, 2005:16).

İran Dilleri

Asya kolunun Hint-Urdü Dil grubu dışında ikinci büyük dil grubunu İran dilleri oluşturur. Bu dili, İran’daki Fars asıllıların konuştuğu Farsça, Pakistan ve Afganistan’daki Peştunların dili Peştunca, Tacikistan’da konuşulan Tacikçe ve Kafkaslardaki Osetçe temsil eder (Akar, 2005:16).

Avrupa Kolu

Hint Avrupa Dillerinin ikinci grubunu Avrupa kolu temsil eder. Bu kol da dört büyük alt grupta incelenir.

Latin Dilleri

Roma İmparatorluğu’nun Batı Avrupa’ya yayılmasından sonra (M.Ö. 1. yüzyıl) yerli Avrupa dillerinin yerine Latinceye dayalı Fransızca, İspanyolca, Portekizce, Katalanca ve Romence gibi diller meydana gelmiştir. Bu grubun en büyük dili İspanyolcadır (Akar, 2005:16).

Slav Dilleri

Avrupa kolunun ikinci alt grubunu Slav dilleri oluşturur. Bu grup, Doğu Slav dilleri, Batı Slav dilleri, Güney Slav dilleri olmak üzere üç alt grubu ayrılır. Doğu bölümünü Rusça, Bulgarca; güney bölümünü Sırpça, Hırvatça, Boşnakça; batı bölümünü de Lehçe ve Makedonca temsil etmektedir (Akar, 2005:17).

Germen Dilleri

Almanca, İngilizce, Felemenkçe, İsveççe, Danca ve Norveççeden oluşan gruptur. Bu grup dillerinden Almanca, Almanya, İsviçre’nin bir bölümü, Lihtenştayn, Lüksemburg ve Avusturya’da; İngilizce, İngiltere, ABD, Kanada, Avustralya, Güney Afrika Cumhuriyeti’nde konuşulur (Akar, 2005:17).

Kelt Dilleri

Bu gruba Galce, Bretonca, İrlanda Galcesi ve İskoçya Galcesi girer. Kelt dilleri, Roma imparatorluğu döneminde İngiliz adalarında konuşulan dillerdi. 17. yüzyıldan sonra Germen dillerinin etkisi ve baskısıyla yerini İngilizceye bırakmıştır (Akar, 2005:17).

Diğerleri

Sayılan ilk dört grup dışında herhangi bir gruba dâhil edilemeyen Avrupa'daki Hint-Avrupa dil grubu içinde ele alınması gereken diller, Baltık dilleri, Yunanca, Arnavutça ve Ermenicedir (Akar, 2005:17).

Çin- Tibet Dilleri

Güney-Doğu Asya'da yer alan üç yüze yakın dilden oluşur. Bu grup, Çin ve Tibet dilleri olmak üzere iki alt gruba ayrılır. Bunlardan Çince, Çin'de Mandarin Çincesi adıyla ve Pekin ağzına dayalı bir yazı dili geliştirmiştir. Çin'de bunlardan başka, Wu, Yue, Kejia, Hiang ve Gan dilleri de çok sayıda insan tarafından konuşulur. M.Ö. XV. yüzyıla ait yazılı belgelerine sahip olan Çince, günümüzde bir milyardan fazla insan tarafından konuşulmaktadır (Akar, 2005:18).

Hami-Sami Dilleri

Arap yarımadası ve Kuzey Afrika'da konuşulan 250'den fazla dilden oluşur. Hami ve Sami olmak üzere iki alt gruba ayrılır. Arapça, İbranice, Amhara (Habeşçe), Hausa (Çad dili), Berberi ve ölmüş olan Kıptice, Akadca ve Aramca bu grubun başlıca dillerdir. Günümüzde yaklaşık olarak 350 milyon kişi tarafından konuşulur (Akar, 2005:18).

Altay Dilleri

Bu dil grubu, dil bilimciler tarafından önceleri "Ural-Altay Dilleri" olarak adlandırılan dil ailesinin "Altay Dilleri" bölümünü teşkil ederken son yıllarda "Ural-Altay Dil Ailesi"nin "Ural Dilleri" bölümü "Fin-Ugor Dilleri", "Altay Dilleri" bölümü ise "Altay Dilleri" diye ayrı ayrı gruplar hâlinde değerlendirilip

her iki grup bağımsız olarak ele alınmaya başladı. Fakat bu diller arasında morfolojik ve sentaks benzerlikleri vardır. Altay Dilleri, Türkçe, Moğolca, Mançu-Tunguzca, Korece ve Japoncanın oluşturduğu bir dil grubudur (Akar, 2005:18-19).

Bantu Dilleri

Orta ve Güney Afrika'da konuşulan Swahili, Zulu, Çuana, Kongo, Mongo, Gonda dilleridir. Bunlar arasında en yaygını Kenya, Uganda, Tanzanya ve Kongo'da konuşulan Swahili dilidir. Yaklaşık 200 milyon insan tarafından konuşulur (Akar, 2005:19).

Fin-Ugor Dilleri

Bu dil grubu Kuzey-batı Avrupa'da konuşulur. Grubun başlıca dilleri, Fince, Macarca, Laponca ve Livonya'dır (Akar,2005:19).

Avustronezya Dilleri

Çin'in güneyindeki anakarada konuşulan yaklaşık 1000 dilden oluşan bir dil grubudur. Hindistan'ın doğusu, Malezya'nın adalar bölgesi, Endonezya ve Filipinler bu dillerin konuşulduğu yerlerdir. Kamboçya'da Khmer dili, Tayland'da Tay (Siyam) dili, Vietnam'da Vietnam dili, Laos'da Lao dili, Birmanya'da Birman dili konuşulur (Akar, 2005:20).

Amerika Yerli Dilleri

Kuzey ve Güney Amerika'da Avrupa dilleri, İngilizce, İspanyolca ve Fransızca ağırlıklı olarak konuşulan devlet ve eğitim dilleridir. Bunun yanında Amerika yerlilerinin konuştuğu çok sayıda dil de mevcuttur. Bunlar, Amerika yerlilerinin Asya'dan getirdikleri ata dilleridir (Akar, 2005:20).

1.1.4.1.2. Yapıları Bakımından Diller

Eklemeli Diller

Bu dillerde kelimelerin başına veya sonlarına ekler getirilerek yeni kelimeler türetilebilir.

Bu grup dillerde birden çok heceli kelime kökleriyle ekler bulunur. Her kelimedeki eklerle yeni anlamda yeni anlamlı kelimeler türetildiği gibi, her kelime eklerle geçici durumlara sokulabilir. Ekler ve kökler kolaylıkla birbirinden ayırt edilebilir. Eklemeli dillerde eklerin kelimenin başına ya da sonuna gelmesine göre önekli diller, sonekli diller diye ayrılır. Türkçe eklemeli diller takımından sonekli bir dildir (Ediskun, 1999:17-18).

Tek Heceli Diller

Tek heceli dillerde her kelime bir köktür, bu kök herhangi bir ek almaz, sürekli yalın hâldedir. Her hece bir dil göstergesidir. Bu dillerde sözcüklerin cümle içindeki yeri, bunların sıralanışı, tonlama ve vurgu anlam ayırt edicidir. Çin, Vietnam ve Tibet dilleri bu gruba girer (Akar, 2005:21).

Çekimli Diller

Kelime köklerinin çekimlenerek yeni kelimelerin türetildiği dillerdir. Arapça z-l-m mastarından zalim, mazlum, zulüm gibi yeni sözler yapılmıştır. Hint-Avrupa ve Sami dilleri bu gruba girer (Akar, 2005:20).

1.2. Dil Kültür İlişkisi

Milleti oluşturan, birlikte yaşayıştan doğan, geçmişten bugüne gelen, ve daha sonraki nesillere aktarılan maddi manevi ortak değerlerin tümü kültür tanımının içine girer. Ortak kültür bir topluluğu millet haline getiren unsurların en belirleyici olanıdır. Dil ise kültürün temel taşıdır diyebiliriz. Yaşayan en ilkel toplumlardan tutun en çağdaş toplumlara varıncaya kadar her toplumun kendine ait kültürlerinin olduğu bir gerçektir. Bazı toplumların kültürlerine göre vazgeçilmez olan unsurlar başka bir toplumun kültürüne göre sıradan sayılabilmektedir.

Kültür doğal ve sosyal bir varlıktır. Kültür her toplumun kendine özel olduğu için milli ve özgündür. Toplumun yazılı ve sözlü değerleri dil yoluyla aktarıldığı için dil toplum kültürünün bir yansıtıcısı durumundadır. Toplumda yaşayan insanların ortak duygu ve düşünceleri dil ile vücut bulduğu için milli birlik ve beraberlik dil ile sağlanabilmektedir. Toplumun ilimi ve sanatı da dile

bağlı olduğundan dili üstün olan toplumların kültürleri de aynı oranda üstündür demek doğru olur.

Eğer insanlar topluluklar halinde yaşamasalardı dile ihtiyaç duymayacaklardı. Dil olmasaydı, insanların bir arada yaşamaları, anlaşabilmeleri, bir toplumu oluşturmaları da söz konusu olamazdı. İnsanı insan yapan dil, toplumun da başlıca temel öğelerindedir; milleti millet yapan öğelerin en başta gelenidir. Dilin toplumla olan bağları, onun toplumsal kurum olarak nitelenmesine yol açar. Bir ulusun yaşayış biçimi, inançları, gelenekleri, dünya görüşü, çeşitli nitelikleri ve hatta tarih boyunca bu toplumda meydana gelen çeşitli olaylar üzerinde hiçbir bilgimiz olmasa, yalnızca dil bilim incelemeleriyle, bu dilin söz varlığının, söz hazinesinin derinliğine inerek bütün konularda çok değerli bilgiler ve güvenilir ipuçları edinebiliriz (Aksan, 2015a:64-65).

Kültür ve dil bir milletin tarihi ile yakından ilgilidir. Bundan dolayı tarihi gelişimi içinde görmeyenler anlam ve önemini kavrayamazlar. Ülkemizdeki aydınların kültür ve dil konusunda yanılgıya düşmelerinin başlıca sebebi budur. Aydınlarımızı yanılgıya düşüren ikinci sebep, kültür ile ilim ve tekniği birbirlerine karıştırmalarıdır. Tüm medeni milletler, çocuklarının dillerini, kendi kültür eserlerini bizzat okuyarak anlayacak bir seviyeye getirmek için sözcük hazinelerini zenginleştirecek çalışmalar önem verirler (Kaplan, 2015:7-8).

“Dil dediğimiz iletişim aracı, toplumu bir arada tutan harç; kültürü taşıyan ortak bir hazine, toplumu yansıtan bir ayna; bireyler, gruplar ve kümeler arasındaki ilişkileri düzenleyen hakem, hâkim ve hekim oluyor” (Güvenç,1999: 48; Akt.Bozdemir,2008:19).

İlkin, günümüzde sık sık ileri sürüldüğü gibi, dil bir organizma mıdır? Dil, doğanın kucağındaki bir bitki gibi, kendiliğinden serpilip gelişen bir şey midir? Organizmalara hayat ülkesinde rastlanır; dile ise kültür alanında rastlanır. Organizma hayat adını verdiğimiz varlık çeşidinin bir görünüşüdür; dil ise bir kültür olayıdır. Dil bize, ruh durumlarımızı ve ortak dünyamızdaki nesnelere betimler. Her ulusal dil tektir. Bu yüzden de her dilin kendine göre bir dünya görüşü vardır. Her dilde bu evren düzeninin başka bir biçimde yorumlandığını görmek mümkündür (Gökberk, 200:72-73).

Farklı olanı farklılığıyla kabul etmek, dil ve kültür olgularının da temel ilkelerinden biridir. Zira insan beyni uzaydaki, nesnelere, varlıkları birbirlerinin ayrımlarından yola çıkarak algılar. Nesneyi ya da varlığı varlık yapan, yani ona bir kimlik, bir ad kazandıran şey diğerlerinden, ötekilerinden olan farkıdır. İnsanların öğrenme merakı da farklı olana yöneliktir. Her zaman farklı olana ilgi duyar. Dilin yalnızca göstergeler dizgesi değil aynı zamanda bir kültür demek olduğu kabul edilirse, dil ile kültürün birbirinden ayrı düşünülemezliği görülür. O halde dil öğrenimi ve öğretiminde kültür unsuru unutulmamalıdır. Aksi halde dil, çok tekdüze, mekanik ve sıkıcı gelecektir (Asutay, 2007:9-10).

Toplumun zamanla meydana getirdiği kültür birikimi sonraki nesillere dil yoluyla aktarılır. Dil burada kültürün taşıyıcılığı görevini üstlenmiş olur. “Her doğal dil kendi kültür yapısına özgü semboller dizgesini kullanır ve kendi kültürünün bütün göndermelerini üstlenir; her kültür kendisini kendi diliyle açıklar, bu özelliğiyle kendisini diğer dillerden farklı kılar” (Üngören,1995:109; Akt. Bozdemir, 2008:21).

Dil bir milletin kültürel değerlerinin en başında gelir. Bundan dolayı çok önemlidir. Aynı dili konuşan insan topluluğu millet denilen sosyal topluluğun temelini oluştururlar. Dil, duygu ve düşüncüyü insana aktaran bir vasıta olduğu için, insan topluluklarını bir yığın veya kitle olmaktan kurtararak, aralarında duygu ve düşünce birliği olan bir cemiyet, yani millet haline getirir. Dilini bilmediğimiz bir ülkede, etrafımızda milyonlarca insan olsa da kendimizi yalnız hissederiz. Dilimize yabancı dillerden girmiş olan kelimelerin tarihi ve kültürel birer anlamı vardır. Bu kelimeler tarih boyunca diğer milletlerle olan kültür alışverişinin birer delilidirler. Dil bir milletin yaşadığı sosyal hayata göre tabakalara ayrılır. Köylünün hayatı ile şehirlinin hayatı aynı değildir. Okuma-yazma bilenlerin kullandıkları kelimeler mesleklerine göre değişir (Kaplan, 2015:37-39).

“Milli his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması, milli hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türkçe, dillerin en zenginlerindedir; yeter ki bu dil şuurla islensin. Ülkesini, yüksek istiklâlini korumayı bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır” (İnan, 1969:362; Akt. Bozdemir, 2008:19).

Kültür kavramının oluşum süreçlerine baktığımızda karşımıza çıkan en etkili araçlardan birinin, hatta en başta geleninin dil olduğunu görürüz. İnsanlığın en erken dönemlerinden bu yana dil, toplulukların hayatında önemli yer tutmuş, kültür mirasının aktarımında, sonraki kuşaklara iletilmesinde önemini daima korumuştur. Dilin simgesi sayılan yazı aracılığıyla yüz yıllar ve hatta bin yıllar ötesinden çeşitli uygarlıklar, insan toplulukları tarafından ortaya konmuş kültürel birikim bize kadar ulaşmakta, geçmiş yaşantılardan süzülüp gelen toplama vakıf olmaktayız. Kültürün nitelikleri ortaya konurken belirtildiği üzere dil kültürel unsurlar içerisinde diğer unsurlarla kıyaslanamayacak kadar etkin bir niteliğe sahiptir. Bu etkin nitelik, dilin hem yatay hem dikey işlevselliğinden kaynaklanmaktadır. Dil kültürü bir yandan yatay olarak biçimleyip, biçimleneni kendi özünden katkılarıyla kalıba dökerken öte yandan işlendikçe farklılaşan, farklılaştıkça işlenen, fakat her zaman ilk özden ana motifleri bünyesinde barındıran bir etkinlikler süreci olarak ortak birikimi ileri iletme görevini üstlenmektedir. Bir dili öğrenmek o dilin konuşulduğu toplumun gelenek, âdetlerini öğrenmek demektir (Kurt, 2004:57-58).

“Dil bir memleket içinden geçen akarsu gibidir. Bir yandan o beldeye hayat verir diğer yandan da yöredeki derelerden, çaylardan beslenerek tüm insanlığın ortak ürünü olan medeniyet ummanına ulaşır, katkı sağlar. Nasıl ki akarsu hem içinden geçtiği beldeye hayat verir ve o yörenin kaynaklarından beslenerek çoğalarak akar; dil de içinde bulunduğu toplumun kültürel hazinelerinden yararlanır ve aynı zamanda toplumun kültür dokusunun oluşumunda çimento işlevi görür. Dil ve kültürü birbirinden ayrı düşünmek neredeyse imkânsız gibidir. Dil olmadan kültür temelsiz bir binaya benzer” (Göçer, 2012:53).

Mustafa Kemal Atatürk, kültür ve dili birbirinden hiçbir zaman ayrı değerlendirmemiştir. O’na göre Türk milletinin bağımsızlığını devam ettirecek ve söz hazinesini ileriki zamanlara taşıyacak değerler milletimizin kültür değerleridir. Atatürk’ün dil ve kültürün birbirinden ayrı düşünülemeyeceği konusunda söylemlerini görmekteyiz. “ Türkçe, Türk milleti için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk milleti, geçirdiği nihayetsiz felaketler içinde ahlakını, ananelerini, hatıralarını, menfaatlerini, kısacası bugün kendi milliyetini yapan her

şeyinin dili sayesinde muhafaza olduğunu görüyor. Milli duygu ve dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması, milli duyguların gelişmesinde başlıca etkidir. Ülkesini, bağımsızlığını korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır... Kati olarak bilinmelidir ki, Türk milletinin milli dili ve milli benliği bütün hayatında hakim ve esas olacaktır.” (Sinanoğlu,2015:vii)Atatürk’ün bu sözleri dil ile kültürün birbirinden ayrılamaz iki unsur olduğunu gözler önüne sermektedir.

Dil bir ağaçsa kültür de o ağacın hayatta kalmasını sağlayan köküdür. Kökü olmayan ağaç bırakın ürün vermeyi, kendisini kurumaktan kurtaramaz, yok olur. Kökün ağacı canlı tuttuğu gibi kültür de dili canlı tutar. Dil de kültürden aldıklarıyla canlılığını gösteren çiçekler açar ve çeşit çeşit ürün verir (Göçer, 2012:57).

Dil kültürün temeli olduğuna göre, bir milletin dil ile ifade ettiği sözlü, yazılı her şey, kültür kavramına girer. Günlük hayatta sabahtan akşama kadar insanlar çarşıda pazarda farkında olmadan dil tarlasını eker, biçer. Dilin duygu ve düşünce dolmasının sebebi, günlük hayatın içinde olmasıdır. Aslında dili yaratan hayat, daha doğrusu sosyal hayattır. Her millet dilini ve kültürünü yüzyıllar boyunca yoğurur (Kaplan, 2015:142-144).

Tüm bu açıklamalardan yola çıkarak toplumların tarih sürecinde, uzun süren zahmetler sonucu ortaya çıkan yaşayış tarzı adı da verebileceğimiz kültür, toplumun gelenek ve görenekte, dilde, sanatta, ilimde meydana getirdiği ve onu sonraki nesillere aktardığı mirasın bütünüdür diyebiliriz. Bugünkü kültürümüzün değerlerinin temeli geçmişte zahmetlerle, zorluklarla atılmış olmakla birlikte günümüz insanı da atılan bu temelin duvarlarını yükseltmekte ve kültür olgusunu zenginleştirmektedir.

1.3. Türk Dili ve Türkçe Kelimelerin Özellikleri

1.3.1. Türk Dili

“Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türk halkı Türk milletidir. Türk milleti demek Türkçe demektir. Türkçe, Türk milleti için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk milleti geçirdiği nihayetsiz felâketler içinde ahlâkının, an’anelerinin,

hatıralarının, menfaatlerinin; kısacası, bugün kendi milliyetini yapan her şeyin dili sayesinde muhafaza olunduğunu görüyor. Türk dili Türk milletinin kalbidir, zihnidir” (İnan, 1969:18).

Yeryüzünde çeşitli milletler veya topluluklar tarafından konuşulmuş olan irili ufaklı yüzlerce dil olduğu halde, bu dillerin birçoğunun kümelendiği belli dil aileleri, sayı bakımından oldukça azdır. Bu ailelerden üç tanesi, Türkçeyi düz veya dolaylı olarak ilgilendirmektedir. Birincisi, Türkçenin de bağlı bulunduğu ‘Ural-Altay’ dilleri. İkincisi, İslâmlık nedeniyle pek çok sözcük alıntısının yapılmış olduğu Arapçanın bağlı bulunduğu ‘Semitik’ diller. Üçüncüsü ise, etkisinde kalınmış olan Farsçanın ve Fransızcanın bağlı olduğu ‘Hint-Avrupa’ dilleri. Türkçenin kendi dil ailesi içindeki bağlantılar ise tablodaki gibi gösterilebilir:

Tablo 1.1: Ural- Altay Dil Ailesi

URAL- ALTAY DİL AİLESİ			
Ural Kanadı		Altay Kanadı	
<i>Eskimoca</i>	<i>Fin –Ugor Kümesi</i>	<i>Orta Asya Kümesi</i>	<i>Doğu Asya Kümesi</i>
	1.Fince	Türk Dilleri	1.Moğolca
	2.Macarca		2.Mançu-Tunguzca
3.Korece			
		4.Japonca	

Kaynak: Başkan, Özcan (1994); ‘‘Türk Dili Geçmişi’’ A.Ü. TÖMER Dil Dergisi, Özcan Başkan Özel Sayısı, s.15-122.

Çizelgeden de anlaşılacağı üzere Türk dilleri ve dolayısıyla bugünkü kullandığımız Türkçe, uzaktan da olsa, Moğolca, Japonca, Macarca, Fince gibi diller ile bağlantılıdır. Bu diller arasında bağlantılar ortak bir dilden gelme sonucu mudur? Yoksa yakın bölgelerde bir zamanlar birlikte oturmuş olmanın yarattığı dil alışverişinin yansıması mıdır? Bu konuların tartışması, Türk bilimciler arasında on yıllardır sürüp gitmektedir. Türk dilleri arasındaki dilsel başkalıklar, kavimlerin coğrafya bakımından birbirlerinden ayrı düşmeleri ve geniş bir bölgeye yayılmaları sonucunda oluşmuştur. İşte bu yüzden, ilk önce tarihsel gelişmesini belirlemek ve ancak ondan sonra dilsel özelliklerden söz etmek gerekir.

Tablo 1.2: Türk Dili İle İlgili Tarihler

TÜRK DİLİ İLE İLGİLİ TARİHLER	
M.Ö. 220 Hun Devletinin Kuruluşu	Türklerin tarih sahnesine çıkışı
M.S. 216 Hun Devletinin Sonu	Türk lehçelerinin gelişmesi
720 Orhon-Tonyukuk Yazıtı	Türkçenin yazıya geçirilmesi
923 Karahanlı Devletinin Kuruluşu	Yazılı edebiyatın oluşması
1071 Malazgirt Savaşı	Anadolu'nun yurt edinilmesi
1299 Osmanlı Devletinin kuruluşu	İmparatorluk kültürünün oluşması
1453 İstanbul'un Fethi	Yeni Çağ'ın başlaması
1839 Tanzimat Fermanı	Batı uygarlığına açılması
1923 Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu	Çağdaşlaşmaya başlanması

Eğer bu çerçeveye göre düzenleyecek olursak Türkçenin gelişmesi aşağıdaki gibi gösterilebilir:

Tablo 1.3: Türkçenin Gelişmesi

Orta Asya Türkçesi	Hunlar	Yazısız Dönem
	Göktürkler	Yazıtlı Dönem
	Uygurlar	Yazmalı Dönem
	Karahanlılar	Yazılı Dönem
Anadolu Türkçesi	Selçuklular	Yazmacalı Dönem
	Osmanlılar	Yazınlı Dönem
	Türkiyeliler	Yazımlı Dönem

Kaynak: Başkan, Özcan (1994); "Türk Dili Geçmişi" A.Ü. TÖMER Dil Dergisi, Özcan Başkan Özel Sayısı, s.15-122.

Hunlar zamanında Türkçe yazıya geçirilmediği için, bunun hakkında, doğrudan doğruya bilgi edinilmesi imkânsızdır. Çin kaynaklarında kaydedilmiş olan bilgiler vardır ki, bu bilgiler de güvenilir olmaktan uzaktır. Türkçenin bu dönemi için 'yazısız' demek doğru olur. Göktürkler döneminde, 'Orhon-Yenisey yazıtları' denilen ve özellikle taş üstüne yazılmış bulunan ilk kayıtlar ortaya çıkmaktadır. Bu döneme taş yazıtlar nedeniyle 'yazıtlı' demek uygun olacaktır. Uygurlar döneminde daha bir yerleşik düzene geçilmiştir. Elyazmaları biçiminde eserler bulunur. Bu yüzden de, bu döneme 'yazmalı' adı verilebilir. Karahanlılar evresi ise, Orta-Asya ve Anadolu devletlerinin Türkçeleri arasında bir geçiş noktası sayılabilir. Çünkü bu dönemde, Türkler artık Şamanlık dinini bırakıp, toplu halde İslâmlık dinini benimsemişlerdir. Böylece, eski Türklük duyguları ve dünya görüşü devam etmekle birlikte, öte yandan da yepyeni bir din anlayışı ve

bunun getirdiği yeni bir dünya görüşü ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu olarak da çok sayıda Arapça kelime Türkçeye girmiştir. İslam dini, İran üzerinden geçip ilerlediği için, Farsçadan da bir çok sözcükler Türkçeye girmiştir. Kâşgarlı Mahmud ‘Sözlük’ eserini ve Yusuf Has Hacib de ‘Kutadgu Bilik’ eserini bu dönemde vermişlerdir. Kişilerin isimlerini belirterek bağımsız, özgün kitapların yazılmış olduğu bu döneme de ‘yazılı’ demek doğru olacaktır.

Selçukluların Türkçe kullanımı ise, resmi devlet dili olan Farsça etkisinde kaldığı için bu dönemde özgün bir Türkçe edebiyat oluşturulmamış gibidir. Mevlâna’nın ‘Mesnevi’ adlı eseri buna bir örnektir. Bu yüzden, bu döneme de ‘yazmacalı’ gibi bir ad verilebilir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde de Farsçanın etkisi sürmüşse bile, ve Arapçadan bol sayıda sözcük alıntısı yapılmışsa bile, sonuçta gene de bir Osmanlı edebiyatı oluşmuş sayılabilir. Osmanlı dönemindeki askeri seferler, ekonomik refah sonunda, çok ince duyguları işleyen ‘Divan Edebiyatı’ kendiliğinden ortaya çıkmış görünmektedir. Edebiyat eserlerinin yaratılması nedeniyle, bu döneme de ‘yazınlı’ adı verilebilir. Son dönem olan Cumhuriyet dönemindeki Türkçenin belki de en büyük özelliği, uluslararası bir alfabe olan Latin abecesi ile yazıya geçirilmiş olmasıdır. Bunun simgesel anlamı ise, Türk dilini artık çağdaşlaşma akımı içinde bulunan bir ülke halkının dili olarak, uluslararası alanda kendi benliğini bulmuş olmasıdır. Bu bakımdan uluslararası bir alfabe ile yazıldığı bu döneme ‘yazımlı’ adını verebiliriz (Başkan, 1994:115-122).

1.3.2. Türkçe Kelimelerin Özellikleri

Dilimizin belli başlı ses özellikleri şunlardır:

1.3.2.1. Uzun Ünlü Bulunmaması

Türkçe sözcüklerde uzun ünlü yoktur. Türkçe kelimelerde uzun ünlü ancak iki sesin birleşmesi, bir sesin düşmesi gibi hallerde rastlamak mümkündür. Nadir görülen bu durumlarda birleşen veya düşen ses bir iz bırakarak yanındaki ünlüyü biraz uzatabilir: pekî (<pekiyi), Ahmet â(<Ahmet ağa) örneklerinde olduğu gibi. Ancak bu uzatma da geçici olup bir müddet sonra düşmenin ve birleşmenin bütün izleri silinerek sesli yine normal kısa hâline döner: pekiyi>pekî>peki örneğinde

olduğu gibi. Uzun ünlü sadece Türkçeye girmiş yabancı kelimelerde bulunur (Ergin, 2009:55-56).

1.3.2.2. o, ö Ünlüleri

Türkçe kelimelerde o ve ö sesleri, sadece, ilk hecede bulunurlar: koyun, oluk, bölük, örtmek gibi.-yor eki, bu kuralın dışındadır.-yor ekinin aslı, yorır kelimesidir; sonraları –ir eki aşınıp düşmüş ve –yor bir ek olarak kalmıştır. Dilimizde, ilk heceden sonraki hecelerde o, ö ünlüleri bulunan kelimeler yabancıdır (Ediskun, 1999:73).

1.3.2.3. İnce a

Türkçede bir çeşit a vardır. Türkçede a ile e arasında teşekkül eden bir a ünlüsü yoktur. Gerçekten bazı yabancı kelimelerde teşekkül noktası a ile e arasında olan bir ince a bulunmaktadır. Türk ağzında ancak hususi bir gayretle söylenen bu ünlünün inceliği kendisinden sonra gelen Türkçe eklerin ince ünlülü olmasından da anlaşılmaktadır: hakikat-i, dikkat-e örneklerinde olduğu gibi (Ergin, 2009:56-57).

1.3.2.4. Kapalı e

Türkçede bilhassa konuşma dilinde açık e yanında bir de kapalı e vardır. Türkçeye giren yabancı kelimelerde böyle bir iki Türkçeleşme dışında, aslında olduğu gibi, kapalı e yoktur. Şunu da kaydedelim ki edebi dilde kapalı e kullanılmakta ve İstanbul Türkçesi de kapalı e'leri gitgide benimsemektedir (Ergin, 2009:57).

1.3.2.5. Orta Hece Ünlüsü

Türkçe kelimelerde orta hecenin, sonunda ünsüz olmayan ünlüsü düşme veya değişme temayülü gösterir: ötürü >ötrü, yaşayan >yaşıyan örneklerinde olduğu gibi. Bunu sebebi Türkçede orta hecenin vurgusuz olmasıdır. Üzerine basılmayan, üzerinde durulmayan, söylenişine özellikle dikkat gösterilmeyen orta hece ünlüsü kendisini her zaman koruyamaz ve bir çok defa düşer veya değişir (Ergin, 2009:57).

1.3.2.6. j Sesi

Türkçede j ünsüzü yoktur. Jandarma, jale, Japon gibi kelimeler yabancıdır. Dilimize girmiş bulunan yabancı kelimelerdeki j ya da j sesi veren bir ünsüzün Türkçede c ya da g'ye çevrildiğini görüyoruz: géographia (coğrafya), jive (civa), gymnastique (jimnastik)...gibi (Ediskun, 1999:73).

1.3.2.7. f Sesi

Türkçe kelimelerde -genel olarak- f ünsüzü yoktur. Kelimelerdeki f'lere şu durumlarda rastlanmaktadır:

Ünlem ve yansılarda: öf, of, cafcac, fısıltı, üflemek, fırlıdak, fiskos... gibi

B, p ya da v ünsüzleri f'ye çevrilmiş kelimelerde: öbke, evke=öfke, uvmak=ufalamak, yupka,yuvka=yufka, lokomotif=lokomotif, hoş-âb=hoşaf, çirk-âb= çirkef... gibi

Bunların dışındaki f'li kelimeler yabancıdır (Ediskun, 1999:73).

1.3.2.8. h Sesi

Türkçe kelimelerde aslî olarak h sesi yoktur. Bugün bazı kelimelerimizde görülen h ünsüzü, önceden kalın k ünsüzüydü. İstanbul ağzı, bu k'ları sonradan h'ye çevirmiştir: kanı=hani, kangı=hangi, dakı= dahi , katun=hatun... Gibi. Türkçede kimi ünlemlerde ve yansılarda h ünsüzüne rastlanır: hay, hey, hırıltı, hıştırtı, hırgür,... gibi.

Bunların dışında, Türkçedeki h'li kelimeler yabancıdır (Ediskun, 1999:74).

1.3.2.9. Başta Bulunmayan Sesler

Türkçede kelime başında genellikle c, ğ, m, n, ñ, r, v, z sesleri bulunmaz (Ergin, 2009:60).

c sesi: Türkçede ancak tabiat taklidi birkaç kelimenin başında bulunur: cayır cayır, cırtlak, cıvıl cıvıl, civciv örneklerinde olduğu gibi. Bu istisnalar

dışında Türkçede kullanılan ve başında c sesi bulunan her kelime yabancıdır (Ergin, 2009:60).

ğ sesi: Türkçede kelime başında ğ sesi bulunmaz. Bu ses Türkçede kelime içinde kullanılır (Ergin, 2009:60).

l sesi: Türkçede kelime başına hiç bulunmaz, bazı ses taklidi kelime de bulunur. lıklık, lokurloğur, lopurlopur, löp löp gibi başına l taşıyan ses taklidi kelimeler de çok azdır. Türkçede kelime başına l bulunmadığı içindir ki l ile başlayan yabancı kelimelerin bazen halk dilinde başına ünlü getirilir: ilimon “limon”, ilazım “lazım” gibi (Ergin, 2009:60-61).

m sesi: m ünsüzü, genel olarak, Türkçe kelimelerin başında bulunmaz; ancak kimi yansımalarda, mi soru edatında ve m’li yinelemelerde bulunur: mışıl mışıl, mırıldanmak, melemek, miyavlamak, kitap mitap, kapı mapı, mosmor, masmavi... gibi (Ediskun,1999:74).

n sesi: Türkçede kelime başına eskiden beri ancak ne ile yapılmış birleşik kelimelerde görülür: ne, niçin, nasıl gibi. Ayrıca nene, nine, ninni gibi taklidi ve çocuk dilinden gelme sözlerde de vardır. Bunların dışında Türkçede kullanılan ve başına n sesi taşıyan her kelime yabancıdır (Ergin, 2009:61).

ñ sesi: Türkçede kelime başında hiçbir zaman bulunmaz.

r sesi: Türkçede kelime başına hiç bulunmaz. Ses taklidi sözlerin başına bulunması da çok nadirdir: rap rap gibi. Türkçenin kelime başında r’yi sevmemesi yüzünden halk dilinde r ile başlayan yabancı asıllı kelimelerin başına bir ses getirilir: iramazın, irecep, irahat gibi. Buradan da anlaşıldığı üzere Türkçede kullanılan ve başında r sesi bulunan her kelime yabancıdır (Ergin, 2009:61).

v sesi: v ünsüzü, genel olarak Türkçe kelimelerin başında bulunmaz. Ancak şu durumlarda bulunabilir:

Yansımalarda: vız, vızıltı, vızır vızır... gibi

Doğu Türkçesinde b ünsüzünün Batı Türkçesinde v’ye çevrildiğini gördüğümüz kelimelerde: barmak=varmak, birmek= vermek, bar=var... gibi

Bunların dışında, başında v ünsüzü bulunan kelimeler yabancıdır (Ediskun, 1999:75).

z sesi: z ünsüzü Türkçe kelimelerin başında ancak yansımalarda bulunur. zıp zıp, zıplamak, zırlamak, zırıldı, zonklamak... gibi

Bunun dışında, z ünsüzü ile başlayan kelimeler yabancılardır (Ediskun, 1999:75).

1.3.2.10. Sonda Bulunmayan Sesler

Türkçede kelime ve hece sonunda genellikle b, c, d, g, ğ sesleri bulunmaz. kitab>kitap, ilac>ilaç, derd>dert misallerinde olduğu gibi b, c, d, g, sesleri sedasızlaşarak p, ç, t, k, seslerine dönüşerek kelime sonunda bulunabilirler.

g sesi: Eski Türkçede, diğer Türk şivelerinin bazılarında, Batı Türkçesinin ilk devirlerinde ve bugünkü bazı ağızlarda kelime ve hece sonunda görülür. Bir kısım ağızlarla İstanbul Türkçesinde ise bu g'ler ya sedasızlaşarak k'ye çevrilmiş (öksüz kelimesindeki ög>ök "ana" misalinde olduğu gibi) (Ergin, 2009:62).

b sesi: Türkçede kelime ve hece sonunda hiç bulunmaz. Gerçi Eski Türkçede bu ses sab (söz), sub (su) gibi sözcüklerde görülmektedir; ancak bu b'ler bir müddet sonra, ya v oluvermiş ya da düşürülmüştür. Böylelikle kelime ve hece sonunda b sesi kalmamıştır (Ergin, 2009:62).

c sesi: Türkçede kelime sonunda bulunmaz. Bugün yabancı kelime olan hac ile hac'ı yalnızca imlada ayırmaktayız (Ediskun,1999:75).

ğ sesi: Eski Türkçe hece ve kelime sonunda kullanılmakta idi; fakat sonradan bu ğ'ler ya düşmüş ya da sedasızlaşarak olmuş veya yumuşayarak ğ haline gelmiştir. Bu yüzden bugün hece ve kelime sonunda ğ yoktur, onun yumuşağı ve daha az temas dereceli hali olan ğ vardır: dağ, ağlamak (Ergin, 2009:63).

1.3.2.11. Tonlulaşma ve Yumuşama

Türkçe kelime sonunda bulunan ç, k, p, t ünsüzleri iki ünlü arasında tonlulaşır ve yumuşarlar. Bunlardan ç, p, t sadece tonlulaşır. Bu tonlulaşmada

tabii ç>c, p>b, t>d, k>g olur; yani ç, p, t, k ünsüzleri yerlerini kendi tonlularına bırakırlar: ağaç-ı>ağacı, dip-e>dibe gibi. k ve k̇ da ise hem sedalılışma hem de yumuşama olur. İki ünlü arasında kalan k ve k̇ önce tonlulararak yerlerini kendi tonluları olan g ve ğ'ya bırakırlar; fakat bununla kalmayarak sonra hemen yumuşar ve yumuşak g (ğ yani y) ve ğ şekline geçerler; bilek-i>bilegi>bileği, ayak-a>ayağa>ayağa gibi. Böylece iki yanlarındaki ünlüler k̇ yı hem tonlama bakımından hem de teşekkül noktası bakımından kendilerine benzetmiş olurlar (Ergin, 2009:63-64).

1.3.2.12. İkiz Ünlü (Diftong)

İki ünlünün birbirleriyle sıkı sıkıya birleşip bir tek ses vermesi olayına diftong denir. Fransızcada pain (ekmek) kelimesindeki ai, e gibi okunması gibi. Türkçe kelimelerde diftong yoktur (Ediskun, 1999:75).

1.3.2.13. İkiz Ünsüz

Türkçede kök biçimindeki kelimelerde ünsüz ikizleşmesi yoktur. Eski Türkçede ikki, sekkiz, ottuz; bugünkü Türkçede anne gibi kelimelerde ünsüz ikizleşmesine rastlıyoruz. Eski kelimelerimizin sonradan iki, sekiz, otuz olduğunu; ana kelimesinin de İstanbul ağzında önce âne'ye sonra anne'ye çevrildiğini görmekteyiz. Dilimiz ünsüzler ikizleşmesinden hoşlanmadığı için kimi yabancı kelimelerdeki ikizleşmeyi de bozmuştur: hammam=hamam, hammal=hamal, kassap=kasap, niyyet=niyet, kerre=kere, hediye=hediye gibi. Bugün anlatışa güç ve aşırılık vermek için, birinci heceleri açık olan bazı kelimelerimizde ikinci hece başındaki ünsüzü ikizleştirip bir tanesini birinci hece sonuna getiririz: Eşşek! Maşşallah! Gibi (Ediskun, 1999:75-76).

1.3.2.14. Başta Çift Ünsüz Bulunmaması

Türkçede kelime ve hece başında çift ünsüz bulunmaz. Türkçeye geçmiş bulunan ve başında çift ünsüz olan yabancı kelimelerin, ilk ünsüzlerinin başına ve sonuna ünlü eklenerek söylenmesi bu nedendendir: grup>gurup, stasyon>istasyon, traş>tıraş (Ergin, 2009:67).

1.3.2.15. Sonda Çift Ünsüz

Türkçe kelime ve hece sonunda her çeşit çift ünsüz değil, ancak şu çift ünsüzler bulunabilir:

lç, lk, lp, lt, (ölç, silk, kalk, alp, alt gibi)

nç, nk, nk, nt (sevinç, denk, zonklamak, ant gibi)

rç, rk, rp, rs, rt (sürç, ürk, kork, sarp, pars, yırt gibi)

st (üst gibi)

şt (hişt gibi)

Bunlardan başka Eski Türkçe yt çift ünsüzü de sonda kullanılırdı: aytmak 'söylemek' örneğinde olduğu gibi (Ergin, 2009:67).

1.3.2.16. Başta ve Sonda Üç Ünsüz Bulunması

Türkçede kelime ya da hecelerinin sonunda hiçbir zaman üç ünsüz yan yana bulunmaz (Ediskun, 1999:76).

1.3.2.17. Ortada Üç Ünsüz

Türkçede üç ünsüz ancak kelime içinde ve iki heceye ait olmak şartıyla bulunabilir. Bu üç ünsüzün ilk ikisi önceki heceye, üçüncüsü, sonraki heceye bağlı olur (Ergin, 2009:68).

1.3.2.18. İnceltici Sesler

Türkçede ç, ş, y ünsüzleri içinde buldukları kelimelerdeki kalın sesleri zamanla inceltebilir: bıçma>bıçmek, şış>şiş, yaşıl>yeşil misallerinde olduğu gibi (Ergin, 2009:68).

1.3.2.19. r Sesi

Türkçede r sesi özellikle konuşma dilinde bazen düşme temayülü göstermektedir. r sesi Türkçede kelimelerde yeri en zayıf olan ses durumundadır.

Buna sebep r'nin titrekle olması ve söylenişinde güçlük çekilmesidir. Bi defa (bir defa), geliyo (geliyor) gibi (Ergin, 2009:69).

1.3.2.20. İstanbul Türkçesi

İstanbul Türkçesi çıkarılması güç olan seslerden hoşlanmamakta, bu yüzden bazı sesleri atmış bulunmaktadır. l ve ñ'nin edebi dilde bulunmamasının sebebi budur. Aynı şekilde ğ sesi de İstanbul Türkçesinde çok az bir temas derecesi ile ve çok hafiflemiş olarak söylenir (Ergin, 2009:69).

1.3.2.21. Kesme

Türkçede kesmeli hece ve kelime yoktur. Kesme ancak Türkçeye geçmiş bazı yabancı kelimelerde vardır: te'sir, san'at gibi. Bu kelimelerin kesmeli söylenmelerine sebep onların aslında ayın ve hemze gibi Türkçede bulunmayan yabancı sesleri taşımalarındadır (Ergin, 2009:69).

1.3.2.22. Ses Uyumları

Türkçede gerek kelimelerin köklerinde, gerek kelime kökleri ile ekler arasında bir takım uyumlar vardır. Türkçe kelimelerde üç türlü uyum vardır:

1. Ünlü Uyumu
2. Ünlü- Ünsüz Uyumu
3. Ünsüz Uyumu

1.3.2.22.1. Ünlü Uyumu

Bir kelimedeki ünlülerin çeşitli bakımlardan birbirlerine uyması olayıdır. Türkçede, köklerde olsun, kök ve eklerde olsun, bir kelimenin bütün vokalleri çeşitli bakımlardan birbirlerine benzerler. Öyle ki bir kelimenin ilk hecesindeki ünlünün özellikleri nasılsa ondan sonraki hecelerin ünlülerinin özellikleri de öyle olur. İki farklı ünlü uyumu vardır. Kalınlık-incelik uyumu, düzlük-yuvarlaklık uyumu (Ergin, 2009:70).

Kalınlık-İncelik Uyumu: Türkçe bir kelimedeki ünlülerin kalınlık ya da incelik bakımından birbirlerini benzeştirmeleridir. Türkçe bir kelimenin ilk hecesinin ünlüsü kalın ise, ondan sonraki heceler, o kelimeye eklenecek eklerin ve de, mi, ile edatlarının ünlüleri de kalın olur; akmak, akıncılarımızdan da, okullarınızda mı? ,arabasıyla... gibi. Türkçe bir kelimenin ilk hecesinin ünlüsü ince ise, ondan sonraki heceler, o kelimeye eklenecek eklerin ve de, mi, ile edatlarının ünlüleri de ince olur: ekmek, ekincilerimizden de, öğrenecekler mi? , elbisesiyle...gibi. Türkçe kelimelerin ve eklerin pek azında, büyük ünlü uyumuna aykırı durumlara rastlanır: Elma(=alma), anne(=ana), kardeş(=karındaş, kardaş), hangi(=kangı, kanı), inanmak(=inanmak), dahi(=dakı) kelimelerinde büyük ünlü uyumu yoktur. Bu aykırılığın başlıca nedeni, İstanbul ağzıdır. Gül-(ü)yor, yazar-ken, akşam-ki, sabah-leyin, -(i)mtırak ekleri, büyük ünlü uyumuna aykırı eklerdir. Ama bu eklerden –yor, yorır kelimesinin sonundaki-(ı)r geniş zaman ekinin aşınmasıyla oluşmuştur. -ken, -ki,-leyin eklerinin de, bugün, Anadolu ağızlarında –kan (çalışkan), -kı (akşamkı),- layın (sabahlayın) diye söylenildikleri bilinmektedir. Bu belirttiğimiz aykırılıkların dışında, bugün, dilimizde büyük ünlü uyumu bulunmayan her kelime yabancıdır (Ediskun, 1999:78-79).

Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu: Bir kelimedeki ünlülerin düzlük yuvarlaklık bakımından birbirlerine uymasıdır. Türkçede köklerde olsun, köklerle ekler arasında olsun, bir kelimedeki ünlüler arasında genellikle düzlük yuvarlaklık bakımından bir uygunluk olduğu göze çarpar. Bu uyum ancak bugünkü Türkiye Türkçesinde kuvvetli bir şekilde kendisini hissettirmektedir. Eski Anadolu Türkçesinde böyle bir uyum mevcut değildi. Düzlük yuvarlaklık uyumu Türkçede bir kelimedeki düz ünlüleri düz ünlülerin, yuvarlak ünlüleri ise düz-geniş veya dar –yuvarlak ünlülerinin takip etmesi olayıdır. Düz ünlüler a,e,ı,i'dir. Bunlardan ikisi kalın ikisi ince olduğuna göre ancak kalınlar bir arada, inceler bir arada bulunabilirler. O halde düzlük –yuvarlaklık uyumuna göre Türkçede bir kelimedeki ancak a, ı veya e, i ünlüleri bir araya gelebilir. Yani düz kelimelerin kalınlarında a, ı ünlüleri, incelerinde e, i ünlüleri bulunurlar: ayak, acı, yılan, sıkıntı, yalvarış, etek, gelin, gidenler, evsizler, ikilik örneklerinde olduğu gibi. Düzlük- yuvarlaklık uyumunun ikinci şikkında ise, yuvarlak ünlüler o, ö, u, ü ünlüleridir. Dar-yuvarlak ünlüler ise u, ü: düz geniş ünlüler de a, e ünlüleridir. Demek ki Türkçe

kelimelerde o, ö, u, ü ünlülerinden sonra ancak a, e, u, ü ünlüleri gelebilir (Ergin, 2009:72-74).

1.3.2.22.2. Ünlü-Ünsüz Uyumu

Ünlü-ünsüz uyumu bazı Türkçe kelimelerde ünlülerle bazı ünsüzler arasında görülen uyumdur. Yani bu uyum ünlülerin hepsi ile ünsüzlerin ise bazıları ile ilgilidir. Türkçede ünlülerle ancak bir uyum çerçevesi içinde bir araya gelen ünsüzler ön ve arka olarak karşılıkları bulunan damak ünsüzleri ile ince ve kalın l'dir. İşte Türkçe kelimelerde bu ünsüzlerden ön damak ünsüzleri ile ince l ancak ön yani ince ünsüzlerle; arka damak ünsüzleri ile kalın l ise ancak art yani kalın ünlülerle bir arada bulunabilirler. Demek ki Türkçede ünlü-ünsüz uyumu esas itibarıyla ön ve arka damak ünsüzlerinin birbirine uyması hadisesidir. Ön ve arka olarak iki şekli olan l ünsüzü de bu uyuma girmektedir (Ergin, 2009:74-75).

1.3.2.22.3. Ünsüz Uyumu

Türkçe kelimelerde, yan yana gelen ünsüzlerin seda bakımından birbirlerine uyması olayıdır. O halde ünsüz uyumu bir ünsüz- ünsüz uyumudur. Ünlü-ünlü uyumuna nasıl kısaca ünlü uyumu deniliyorsa bu uyuma da öylece ünsüz uyumu adını veriyoruz. Türkçe kelimelerde, yumuşak ve sert olarak birbirlerinin karşılığı olan ünsüzlerden ancak aynı cinsten olanlar yan yana bulunabilirler. Yani, kelime içinde, karşılıklı ünsüzlerden ancak ünlüler ünlülerle, ünsüzler de ünsüzlerle yan yana gelebilirler. Sert ünsüzler, sert ünsüz karşılıkları olan yumuşak ünsüzlerle yan yana bulunmazlar. Demek ki Türkçede kelime içinde, sert ünsüzler ancak sert ünsüzlerle veya sert karşılığı olmayan yumuşak ünsüzlerle (geçti ve altı örneklerinde olduğu gibi); sert ünsüz karşılığı olan yumuşak ünsüzler ancak sert ünsüz karşılığı olan veya olmayan yumuşak ünsüzlerle (yazdı ve yolcu örneklerinde olduğu gibi); Sert ünsüz karşılığı olmayan yumuşak ünsüzler ise bütün ünsüzlerle, (toprak, aldatmak, ayrı örneklerinde olduğu gibi) yan yana bulunabilirler (Ergin, 2009:75-78).

Yukarıda da açıkça belirttiğimiz üzere Türkçe kelimelerin öne çıkan ses özellikleri bunlardır. Bu ses özelliklerine uygun olup olmamalarına bakarak Türkçe kelimelerle yabancı kelimeleri kolaylıkla birbirinden ayırt edebiliriz. Bu ses uyumlarına uyan yabancı kelimeler az da olsa da yabancı kelimelerin

çoğunluğu bu belirttiğimiz dil özelliklerinin bir veya birkaçına aykırı durum gösterirler.

1.4. Dillerin Diğer Dillerle İlişkisi

Aynı coğrafyalarda birlikte ya da yan yana yaşayan toplumların gerek kültürel olsun gerekse din ve ticaret yönünden olsun birbirleriyle sosyal ilişki içinde olmaları kaçınılmaz olmuştur. Zamanla iki farklı toplumun birbirlerini somut bir biçimde etkiledikleri görülür. Görülen bu etkileşimin en başında dil yönüyle olur. Milletler geçmişten bu yana birbirlerine dillerini öğretmişler veya diğer toplumların dillerinden kelimeler alarak dillerini zenginleştirmişlerdir.

Bir milletin başka milletlerle hiçbir ilişki kurmadan nasıl yaşayamaz ise, bir dil de hiçbir yabancı dilden etkilenmeden yaşayamaz. Bir arada yaşama, ticaret, siyaset, kültür ilişkileri, savaşlar, aynı din çevresi içinde bulunma gibi değişik etkenler diller arasında söz varlığı açısından alışverişlere yol açmakta, en başta sözcükler olmak üzere, ilişkilerin artışıyla birlikte birtakım ses yapı ve sözdizimi öğeleri dilden dile geçebilmektedir. İlk yazılı kaynaklardan bu yana sözvarlığı incelenecek olursa Türkçenin başka dillerle yakın ilişkilere girdiği görülür (Aksan, 2015b:135).

Diller arasındaki ilişkiler, özellikle art zamanlı dil bilimi çalışmalarının ilgi odağı olmuştur. Dilde zamanla meydana gelen değişme ve gelişmeyi takip etmek isteyenler için de dil ilişkileri, çalışmalarında yol gösterici olma özelliğini korumaktadır. Diller arasındaki ilişkiler, dil bilimi çalışmalarına bazı yönleriyle bağlı olan sosyoloji, psikoloji gibi öteki bilim dallarının da kullandıkları bir çalışma alanıdır. Öte yandan, bu alan, toplumların ve medeniyetlerin gelişme ve değişme grafiğinin de göstermektedir. Mekân bakımından çok geniş bir coğrafyada konuşulan, zaman yönünden çok eskilere dayanan, tarih boyunca çok göç etmiş bir milletin dili olan Türkçe de bu özelliklerden dolayı, ister istemez birçok dil ile ilişkiye girmiştir. Kuşkusuz, Türk milletinin tarih boyunca 13 farklı alfabe kullanmış olmasının, komşu toplumlarla ilişkide bulunmasının, yaşadığı kültürel değişimlerin, dini ve sosyal hayatta gerçekleşen değişikliklerin dile yansımaları, doğal bir gelişmedir (Sarı, 2014:1).

Diller arası etkileşimler, o dillerin konuşurlarının türlü düzlemlerdeki karşılıklı ilişkilerden ortaya çıkar ve dillerin dünya üzerinde kapladığı coğrafyaya doğrudan bağlıdır. Konuşurları ne kadar geniş coğrafyalara yayılırlarsa, diller de o kadar büyük bir alanı kaplarlar. Coğrafyada farklı kültürlerle kurulan türlü ilişkiler de bir dilin başka dillerle olan etkileşimini belirler (Karaağaç, 1998:359; Akt. Öztekten, 2004:11).

Temelinde öğrenmenin yer aldığı ve yönü çoğunlukla daha yüksek seviyeli dilden daha alt seviyedeki dile doğru olan bu tür bilgi alıntıları, yani kültürle ilgili alıntı sözler, bir ulusun diğerine neler öğrettiğini gösterirken, başka kişi ya da topluluklardan, bilgilenme ve öğrenme olmaksızın yapılan özentili alıntılarının, bilgi dünyası ve öğrenme ile, yani alıcı dilin ihtiyaçlarıyla hiçbir ilgisi yoktur. Genellikle birden çok ulusun aynı tarih ve aynı coğrafyada yaşadıkları dönemlerde görülen ve işgal edilen veya yönetilenin temsil ettiği alt katman dili ile işgal edenin veya yönetenin temsil ettiği üst katman dili arasındaki bu tür özentili alıntıları, siyasi ve ekonomik üstünlük, yönetici – yönetilen ilişkisi, özentili ve modalaşma gibi dil dışı konularla ilgilidir (Karaağaç, 2002:97; Akt. Öztekten, 2004:12).

Diller arasında alışveriş ve etkilenmeler, özellikle değişik toplumların bir arada, iç içe yaşadıkları yerlerde, dillerin çehresini değiştirecek kadar büyük ölçüde olur. Bir arada konuşulan iki dil birbirinden sözcükler ve kurallar aldıkları gibi bu dillerin ses dizgeleri ve anlatım yolları arasında da yakınlaşmalar olur. Örneğin Tacikistan'da İranlılarca konuşulan Tacik dili, Türkçenin Özbek lehçesinin o ölçüde büyük etkisinde kalmıştır ki, ünlü Türkolog G.Doerfer bu dili doğuş halindeki bir Türk dili olarak niteler (Aksan, 2015a:139).

1.4.1. Dil İlişkileri

Türkler, Orta Asya'dan çıkarak Anadolu'ya gelinceye kadar çeşitli toplumlarla ilişki içinde olmuş ve dilleri de bu toplumların dillerini hem etkilemiş hem de kendi dilleri de etkilenmiştir. Orta Asya'da bulunduğu sırada Sibiryaya, Türkistan, Hint, Altaylar, Çin topraklarında ve sınırlarında hayatlarını sürdürmüş ve bu kültürlerle etkileşimde bulunmuşlardır. Anadolu'ya gelişleri sırasında ve sonrasında ise Fars ve Arap kültürleri ile ilişkilerde bulunup Arap alfabesini

kullanmışlardır. Bundan sonra Türkçe Arap ve Fars dillerinden kelime ve kültür alışverişinde bulunurken aynı zamanda, Fransızca, Almanca, İtalyanca ve İngilizceden de kelimeler almış ve almaya devam etmektedir.

Yabancı dillerden dilimize girmiş olan her kelimenin tarihi ve kültürel bir anlamı vardır. Bu kelimeler Türklerin diğer milletlerle olan kültür etkileşiminin kanıtıdır. Bizler bu kelimeleri dilimizden çıkarmaya çalışmak bir yana dursun bu kelimeleri anlamaya ve değerlendirmeye çalışmalıyız.

Yeni kavramlar için yeni kelimeler icadı ile Türkçeye girmiş ve yerleşmiş yabancı kelimeleri tasfiye etmeyi birbirine karıştırılmamalıdır. Bugün bizim ilim, teknik, edebiyat, sanat ve felsefe sahalarında binlerce yeni kelimeye ihtiyacımız vardır. Bunların Türkçe köklerden türetilmesi elbette iyi olur. Bunu yapacak olanlar desteklenmelidir. Türkçede bulunmayan bir kavrama, Türkçe karşılık bularak Türk kültürüne mal etmek, övülmeye değer bir hizmettir. Bu suretle Türkçe yeni bir kelime ve kavram kazanmış olur (Kaplan, 2015:40-41).

1.4.1.1. Yabancı Kelimelerin Türkçeye Giriş Sebepleri

Türkçe sözcük varlığı açısından oldukça zengin bir dil olmakla beraber bu zenginliği de dünya üzerinde çeşitli coğrafyalarda yaşamasının, farklı birçok devletle komşuluk yapmasının, geçmişten bu yana farklı dinlere mensup olmasının etkisiyle meydana gelmiştir.

Dünyada konuşulan diğer tüm dillerde olduğu gibi Türkçede de birçok değişiklik meydana gelmiştir. Bu değişimlerde Türkçeye başka dillerden yabancı kelimeler girmiştir. Bu yabancı kelimelerin dilimize giriş sebepleri oldukça çeşitlidir.

1.4.1.1.1. Toplumun Yeni Bir Varlık ya da Kavramla Karşılaşması

Daha önce bilmediğimiz bir varlık, nesne ya da kavramı isimlendirmek için öncelikle onu daha önce kullananları taklit ederiz. Başka bir ifadeyle, bizim için yeni bir varlık, nesne ya da kavram dilimize adıyla birlikte girmektedir. Aslında bu en kolay ve en doğal yöntemdir. Tıpkı konuşmayı yeni öğrenen bir çocuğunun çevresindekileri taklit etmesi gibidir. Bir çocuk da annesinin ekmeğe dediğine ekmeğe; su dediğine su demektedir. Çocuklar annelerinin söyleyişini de

taklit ederken, yetişkinler yabancı kelimeyi Türkçenin söyleyiş özelliklerine uydurmaktadır. Bu durumda, her ne sebeple olursa olsun, yabancı kelimeleri orijinal telaffuzlarına bağlı kalarak söylemeye çalışan yetişkinler, öğrenme bakımından çocuklarla aynı seviyeye kalmaktadır. Tanzimatla birlikte sosyal hayatımıza giren tiyatro, gazete, piyano, ceket gibi kelimeler, ekonomik ilişkiler vasıtasıyla batıdan öğrendiğimiz banka, bono, çek, makroekonomi, mikroekonomi ve benzeri yüzlerce kelime de yeni tanıştığımız nesne ya da kavramların adlarıdır. Toplumun yeni karşılaştığı kavram ya da nesne, adıyla birlikte anılırken, zaman zaman birtakım karışıklıklar da meydana gelmektedir. Türkçede de bu şekilde özel marka adları, halk arasında genel anlam kazanmaktadır. Örneğin, aslında bir marka olan mintax kelimesi, halk arasında yıllarca, özellikle kırsal kesimde bütün bulaşık deterjanının adı olmuştur. Selpak, nescafe gibi kelimeler de aynı şekilde değerlendirilebilir (Sarı, 2014:24-25).

Orta Asya'dan Anadolu'ya topluluk halinde gelerek yerleşen Türk milleti daha önceki yaşam biçiminde olmayan birçok yeni kavram ve eşya ile karşılaştı. Bu karşılaştıkları yeni kavram ve eşyaların isimlerini bölgenin eski yaşayan toplumlarından almaları kaçınılmazdı. Sonrasında ise bilim, teknik ve sanatın gelişmesiyle ortaya çıkan birçok kelime, bu icatları yapan milletlerin kendi dillerinde koydukları karşılıklarla dilimize geçti. Örneğin, vapur, otomobil vb. Ayrıca bazı toplumlara has unvanlar, meslekler, siyasi ve felsefi akım adları da çevrilmeksizin olduğu gibi geçmiştir. Örneğin, dük, papaz, kral, prenses vb (Ece, 2008:28).

1.4.1.1.2. Coğrafi Sebepler

Özgürlüğüne fazlasıyla düşkün olan Türkler, farklı sebeplerden dolayı anayurtlarından ayrılarak zaman içerisinde dünyanın dört bir yanına dağılmış, göç etmişlerdir. Göç ettikleri yeni topraklarda kendilerinden önce yaşayanlardan ister istemez etkilenmişlerdir. Daha önceden görmedikleri yeni dağ, deniz, nehir gibi coğrafi alanların yanında daha birçok şeyin adını öğrenmiş ve diline alarak kullanmıştır.

Yeni yerleşim yerleri bulmak için ana yurtlarından göç eden bütün kavimlerin dillerinde olduğu gibi, atalarımızın yeni bir coğrafyaya yerleşmeleri

sebebiyle Türkçeye de birçok yabancı kelime girmiştir. Anadolu'ya gelen Türkler yazı dilinde Arap alfabesini kullanıyordu; üstelik Türkçenin söz varlığında çok sayıda Arapça ve Farsça kelime vardı. Ancak 11. yüzyıldan itibaren, yeni yerleştikleri dünyada karşılaştıkları eşyalar, bitkiler ve yeni yaşam tarzlarıyla ilgili kelimeleri de kendi söz varlıklarına katmaya başladılar. Karşılaştıkları dünyaya ait yerleri ya da nesnelere adlandırmak için kendileri bazı kelimeler bulmakla beraber yer ya da nesne adlarının özgün şekillerini de kullanmışlardır. Her millet üstün olduğu yönle başka toplumlara bir şeyler öğretir ve başka toplumların dillerine ancak üstün oldukları konuyla ilgili kelimeler verebilir. Fransızlar, moda, mutfak ve yönetim konularında birçok dile kelime vermiştir. Türkler, yönetim ve askerlikle ilgili birçok kelimeyi Arap dünyasına kazandırmıştır. Cenevizliler de gemicilikte Türklere nazaran daha üstün oldukları için, doğal olarak, Türkçeye gemicilik ve denizcilikle ilgili birçok kelime vermişlerdir (Sarı, 2014:27).

1.4.1.1.3. Sosyal ve Dini Sebepler

Yıllar içerisinde kendilerini çok farklı bir medeniyette bulan Türkler, İslamiyet ile tanışır ve bu dini kabul ederek gereklerini yaşar. Bozkır kültürü ve Göktengri dininden bambaşka olan İslam medeniyeti Türkler'in yeni hayat biçimlerini meydana getirir. Özellikle Arap ve Fars kültürleri ile tanışır ve yüzlerce yıl sürecektir bir etkileşim içine girerler. Gerek yöneten-yönetilen ilişkileri, savaşlar-barış yılları, ticaret, dostluk-düşmanlık derken aynı-yakın coğrafyaları paylaşan bu milletler birbirlerini derinden etkilemiştir. Türkler yeni dinlerini ve dinin kurallarını öğrenirken Arap kültürü ile buna aracılık eden Fars kültürüyle de tanışmış ve etkileşim içine girmiştir. Dinin yanı sıra bilim-ilim ve edebiyat sahalarında da güçlü olan bu kültürden etkilenmemek mümkün değildir. Tabiki yer ve zamanına göre etkilenen Türkler, etkilendiklerini de geçip çağa damgasını vurmayı bilmiştir. Ancak tarihi olaylar incelendiğinde Türkçenin ihmal edildiği ve Arapçanın bilim dili, Farsçanın edebiyat dili olarak kullanıldığı görülmektedir. Özetlenen bu olaylar yumağında doğaldır ki yeni karşılaşılan nesne kavram ve olayların adları çoğunlukla olduğu gibi Türkçeye alınmış, hızla kullanılmaya başlanmıştır. Bu hızlı geçiş o kadar kuvvetli olmuştur ki Türkler kendi dillerini ihmal etmiş ve hatta kendi sözcüklerini unutacak raddeye gelmişlerdir. Bu durum birçok örnekle desteklenebilir (Ece, 2008:30).

1.4.1.1.4. Politik ve Ekonomik Sebepler

Türkçe ilk yoğun ilişkiyi batı dillerinden İtalyanca ile yaşar. Türkçe ve İtalyanca arasındaki ilişkiler 12. Ve 13. Yüzyıllara kadar gitmektedir. Fransızca ya da İngilizce ile Türkçe arasındaki ilişki, her ne kadar ekonomik ve politik sebeplerle başlamış olsa bile, bu alanların dışına taşmıştır. Çünkü bu dillerle ilişkiye girdiğimiz devirler, toplumumuzun ekonomi ve politika alanlarında zayıf olduğu ve bu sorunlara çözüm bulmak için bu dillerin kültürlerinden medet umulduğu dönemlerle örtüşmektedir. Bu sebeple dilimizde İtalyanca kelimeler terim ağırlıklıyken, Fransızca ya da İngilizceden alınan kelimeler arasında terim anlamı olmayanların sayısı da oldukça fazladır. Acente, avukat, banyo, bilanço, ciro, borsa, fatura, piyasa, politika, sigorta, senato vb. örnekler, ekonomi ve politikayla ilgili ilk karşılaştığımız kelimelerdir (Sarı, 2014:35).

1.4.1.1.5. Bilimsel ve Teknolojik Sebepler

Bilimsel ve teknolojik gelişmeler yalnızca yaşadığımız normal hayatı değil, aynı zamanda kültürel hayatımızı da etkilemektedir. Bu etkileme hem yeni kültürel biçim ve değerlerle yol açmak şeklinde hem de varolan kültürel değerleri değişime uğratmak ve bazen de yok etmek şeklinde, kendini göstermektedir.

Bilgisayarın Türkiye’de kullanımının yaygınlaşması, İngilizce bilgisayar terimlerinin doğrudan doğruya Türkçeye girmesi problemini ortaya çıkarmıştır. Bilgi Çağı’nın temeli bilgisayarın, Avrupa’da ve Amerika’da icat edilmesi ve geliştirilmesi özellikle İngilizcenin dünya hâkimiyetine yol açmıştır. Bu durumdan Türkçenin etkilenmemesi mümkün değildir (Ece, 2008:51).

İçinde bulunduğumuz bilgisayar çağında dilimizi sürekli gelişim gösteren bilişim kelimelerinin etkisinden kurtarmak için öncelikle bilişimin dil alt yapısı olan bilişim terimlerinin Türkçeleştirilmesi gerekir. Yazılım alanında Türkçe programların yetersiz olması insanımızı yabancı programlar kullanmaya itmektedir. Buna karşılık yabancı programlar Türkçeleştirilmesi sağlanmalıdır. Yeni icat edilen ürünler daha ülkemizde kullanılmaya başlanmadan ona uygun kelime türetilerek halkın kabullenmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

1.4.1.1.6. Batı Tarzı Yaşama Özentisinin Getirdiği Sebepler

Batı uygarlığı ölçülerine uymak her şeyden önce pozitif düşünceyi elde etmekten geçer. Bu ise, dünyaya bakışta, olayları yorumlamada ilim yaklaşımının edinilmesini gerektirir ki hiç de kolay olmayan, büyük emek ve zahmet isteyen bitip tükenmez sabırlı çalışmaların bir meyvesidir. Kütüphaneler dolusu tercüme ciddî bir şekilde okunmamakta, uzun öğrenim hayatı boyunca görülen dersler sindirilmeden kalmakta ve insanlarımıza üretici, analiz edici bir düşünce yeteneği kazandırmamaktadır. Buna karşılık daha kolay ve şekilci bir yol olarak alafrangalık yayılmaktadır (Sezgin, 2004:61-63).

1.4.1.2. Türkçenin Diğer Dillerle İlişkileri

Türkçenin diğer dillerle ilişkilerini ilişkini tarihsel sıralamasına göre değerlendirebiliriz.

1.4.1.2.1. Türkçenin Çince ile İlişkisi

Bilge Kağan'ın “tatlı sözü” ve “yumuşak ipeği” ile “aldatıcı” olarak tarif ettiği Çinlilerle Türklerin, binlerce yıl öncelere uzanan ilişkilerinin başlangıcı bugün için tamamen karanlıktır. Türk adının ilk defa geçtiği ve Türk yazı dilinin bilinen en eski belgelerinden olan Orhon yazıtlarının sahipleri Köktürkler devrinden günümüze kadar süren Türk-Çin ilişkileri bile hayli derindir. Bu iki ulus ticaretten savaşa kadar her türlü komşuluk ilişkileri yanında, uzun devirler boyunca aynı yöneticilerin idaresinde birlikte yaşamışlardır. Çincenin ilk yazıya geçirildiği dönemle, bugün için bilinen, yazılı en eski Türkçe belgenin tarihi arasında yaklaşık bin yıllık sürenin olması, araştırmacılara Çinceye herhangi bir Türkçe sözün olamayacağını düşündürmüştü, Türklerle Çinlilerin bilinen tarihinde bile Türkçeden Çinceye doğru bir dil alışverişinin olabileceğinin gözden uzak tutulmasına sebep olmuştur. Oysa Orhon yazıtları üzerine yapılan çalışmalar, yazıtlardaki dilin çok eski bir yazı geleneğine sahip olduğunu ve dolayısıyla Türkçenin M.S.8. yüzyılın en az bin yıl öncesinden beri yazıla geldiğini göstermiştir. Yani genellikle Köktürkçe ya da Göktürkçe diye adlandırılan bu yazıtların dili, bir kök Türkçe, yani Türkçenin kökü değildir (Karaağaç, 2002:13-15).

1.4.1.2.2. Türkçenin Farsça ile İlişkisi

Türklerle bir İranî kavmin bildiğimiz ilk ilişkisi, Hunlar ile Alanlar arasında M.S. 370'lerde kurulmuş ve Çinlilerden sonra en eski komşuluğumuz İranlılarla olmuştur. Sasanilerden başlayarak yirminci yüzyılın ikinci çeyreğine kadar İran coğrafyasında daima bir Türk devletinin yönetici olduğu ve bugünkü devletin sınırları içinde yaşayan halkın yarısından çoğunun Türk olduğunu düşünüldüğünde, Türklerle İranlıların ilişkisinin sadece uzun değil, aynı zamanda çok derin bir ilişki olduğu anlaşılır (Karaağaç, 2002:17).

1.4.1.2.3. Türkçenin Arapça ile İlişkisi

Sasanileri aşırp geçerek Kafkaslardan Şiraz dolaylarına kadar gelmiş olan Avar Hunlarını veya hanedan adlarıyla Heftalitleri bir yana bırakırsak, Türklerle Arapların ilk ilişkisinin, M.S.630'larda bugünkü İran topraklarında başladığını söyleyebiliriz. Bu ilişki, coğrafi sebepler yüzünden, Selçuklular devrine kadar Farslar aracılığıyla olurken, bir taraftan da Arapların Ruslardan satın aldıkları Türk köleler vasıtasıyla Kafkaslar üzerinden sınırlı bir Türk-Arap ilişkisi de kurulmuştur. Bu ilişkilerde Türklerin komşuları olan Arapların dili, Türkler için sadece bir komşu dili olmaktan öte anlamlar ifade etmiştir; çünkü Arapça, Türklerin yeni dinlerinin de dilidir ve Farslardan öğrendikleri Arap edebiyat geleneğinin de taşıyıcısıdır. Dolayısıyla komşuluktan öte, bir tür yöneten ve yönetilen ilişkisi, Farsça-Türkçe arasında olduğu kadar Arapça-Türkçe arasında da olmuştur (Karaağaç, 2002:22).

1.4.1.2.3. Türkçenin Rusça ile İlişkisi

Türklerin Çinliler, Farslar ve Araplardan sonra en eski komşuları önce Ruslar sonra da bütün Slavlardır. M.S.4. yüzyıllarda İndo-Germen topluluğundan ayrılan Kuzey ve Güney Slavları M.S.6. yüzyıldan itibaren, önce Avarların, sonra da Bulgar Türklerinin ziraatçı tebaaları olarak daha doğuya çekilmişler ve nihayet M.S.8. yüzyıllarda bugünkü vatanlarına ulaşmışlardır. Bu sebeple gerek Kuzey Slavları, gerekse Güney Slavları, bu bin beş yüz yıla yakın süre içinde daima bir Türk kavminin komşusu olmuşlardır (Karaağaç, 2002:22-23).

12.-15. yüzyıllar Rusya'nın tarihinde karanlık Moğol istilalarıyla geçmiştir ve bunun sonucundan birçok Türkçe sözcük Rusya'ya geçmiştir. Rusça 'da Türkçe kelimelerin geçişleri Kazan, Astrahan ve Kırım Hanlıklarının döneminde daha da artmıştır (Yangın, 2004:99).

1.4.1.2.4. Türkçenin İtalyanca ile İlişkisi

Türkçe ile İtalyanca arasındaki ilişki daha çok ekonomik ve politik sebeplere dayalı olduğu ve 12.-13.yüzyıllara kadar geriye gittiği söylenebilir. Ancak çok eskilere dayanan bu ilişki, her nedense, edebi eserlerimize pek yansımamıştır. Bu ilişkinin boyutları daha çok tarih kitaplarından takip edilebilmektedir. Üzerinde durulması gereken diğer bir nokta da İtalyancadan Türkçeye geçen kelimelerin hangi alanlara ait olduğudur. Başlıklarına göre İtalyancadan Türkçeye geçmiş kelimelere örnek verecek olursak;

Ticaret, giyim kuşam, siyaset, toplumsal yaşam sözcükleri: Avukat, balya, banka, baston, bavul, bilanço, bilardo, fatura, fiyaka, makarna, makine, piyango, tiyatro vb.

Denizcilik terimleri: Alabanda, branda, dümen, fırtına, flika, filo, fora, güverte, korsan, pusula, rota, vardiya vb.

Müzik Terimleri: Aria, armonika, balo, falso, konçerto, koro, maestro, mızık, nota, piyano, solo, tenor, taverna vb (Sarı, 2014:44-45).

1.4.1.2.5. Türkçenin Fransızca ile İlişkisi

Bilindiği gibi Tanzimat dönemiyle birlikte Türk toplumu, yüzünü batıya döndüğünü, gelişmenin ve modernleşmenin ancak batı ile sıcak temas kurması hâlinde mümkün olacağını resmen kabul etmişti. Bu bağlamda Türk aydını batıyı daha özel bir ifadeyle Fransızları daha iyi anlamak, topluma bunu gerektiği gibi anlatmak ve bu yolla halkı aydınlatmak gerektiğine inanıyordu. Fransızca ile Türkçe arasındaki ilişki de ekonomik ve politik sebeplere dayalı olarak başlamış, özellikle kapitülasyonlarla ticarete bir takım ayrıcalıklar elde eden Fransız tüccarlar için, Osmanlı toprakları cazip hale gelmiştir. Ancak her ne kadar ekonomi ve politikaya bağlı olarak başlamış olsa bile, bu ilişkinin zaman içinde, özellikle tanzimattan sonra politik ve kültürel yönü ağırlık kazanmış, buna bağlı

olarak da dilimize giren Fransızca kelimelerin ait oldukları alanlarda da değişmeler meydana gelmiştir. Sonrasında Fransızca ve Türkçe arasındaki ilişki giderek zayıflar, Fransız hayranlığı ortadan kalkar. Ancak ne yazık ki bunun sebebi Türk kültür ve diline yönelme değil, yüzümüzü Amerika'ya dönmüş olmamızdır (Sarı, 2014:45-46). Fransızcadan Türkçeye geçmiş kelimelere örnek verecek olursak;

Aerodinamik, adaptör, ampul, anten, asansör, astrolog, atom, debriyaj, füze, helikopter, izohips, izobar, jeneratör, konvektör, lojistik, mekanik, meridyen, metalürji, meteor, mikروفon, flaş, efekt vb.

1.4.1.2.6. Türkçenin İngilizce ile İlişkisi

Türkçe ile İngilizce arasındaki ilişkinin başlaması, 16. yüzyılda İngiliz tüccarların Osmanlı topraklarında ticarete giriştikleri döneme rastlar. Bu sebeple birçok dil ilişkisinde olduğu gibi, Türkçe ve İngilizce arasındaki ilk ilişki de ekonomik sebeplere dayanmaktadır. İkinci Dünya Savaşından sonra bu ilişki, Amerikan kültürünün tüm dünyayı etkilemesi çerçevesinde gelişmeye başlamıştır. Amerika'nın bilim ve teknolojiye hızlı ilerleyişi Türkçeni de etkilemiştir. Başlıklarına göre İngilizceden Türkçeye geçmiş kelimelere örnek verecek olursak;

Ekonomi ve Politika: Brifing, holding, limitet, market, marketing vb.

Giyim kuşam, giyecek, eğlence: Bar, cips, blucin, bot, briç, kek, kokteyl, rom, caz, viski, sandviç, tişört, vb.

Kültür, sanat, medya, ve sosyal hayat, eğitim: Bestseller, müzikhol, rating, şov, şovmen, klip, test vb.

Sağlık: Lens, baypas vb.

Spor: Aparkat, aut, basket, basketbol, beysbol, fair-play, faul, finiş, frikik, forvet, futbol, holigan, korner, kort, kriket, kros, maç, nakavt, ofsayt, pasör, rafting, raunt, ring, rodeo, set, skor, smaç vb., (Sarı, 2014:47-48).

1.5. Türkçe Kelime Öğretimi

1.5.1. Türkçe Öğretiminin Önemi

Okullarda Türkçe öğretiminin önemi; öğrencilere okuma, yazma, dinleme ve konuşma gibi dört temel dil becerisinin kazandırılmasını amaçlamasının yanında sözlü ve yazılı olarak kendini ifade becerilerini kazandırmak ve dilimizi çocuklara sevdirmektir. Yazılı ve sözlü olarak dinleme ve dinlediklerini, okuduklarını anlayıp karşısındakine ifade edebilmesi çocukta muhakeme becerisini geliştirir. Toplum içinde sosyal hayata uyumlu, özgüveni yüksek bir birey olur

Türkçe öğretimi, bireylere; doğru, açık ve etkili bir iletişimi gerçekleştirebilecek dilsel becerileri kazandırma, onların düşünme güçlerini geliştirme, yetkinleştirme ve toplumsallaşma süreçlerine katkıda bulunmaktadır (Sever, 2000; Akt. Özer, 2002:12).

Ana dilini etkili kullanabilme, hem birey hem de toplum açısından gereklidir. Eğer bir toplumdaki bireyler birbirlerinin ne demek istediklerini anlayamazlarsa, toplum yaşamı bir sağırlar diyaloguna dönüşür. Öte yandan toplumsal bir çevrede yaşayan birey ihtiyaçlarını gidermek, duygu ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşmak, bilgi kazanmak ve dengeli bir şekilde yaşayabilmek için toplumun öteki bireyleriyle iletişim kurmak zorundadır (Ünalın, 2001:5).

Öz (2001; Akt. Özer, 2002:12) ise özellikle, Türkçe öğretiminin amaçlarının gerçekleşebilmesi için günlük hayatta kullanılabilir bir tarzda öğretilmesi gerekir, demektir. Eğer çalışmalar öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verir ise, öğrenciler, Türkçe dersini sevecekler ve daha ileri seviyelere ulaşma isteği duyacaklardır.

Yangın (1999, Akt. Özer, 2002:13), dil için; duygu, düşünce ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak, başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok gelişmiş bir araçtır, der. Dil, dört temel beceri olan dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin bütünleşmesinden oluşur. Çocuk dili daha okula başlamadan önce, ailesinden ve

yakın çevresinden öğrenmektedir. Çocuğun dinleme ve konuşma becerileri okul çağına kadar belli bir düzeyde gelişmektedir. Çocuğun kazanmış olduğu dinleme ve okuma becerilerini daha da geliştirmek, üzerine okuma ve yazma becerilerini de katmak konusunda görevi aileden sonra eğitim kurumları devralmaktadır. Okullarda bu görev, öğretmenindir.

Türkçe öğretimi, öğrencilerin düşünce ve duygu yönünden gelişmelerine yardımcı olur. Kelime hazinesi zenginleşen ve yeni kavramlar öğrenen öğrenciler; olaylara ve çevreye farklı açılardan bakabilme becerisi kazanırlar. İnsanlarla olan iletişimlerini daha sağlıklı yürütürler. Çalışma ve sosyal yaşamlarında kendini iyi ifade eden kendine güvenen insanlar olurlar.

1.5.2. Kelime ve Kelime Hazinesi

Kelime, ifade etmek istediğimiz düşüncelerin, sese dönüşmüş halidir. Bu sesler sadece kendimizi diğer kişiye anlatmaya değil, onun söylediklerini anlamaya da yaramaktadır. Kelimelerin anlamları bilinmeden okunanların ya da söylenen sözlerin de anlaşılması imkânsızdır. Okuduğumuz bir metinde anlamını bilmediğimiz kelime sayısı ne kadar fazla ise metni anlamamız o kadar zorlaşır.

Günlük yaşamda kullandığımız sözcüklerin tümüne kelime dağarcığı denir. Kelime hazinesinin, insanların söylenenleri anlamasında ve duygularını, düşüncelerini anlatmasında önemli bir işlevi vardır. Kelime hazinesi, insanın yaşantısı boyunca duyduğu, anlamını öğrendiği kelimelerin tamamını ifade eder. Kelime hazinemizin zenginliği düşüncelerimizin zenginleşmesini, maddi ve manevi kültürümüzün gelişmesini sağlar. Kelime hazinesi üzerine yapılan araştırmalar iki türlü kelime hazinesi olduğunu ortaya koyar.

1. Etkin veya aktif kelime dağarcığı,
2. Edilgin veya pasif kelime dağarcığı.

Etkin kelime dağarcığı, insanların günlük hayatta kullandığı, ikincisi ise insanların anlamını bildiği; ama kullanmadığı sözcüklerden oluşur. Edilgin kelime dağarcığındaki kelime sayısı çağrışımla anlama yapıldığı için etkin kelime dağarcığından daha fazladır.

Amerikalı öğrenciler üzerinde 1958’de yapılan bir araştırma sonucunda, 6 yaş çocuklarının etkin sözcük dağarcığının 2600, edilgin sözcük dağarcığının 14700; 10 yaş çocuklarının etkin sözcük dağarcığının 5500, edilgin sözcük dağarcığının 34300; 14 yaş çocuklarının etkin sözcük dağarcığının 8500, edilgin sözcük dağarcığının 62500 olduğu belirlenmiştir (Göğüş 1978:24, Akt. Karatay, 2007:145).

Bu araştırmadan çıkan sonuç da çocukların pasif sözcük hazinelerinin, aktif sözcük hazinelerine göre çok daha fazla zengin olduğunu göstermektedir..

1.5.3. Kelime Öğretiminin Önemi

Kelime öğretimi okuduğunu anlamamanın temel faktörüdür. Öğrencinin dinlediği veya okuduğu metinde anlamını bilmediği kelimeler, kaynak tarafından gönderilen mesajın doğru anlamlandırılmamasına neden olur. Bu da sağlıklı iletişimi engeller.

Kelime dağarcığının zenginliği, öğrencilerin diğer derslerdeki başarılarını da etkilediği bilinmektedir. Öğrencilerin, okuduklarını veya dinlediklerini tam ve doğru olarak anlaması; anladıklarını, düşünüp tasarladıklarını söz ve yazıyla etkili biçimde anlatması kelime servetinin zenginliğine dayanır (Sever, 2000:13).

Çocuklarda kelime hazinelerinin zenginleştirilmesinde en verimli ortam Türkçe dersleridir. Türkçe derslerinde uygulanan kelime hazinesi zenginleştirme çalışmalarının kelime öğrenimindeki payı oldukça büyüktür. Bu çalışmalar kelimenin öğrenilmesini ve öğrenilen kelimenin günlük hayatta kullanılması yönünden oldukça önemlidir (Karatay, 2007:146).

1.5.4. Ders Kitaplarının Kelime Öğretimindeki Yeri

Öğretmenlerin kullandıkları ders materyalleri ile ilgili yapılan araştırma ders kitaplarının öğretmenler için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Araştırmanın ilgili bölümünde Türkçe öğretmenlerinin derslerinde kullandıkları öğretim materyalleri arasında, Türkçe dersi kitapları % 94,44 gibi bir oranla ilk sırayı almaktadır (Karatay, 2007:147).

Sözcükler, anlamın küçük parçaları olduğundan onları sözlükteki anlamları ile öğrenmek yerine cümle içindeki anlamlarıyla öğretmek daha faydalı olacaktır. İlköğretim Türkçe dersi kitaplarında öğrencinin bilmediği varsayılan sözcüğün anlamı, cümlenin anlam bütünlüğü içerisinde verilmektedir (Göğüş 1978: 19, Akt. Karatay,2007:148).

Kelime öğretiminde sadece ders kitaplarını kullanmak verimli bir kelime öğretimi sağlamaz. Ders öğretmeni, ders kitabı dışında diğer basılı ve görsel materyallerden bilgisayar, sözlük, televizyon, radyo, gazete, dergi, broşür, hikâye, roman, vb. kullanarak kelime öğretiminde etkili bir öğrenme ortamı sağlayabilir.

1.5.5. Kelime Öğretiminde Kullanılan Metotlar

Dil öğretimi, öğrencilere, bilginin yanında temel beceriler kazandırması ilkesine dayanır. Güzel, doğru ve akıcı konuşma, dinleme, anlama, yazma gibi beceri ve alışkanlıklar bol alıştırma ve uygulama ile elde edilir. Bundan dolayı Türkçe öğretiminde kullanılacak yöntem ve teknikler, bol alıştırmaya dayalı yaparak yaşayarak öğrenmeye dayalı olmalı. Türkçe derslerinin öğrenciler üzerinde amaçlanan hedeflere ulaşabilmesi ders öğretmenlerinin öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik yöntem ve teknik bilgisine sahip olması çok önemli olup bundan dolayı öğretmenlerin kelime öğretiminde etkili olan yöntem ve teknikleri ve kullanım özelliklerini en iyi şekilde bilmeleri kelime öğrenimi verimini arttıracaktır.

Türkçe öğretiminde kullanılan yöntem ve tekniklerden yola çıkarak bu yöntem ve tekniklerin kelime öğretiminde nasıl kullanılabileceğine değinelim.

1.5.5.1. Düz Anlatım Yöntemi

Anlatım ya da takrir yöntemi olarak da isimlendirilebilir. En eski öğretim yöntemidir, çok sık kullanılan ve yanlış kullanım nedeniyle en etkisiz yöntem olarak da bilinmektedir. Gerçekten de öğrenciler pasif bir durumda oturdukları ve genellikle öğretim sırasında soru sorma ve düşündüklerini açıklama imkanına sahip olmadıkları için etkin bir yöntem sayılmaz (Küçükahmet, 1997:64).

Anlatım yöntemi derse giriş yaparken konuyu özetlerken ya da bir konuyla ilgili bilgi aktarırken kullanılır. Daha çok sunuş yoluyla öğretme yaklaşımında ve bilgi düzeyindeki davranışların kazandırılmasında kullanılır (Demirel, 2002:152).

Özellikleri:

1. Bilgi düzeyinde yapılacak çalışmalarda kullanılabilir.
2. Aynı zaman diliminde birçok kişiye bilgi aktarılabilir.
3. Öğretmen merkezlidir.
4. Öğrencilere kısa zaman diliminde çok bilgi verilir.
5. Derse giriş yapılırken, konuyu özetlerken kullanılır.

Faydaları:

1. Öğrencilere dinleme- öğrenme becerisi kazandırır.
2. Öğretmene zaman kazandırır.
3. Özet yapmayı kolaylaştırır.
4. Az zamanda çok miktarda bilgi aktarılabilir.
5. Kalabalık sınıflarda etkili bir yöntemdir.

Sınırlılıkları:

1. Öğrenciler anlatılanlardan sadece akıllarında kalanları hatırlayacakları için kalıcı bir öğrenme gerçekleşmeyecektir.
2. Öğretmenin ses tonu öğretimde belirleyicidir.
3. Öğrenciyi öğrenme sorumluluğundan uzaklaştırır.
4. Öğrencileri hazırcılığa alıştıırır.
5. Her konunun anlatımına uygun düşmez.
6. Öğretmenin anlatma yönü yeterli olmayabilir.
7. Öğrencilerin dikkatlerini çekmek ve korumak zordur.

Yöntem İle İlgili Dikkat Edilecek Hususlar:

1. Basit, kısa, tam ve anlaşılır cümleler kullanılmalıdır.
2. Öğretmen ses tonunu iyi ayarlamalı monotonluktan kaçınmalıdır.
3. Anlatırken mimiklere ve güler yüzlü olmaya dikkat edilmelidir.
4. Güncel örnekler vererek dersi sıkıcı olmaktan kurtarmalıdır.

Kelime Öğretiminde Kullanımı:

Kelime öğretimi açısından etkili bir yöntemdir. Anlatım yöntemi daha çok bilişsel düzeyde bilgi aktarımı yaparken kullanılan yöntemdir. Öğretmen öğrencilerin bilmediği kelimelerin anlamlarını bu yöntemle rahatlıkla öğretebilir. Kısa zamanda çok fazla kelime anlamı öğretimi yapılabilir ama kelimelerin kalıcı olması öğretilen kelimelerin ders içinde örnekler ve alıştırmalar yoluyla desteklenmesi ile olur.

1.5.5.2. Soru-Cevap Yöntemi

Soru –cevap yöntemi anlatım yönteminin sıkıcılığından kurtulmak, öğrencilerin dikkatini toplamak için kullanılan bir yöntemdir. Öğretmenlerimiz anlatma yöntemi gibi bu yöntemi de sıklıkla kullanmaktadırlar. Önceden hazırlık yapan öğretmenler bu yöntemden oldukça iyi verim almaktadır.

Özellikleri:

1. Öğrencileri sınıf içinde etkin hale getirip dikkati üst düzeyde tutan bir yöntemdir.
2. Her derste uygulandığı gibi Türkçe derslerinde de sıklıkla kullanılır.
3. Bilgilerin kalıcılığını arttıran bir yöntemdir.

Faydaları:

1. Sorulan sorular öğretimde tekrarı ve pekiştirmeyi sağlar. Yeni konuya başlamadan önce eski anlatılan konuyla ilgili sorulan sorular sayesinde konu hatırlanır. Böylece öğrenme pekiştirilmiş olur (Küçük, 2004:23).
2. Öğrencinin sordukları sorular, öğretmenin öğrencilerin konuyu ne kadar öğrendiklerini anlamasına yardımcı olur.
3. Ezberciliği ortadan kaldırarak gerçek öğrenmeyi sağlar.
4. Öğrencilerin soru sormaları öğretim etkinliklerine etkin katılmalarını sağlar.
5. Öğrencileri düşünmeye sevk eder.
6. Öğrencilerin düşündüklerini ifade etmesine yardımcı olur.
7. Her an bir soru sorulma ihtimaline karşı öğrencilerin dikkatleri üst düzeyde olur.

Sınırlılıkları:

1. Derste sürekli soru sormak ve bu sorulara cevap verilmesini istemek dersi sıkıcı hale sokabilir.
2. Öğrencilerden sık sık olası yanlış cevaplar gelmesi öğretmenin öğretimin yetersiz olduğunu düşüncesine kapılmasına neden olabilir.
3. Soru sorulup aynı zamanda cevap beklendiği için fazla vakit alabilir.
4. Öğrencilerde sürekli soru sorulacak diye tedirginlik yaratabilir.
5. Üst üste yanlış cevap veren öğrenciler özgüvenlerini yitirebilirler.

Yöntem İle İlgili Dikkat Edilecek Hususlar:

1. Sorulan soru bütün sınıfa hitap eder nitelikte olmalı ve öğretmen öğrencilerin düşünmesi için yeterli süreyi öğrencilere vermelidir.

2. Öğrencilerden ezberlenmiş cümleler değil, kendisinin kurduğu cümlelerle cevap vermesi istenmelidir.
3. Öğretmenin soru sorarken üslubu çok önemlidir. Samimi olduğunu, öğrencilerin soruyu cevaplayabileceğine inandığını sınıfa hissettirmelidir.
4. Öğrencilere söz hakkı verirken isimleriyle hitap etmeye özen göstermelidir. Böylesi öğrenciyi derse daha çok motive edecektir.
5. Sınıfın sessizliği sağlanmalı ve verilen cevabın sınıftaki herkesçe anlaşıldığından emin olunmalıdır.
6. Sorulan soru cevapsız kalırsa onlara ipuçları verilerek ya da hatırlatıcı sorular sorularak cevaplandırmalarına yardımcı olunmalıdır.

Kelime Öğretiminde Kullanımı

Kelime öğretiminde sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Öğretmen anlamını bilmedikleri kelimeleri öğrencilere önce sorup onların tahmin etmesini amaçlayabilir. Bu sayede derse dikkat çekmiş de olur. Aynı kelimeleri okuma parçası okunduktan sonra da sorup, öğrencilerin parçanın içinden kelimenin anlamını çıkarmalarını sağlamayı amaçlayabilir. Sonraki derslerde de farklı zamanlarda bu kelimeleri öğrencilere sorarak öğrencilerin öğrenip öğrenmediklerini görebilir.

1.5.5.3. Beyin Fırtınası Yöntemi

Beyin fırtınası, bir konuyu çözüme kavuşturmak, konu hakkında karar vermek ve hayal yoluyla düşünce ve fikir üretmek için kullanılan bir yöntemdir. Bir problemi çözmekle görevlendirilen grubun üyeleri mümkün olduğu kadar çok fikir ileri sürerler. Beyin fırtınası birçok öğretim etkinliğinde kullanılacak etkili bir yaratıcı düşünme yöntemidir.

Bu yöntem öğrencilerin ufkunu, hayal gücünü ölçmede öğretmene çok yardımcı olabilecek bir yöntemdir. Araştırma- geliştirme çalışmalarında ve bazı büyük şirketlerde sıkça başvurulan bir yöntemdir (Küçük, 2004:26).

Özellikleri:

1. Öğrencileri sınıf içinde aktif hale getirmek için kullanılır.
2. Ortaya atılan fikrin savunması ya da ispatı istenmez.
3. Öğrencinin arkadaşlarıyla etkileşimi artar.
4. Grupla çalışma tekniklerinden birisidir.

Faydaları:

1. Öğrenciyi sınıfta etkin hale getirir.
2. Bir konu hakkında ortaya birçok fikrin çıkmasını sağlar.
3. Problem çözülürken çıkan fikirlerin en idealini seçme şansı doğar.
4. Öğrencilerin hayal gücünü geliştirir.
5. Öğrencilerin birbirlerinden etkilenerek yeni fikirler üretmelerine yardımcı olur.
6. Öğrenci ilginç bir fikir bulduğunda kendini önemli hisseder.
7. Öğrencilere bir konuyla ilgili olarak hızlı düşünme becerisi kazandırır.

Sınırlılıkları:

1. Sayıca kalabalık sınıflarda uygulamak fazla zaman gerektirebilir.
2. Fikirlerin tahtaya tek tek yazılması dersin akışını keseceği için sıkıcı hale gelebilir.
3. Bazı öğrenciler aklına geleni değil de sınıf ortamına o an en uygun olan fikri söyleme yoluna gidebilirler.
4. Hiç katkıda bulunamayan öğrencilerin sıkılmalarına ve kendilerini önemsiz hissetmelerine neden olabilir.

Yöntem İle İlgili Dikkat Edilecek Hususlar:

1. Grup üyelerince ortaya konulan fikirler, çözüm önerileri birbirlerini etkileyip yeni ve kaliteli çözüm önerileri sunmaları sağlanmalıdır.
2. Eleştiri, yargılama ve değerlendirme dışarıda bırakılmalıdır.
3. Önemli olan üretilen fikirlerin sayısı olduğu bilinmelidir.
4. Aynı anda bir kişi konuşabileceğinden, akıllarına gelen fikirleri unutmamaları için not almaları öğrencilere belirtilmelidir.
5. Grup başkanı aktif olarak fikir üretmeye katılmaz.
6. Fikirler ne kadar uç olursa olsun öğrencinin bunu söyleyebilmesi için öğretmen gerekli ortamı oluşturmaktadır.

Kelime Öğretiminde Kullanımı

Daha çok çözüme kavuşturulmayı bekleyen problem durumlarında kullanıldığı gibi Türkçe dersinde kelime türetmede, yabancı kelimelere karşılık Türkçe kelime bulma gibi konularda kullanılacak bir yöntemdir. Öğrencilerin daha önce hiç duymadıkları bir kelime hakkında fikir üretmeleri sağlanabilir. Herkesten çıkan sonuçlara göre kelimenin gerçek anlamı tahmin edilmeye çalışılabilir. Dilimize yabancı dillerden kelimelere karşılık Türkçe kelime türetmek için de bu yöntem faydalı olabilir.

1.5.5.4. Bireysel Çalışma Yöntemi

Bireysel çalışma yöntemi öğrencilerin kendi başlarına çalışmalarını ve bunu sınıftaki arkadaşlarına da sunmaları ile gerçekleşir. Bireysel çalışma öğrencinin derste ve ev ödevinde yaptığı çalışmalar anlamına gelmez. Bireysel çalışma yöntemi, öğretmenin bilerek ve önceden plânlayarak yaptığı öğrenci faaliyetidir.

Yöntemin uygulanmasının amacı öğrencinin kendi işini kendi yapması değil, öğrencinin verilen işi başarmasıdır. Öğrenci isterse çalışması için başkalarının bilgisine ve yardımına da başvurabilir (Küçük, 2004:28).

Özellikleri:

1. Öğrenci yaparak ve yaşayarak öğrendiği için öğrenci merkezlidir.
2. Öğrenme öğrencinin ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarına göre yapılır.
3. Her öğrenci öğrenme durumunu kendine göre ayarlar.
4. Bilgiyi, kavramayı ölçücü çalışmalarda kullanılabilir.

Faydaları:

1. Öğrenci kendi kendine öğrenme becerisi kazanır.
2. Öğrencide yaptığı çalışmalarla kendi kendine güven duygusu gelişir.
3. Öğrencinin çevre ile iletişimini artırır.

Sınırlılıkları:

1. Bütün öğrencilerle tek tek ilgilenmek fazla zaman alabilir.
2. Öğrenci başarıyı tek başına elde ettiği için diğer arkadaşlarıyla arasında aşırı rekabet oluşabilir, bu da istenmeyen sonuçlara yol açabilir.
3. Öğrencilerde “ben” anlayışının yerleşmesi muhtemeldir.

Yöntem İle İlgili Dikkat Edilecek Hususlar:

1. Sürekli kontrol gerektirmektedir.
2. Sürekli bu yöntem kullanılmamalı, küme çalışması gibi grup çalışmalarıyla dönüşümlü kullanılarak öğrencilerin arkadaşlarıyla etkileşimi devam ettirilmeli.
3. Öğrencilerin hepsinin yaptıklarına zaman ayrılmalıdır ki sınıfta ayrımcılık yapıyor hissi yerleşmesin.
4. Bir veya birkaç öğrencinin yaptıklarıyla sürekli öne çıkmaları önlenmelidir. Fakat öğretmen başarılı öğrencileri ödüllendirmeyi de ihmal etmemeli.

Kelime Öğretiminde Kullanımı:

Bireysel çalışma yöntemi kelime öğretiminde etkili bir şekilde kullanılabilir. Öğrencilere bilinmeyen kelimelerle ilgili araştırma ödevi verilerek öğrencinin kelimenin anlamını, kökenini, hangi aşamalardan geçip günümüze gelişini vb. özelliklerini araştırması ve sınıfta diğer arkadaşlarına ödevini sunması sağlanabilir. Bu sayede her öğrenci kendi araştırmasıyla ilgili kapsamlı bilgi sahibi olabilir aynı zamanda arkadaşlarının sunumlarıyla da diğer anlamını bilmediği kelimelerin anlamlarını ve özelliklerini de öğrenmiş olur.

1.5.5.5. Gezi Gözlem Yöntemi

Okul içinde anlatılan teorik bilgileri gezerek yerinde görme ve öğrenilen bilgilerin yaşamla bağlantısını kurmak amacı ile yapılan ziyaretlerdir (Demirel, 2002:126).

Geziler, öğrencilerin okulu, dersi sevmesi ve okula bağlanması için çok iyi bir fırsattır. Gezide ve gidiş ve gelişlerde yapılan organizasyonlar, etkinlikler gezinin çocuk için oldukça eğlenceli geçmesini sağlayacaktır.

Özellikleri:

1. Öğrenci merkezlidir.
2. Derslerin sıkıcılığını önleyebilmek için kullanılabilir bir yöntemdir.
3. Okul dışında yapılabilecek bir etkinliktir.

Faydaları:

1. Öğrencilere öğrendikleri bilgileri yerinde görme imkânı sağlar.
2. Öğrenciler olayları daha somut bir şekilde algırlar.
3. Öğrenci katılımını artırır.

Sınırlılıkları:

1. Masraflı olabilir.
2. Zaman alıcı bir faaliyettir.
3. Her istediğimiz zaman gezi yapılamaz.
4. Gezi organizasyonu çok iyi planlanmalı aksi takdirde sorunlar çıkabilir.
5. Kalabalık bir öğrenci grubuyla gidilmişse, kontrolde zorlanmalar olabilir.

Yöntem İle İlgili Dikkat Edilecek Hususlar:

1. Öğretmenin ön hazırlığı çok iyi yapması gerekmektedir. Zamanı iyi kullanmalı aksi takdirde gezilecek yerler yetiştirilemez.
2. Gezi plânı mutlaka yapılmalı
3. Gezilecek yeri öğretmenin önceden gezmesi faydalı olacaktır.
4. Öğretmenin, öğrencileri sürekli gözetim altında tutması gerekmektedir.

Kelime Öğretiminde Kullanımı:

Gezi gözlem yöntemi daha çok coğrafya ve tarih derslerinde etkili kullanıldığı düşünülmeğe de Türkçe dersinde kelime öğretiminde de bir yöntem olarak kullanılabilir. Öğrencileri büyük bir hayvanat bahçesine götüren öğretmen hayvan isimlerini göstererek öğretme şansı yakalar. Aynı şekilde bir doğa gezisinde bitkilerin isimlerini kolaylıkla öğrencilere öğretme fırsatı bulur. Müze gezilerinde ise öğretmen eski eşyaların isimlerini öğrencilere göstererek daha kalıcı bir şekilde öğretebilir.

1.5.5.6. Grup Çalışması Yöntemi

Bir sınıfta öğrencilerin kümelere ayrılarak ve aralarında iş paylaşımı yapmak suretiyle belirlenen bir konu üzerinde çalışmalarına grup çalışması adı verilir. Dil, karşılıklı konuşma ile gelişir.

Dil bir anlaşma ve ifade aracı olması sebebiyle grup çalışması yönteminin dil öğretiminde önemli bir yeri vardır. Dil gelişimi için öğrencilerin birbirleriyle karşılıklı iletişiminin önemi büyüktür (Küçük, 2004:37).

Özellikleri:

1. Bilgi, kavrama, analiz ve sentez düzeyinde yapılacak çalışmalarda kullanılabilir.
2. Öğrenci-öğrenci etkileşimine imkân sağlar.
3. Öğrenci merkezlidir.

Faydaları:

1. Güzel ve doğru konuşmaya teşvik eder.
2. Hızlı konuşmayı öğretir.
3. Öğrencilerde birlikte çalışma duygusunu geliştirir.
4. Sıkıcı ders ortamının oluşmasını engeller.
5. Öğrencilerde toplum içinde konuşma konusunda tecrübe kazandırır.

Sınırlılıkları:

1. Grup oluşturulurken isteksizlikler olabilir.
2. Kümenin bütün elemanlarından aynı yarar beklenemez.
3. Kümede bir eleman sivrilebilir.

Yöntem İle İlgili Dikkat Edilecek Hususlar:

1. Türkçe dersinde ilgi ve eğilimleri birbirlerine yakın öğrencilerin ilgi kümeleri oluşturmalarına imkân sağlanmalıdır.
2. Amaç iyi belirlenmelidir.
3. Zaman en iyi bir şekilde kullanılmalı.

4. İyi bir plânlama yapılmalı.
5. Özet çıkarılmalı.

Kelime Öğretiminde Kullanımı:

Grup çalışması öğrencilerin işbirliği içerisinde uyumla çalışmasını sağladığından dolayı önemli bir yöntemdir. Öğrenciler birlikte çalışmanın tadına varır. Grup içerisinde herkese ayrı görevler verilerek sonunda ortaya tek bir iş çıkar. Öğrencilerin grup içerisinde sosyal ilişkileri gelişir.

Grup çalışma yöntemi Türkçe dersinde kelime öğretiminde etkin bir şekilde kullanılabilir. Grup içerisinde akran öğrenmesi sağlanmış olur. Öğretmen sınıf içerisinde grupları oluşturur ve gruplara okuma parçalarını dağıtır. Grup içerisindeki öğrenciler okuma metnini kendi aralarında paylaşmak suretiyle çalışmaya başlar ve bilinmeyen kelimelerin anlamlarını sözlükten araştırarak bulur. Her öğrenci bulduğu kelimeleri ortaya koyar ve sonunda hepsi birleşerek grubun çalışması ortaya çıkmış olur.

1.5.5.7. Proje Yöntemi

Yöntem öğrencinin gerçek yaşam koşullarında veya ona yakın koşullarda gerçekleştirdiği zihinsel ve fiziksel bir etkinliktir. Amacı öğrenciye birinci elden bir şeyin nasıl yapılacağını deneme fırsatı vermektedir. Projenin konusu öğrencinin okuduğu bir kitaptan, izlediği bir televizyon programından, bir gazete makalesinden veya bir ders konusundan seçilebilir (Özden, 1999:163-164).

Projenin asıl amacı, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerinden sorumlu olmalarına yardımcı olmak ve onları arkadaşlarıyla uyum içerisinde bir iş çıkarmaya güdülemektir.

Özellikleri:

1. Öğrencileri sınıf içinde hareketli hale getirmek içindir
2. Düşünmeyi ön plana çıkarır.
3. Analiz ve sentez düzeyinde yapılacak çalışmalarda kullanılabilir.

4. Öğrencilere bir şeyler oluşturma şansı tanır.
5. Grupla ya da bireysel olarak yapılabilir.

Faydaları:

1. Öğrencilerin yaptıkları projelerle ilgili konularda yaparak yaşayarak bilgi edinmeleri sağlanmış olur.
2. Ödevin sıkıcılığından öğrencileri biraz olsun kurtarır.
3. Öğrenci-öğrenci etkileşimine imkân sağlar.
4. Öğrenci-çevre etkileşimine imkân sağlar.
5. Öğrenci-öğretmen iletişimine imkân sağlar.
6. Rutin ev ödevlerinden sıkılan öğrenciler için oldukça iyidir. Bunlar; kendi başlarına gerçekleştirecekleri projeleri tercih edeceklerinden yararlıdır (Özden,1999:164).

Sınırlılıkları:

1. Grupla çalışma yapılacaksa birbirine eşit gruplar oluşturmak zordur.
2. Bazı projelerin ekonomik maliyetleri yüksek olabilir. Bu da her öğrencinin ailesinin maddî imkânları ile sınırlıdır.

Yöntem İle İlgili Dikkat Edilecek Hususlar:

1. Öğrencinin ilgi ve istekleri göz önünde bulundurulmalıdır.
2. Projenin amaca hizmet edip etmediği gözden kaçırılmamalıdır.
3. Proje öğrencileri ekonomik yönden zorlayacak kadar pahalı olmamalıdır.
4. Proje için gerekli araç- gereç hazır bulundurulmalıdır (Özden,1999:164).
5. Proje sonunda sınıfta arkadaşlarına karşı değerlendirme sınıfla yapılmalıdır.

Kelime Öğretiminde Kullanımı:

Proje yöntemi Türkçe dersinde kelime öğretimi konusunda verimli bir şekilde kullanılabilir. Öğretmen ister bireysel ister grupta öğrencilere okudukları bir kitaptaki anlamını bilmedikleri kelimelerin anlamlarını araştırmalarını, cümle içerisinde kullanmasını ve içerisinde bu kelimelerin bulunduğu sorular hazırlamasını ya da kelime oyunu ortaya çıkarmasını isteyebilir. Bununla ilgili öğrencilere belirli bir çalışma zamanı tanır. Süre bitiminde projeyi alan öğrenci sınıfta arkadaşlarına sunum hazırlayabilir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı

İnternet ve televizyonun büyük bir yer kapladığı hayatımızda hiçbir süzgeçten geçmeden benliğimize yerleşen yabancı kaynaklı kelimelerin kullanımının oldukça arttığı gözlemlenmektedir. Mağaza tabelalarından tutun lokantalarda önümüze konulan yemek listelerine varıncaya kadar yabancı kelimelerin istilası altında kalınmakta. Kişiliği oluşmuş bireyler bu istilalara karşı kendini koruyabiliyor fakat ortaokul 5,6,7,8. Sınıf öğrencileri olan araştırmamızın hedef kitlesi olan çocuklarımız bu tür yabancı kelimeleri kullanmakta sakınca görmediği gibi bu tür kelimeleri kullanmaya daha da özenmektedir.

Araştırma ortaokul 5,6,7,8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında geçen yabancı kökenli kelimelerin mi öğrenciler tarafından daha çok bilindiği yoksa bu yabancı kelimelere karşılık gelen Türkçe kelimelerin mi daha çok bilindiğini ortaya çıkarmaya amaçlamıştır.

2.2. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, her alanda takip ettiğimiz Batı medeniyetlerin dillerinin ve ortak geçmişimiz bulunan Doğu medeniyetlerinin dillerinin ortaokul seviyesindeki öğrencilerimiz tarafından bilinirliğini bulmak ve bu kelimelerin Türkçe karşılıklarına oranla ne kadar çok ya da az bilindiğini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır.

Araştırmanın sonucuna göre ders kitaplarında kullanılan yabancı kökenli kelimelerin mi daha çok bilindiği yoksa Türkçe karşılıklarının mı daha çok bilindiği ortaya çıkacağından ders kitaplarımızda bundan sonra kullanılacak kelimelerin seçimine katkısı olacaktır.

Çalışmayı inceleme şansı bulabilen eğitimciler açısından ise öğretmenlerimiz öğrencilerimizin üzerindeki yabancı kelimelerin tesirinin farkına varacaklardır.

Bu çalışma ortaokul seviyesindeki öğrencilerimizi kapsamaktadır. Bu çalışmadan yola çıkarak araştırmacılar ilkökul seviyesindeki öğrencilerin ya da

lise hatta üniversite çağındaki öğrencilerin yabancı kökenli kelime dağarcığı üzerine çalışma yapma ve bu sonuçlarla karşılaştırma şansı bulacaklardır.

2.3. Sınırlılıklar

1.Bu çalışma 2015-2016 Eğitim Öğretim Yılı Zonguldak İli Ereğli İlçesinde seçilmiş dört ortaokul ile sınırlıdır.

2.Araştırmanın evreni Zonguldak İli Ereğli İlçesinde Seçilen okullarda 5,6,7. ve 8. Sınıf düzeylerinde yirmişer öğrenciden toplamda ise 320 öğrenciden oluşmuştur.

3.Araştırma sosyal ve ekonomik düzey bakımından birbirinden farklı okullar tercih edilerek yapılmıştır.

4.Çalışmanın örneklemini Zonguldak İli Ereğli İlçesinde bulunan Kayabaşı Alemdar Ortaokulu, Atatürk Ortaokulu, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel Ortaokulu, Özel Ted Koleji Ortaokulundaki rastgele seçilen öğrenciler oluşturmaktadır.

5.Araştırma 2015-2016 Eğitim Öğretim Yılı Zonguldak Ereğli İlçesinde ortaokul seviyesinde okutulan Türkçe Ders Kitapları ile sınırlı tutulmuştur.

2.4. Varsayımlar

1.Seçilen örneklemin evreni yeterince temsil ettiği kabul edilmiştir.

2.Örneklem olarak seçilen 320 öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyleri ve zekâ seviyeleri eşit kabul edilmiştir.

3.Öğrencilerin eğitim öğretim yılı boyunca okula devam konusunda aynı durumda olduğu kabul edilmiştir.

4.Öğrencilerin Türkçe Dersine karşı tutumları eşit kabul edilmiştir.

5.Eğitim öğretim yılı boyunca Türkçe dersi öğretmenlerinin eşit düzeyde konuları işledikleri kabul edilmiştir.

2.5. Yöntem

2.5.1. Örneklem Okulların Belirlenmesi

Zonguldak Ereğli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı sosyo-ekonomik düzeyleri birbirlerinden farklı biri özel okul olmak üzere dört okul belirlenmiştir. Bu okullar: Kayabaşı Alemdar Ortaokulu, Atatürk Ortaokulu, Ted Kdz Ereğli Koleji Vakfı Ortaokulu, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel Ortaokuludur.

2.5.2. Seçilen Öğrencilerin Belirlenmesi

Araştırmamızda belirlenen örneklem okulların 5,6,7,8. Sınıflarından rastgele yöntemiyle her sınıf düzeyinden 20 öğrenci olmak üzere okul başına 80 öğrenci toplamda ise 320 öğrenci seçilmiştir.

2.5.3. Kullanılan Kelimeler

Araştırmamızda öğrencilere sorulan kelimeler 2015-2016 Eğitim Öğretim Yılı Kdz Ereğli’de Türkçe Derslerinde okutulan Türkçe dersi kitabının içinden dilimize yabancı dillerden girmiş her sınıf düzeyinde rastgele seçilmiş 40’ar kelime 5,6,7,8. sınıfların toplamında 160 kelime ve bu kelimelere karşılık gelen Türkçe kelimelerden oluşmuştur.

Tablo 2.1: 5. Sınıf Öğrenciler İçin Seçilen Kelimeler

Kelime	Kelimenin Kökeni	Kelimenin Dilimizdeki Karşılığı
Muhafız	Arapça	Koruyucu
Minnet	Arapça	Gönül Borcu
Okyanus	Arapça	Ana Deniz
Diyar	Arapça	Ülke
Acele	Arapça	İvedi
Sulh	Arapça	Barış
Lügat	Arapça	Sözlük
Zevk	Arapça	Haz
İbadet	Arapça	Tapınma
Seyahat	Arapça	Yolculuk

Tablo 2.1: (devam ediyor)

Kelime	Kelimenin Kökeni	Kelimenin Dilimizdeki Karşılığı
İmtihan	Arapça	Sınav
Millî	Arapça	Ulusal
Kabiliyet	Arapça	Yetenek
Üslup	Arapça	Bîçem
Hudut	Arapça	Sınır
Ziyade	Arapça	Çok
İlan	Arapça	Duyuru
Dua	Arapça	Yakarış
Matbaa	Arapça	Basımevi
Kıta	Arapça	Ana Kara
İcat	Arapça	Buluş
Tamah	Arapça	Açgözlü
Nadir	Arapça	Seyrek
Mühim	Arapça	Önemli
Sükûnet	Arapça	Sessizlik
Tasarruf	Arapça	Tutum
Heykel	Arapça	Yontu
Seyahat	Arapça	Yolculuk
Sefalet	Arapça	Yoksulluk
Muhtaç	Arapça	Yoksul
Merasim	Arapça	Tören
Ahenk	Farsça	Uyum
Küstah	Farsça	Kaba
Modern	Fransızca	Çağdaş
Poşet	Fransızca	Torba
İstasyon	Fransızca	Durak
Projeksiyon	Fransızca	Yansı
Karakter	Fransızca	Öz Yapı
Proje	Fransızca	Tasarı
Fotokopi	Fransızca	Tıpkıçekim

Araştırmada öğrencilere yöneltilen kelimeler 2015-2016 Eğitim Öğretim yılında Zonguldak' ta ortaokul 5. Sınıf öğrencilerine Milli Eğitim Bakanlığınca dağıtılan Türkçe ders kitabının içinden rastgele olmak üzere seçilen kırk kelime ve bu kelimelere karşılık gelen Türkçe karşılığı kelimelerden oluşmaktadır.

Araştırmada öğrencilere yöneltilen kelimeler 2015-2016 Eğitim Öğretim yılında Zonguldak' ta ortaokul 6. Sınıf öğrencilerine Milli Eğitim Bakanlığınca dağıtılan Türkçe ders kitabının içinden rastgele olmak üzere seçilen kırk kelime ve bu kelimelere karşılık gelen Türkçe karşılığı kelimelerden oluşmaktadır.

Tablo 2.2: 6.Sınıf Öğrenciler İçin Seçilen Kelimeler

Kelime	Kelimenin Kökeni	Kelimenin Dilimizdeki Karşılığı
Sükûnet	Arapça	Sessizlik
İhtimal	Arapça	Olasılık
Münasebet	Arapça	Gerekçe
Samimiyet	Arapça	İçtenlik
Ziyade	Arapça	Çok
Fıskiye	Arapça	Fışkırcık
Mazi	Arapça	Geçmiş
Şahsiyet	Arapça	Kişilik
Seyyar	Arapça	Gezici
Hususiyet	Arapça	Özellik
Tellal	Arapça	Çağırmaç
Tetik	Arapça	İnceleme
Kavim	Arapça	Budun
İddia	Arapça	Sav
Kabiliyet	Arapça	Yetenek
Kudret	Arapça	Güç
Mütevazı	Arapça	Alçak Gönüllü
Vasıf	Arapça	Nitelik
Muvaffakiyet	Arapça	Başarı
Kâfi	Arapça	Yeterli
Müspet	Arapça	Olumlu
Ati	Arapça	Gelecek
Mühim	Arapça	Önemli
Teşvik	Arapça	Özendirme
Münakaşa	Arapça	Tartışma
Tenkrit	Arapça	Eleştiri
Hasret	Arapça	Özlem
Kelam	Arapça	Söz
İtibar	Arapça	Saygınlık
Nafile	Arapça	Yararsız
Misal	Arapça	Örnek
İstiklal	Arapça	Bağımsızlık
İmtihan	Arapça	Sınav
Avare	Farsça	Aylak
Numune	Farsça	Örnek
Bedbin	Farsça	Kötümser
Lüks	Fransızca	Şatafat
Karakter	Fransızca	Özyapı
Monoton	Fransızca	Tekdüze
Fabl	Fransızca	Öykünce

Araştırmada öğrencilere yöneltilen kelimeler 2015-2016 Eğitim Öğretim yılında Zonguldak’ ta ortaokul 7. Sınıf öğrencilerine Milli Eğitim Bakanlığınca dağıtılan Türkçe ders kitabının içinden rastgele olmak üzere seçilen kırk kelime ve bu kelimelere karşılık gelen Türkçe karşılığı kelimelerden oluşmaktadır.

Tablo 2.3: 7.Sınıf Öğrenciler İçin Seçilen Kelimeler

Kelime	Kelimenin Kökeni	Kelimenin Dilimizdeki Karşılığı
Teftiş	Arapça	Denetim
Sefil	Arapça	Yoksul
Kâtip	Arapça	Yazman
Seccade	Arapça	Namazlık
Telaş	Arapça	Tasa
Mahzun	Arapça	Üzgün
İnkılap	Arapça	Devrim
Vazife	Arapça	Görev
İlham	Arapça	Esin
Kabiliyet	Arapça	Yetenek
Kudret	Arapça	Güç
Mütareke	Arapça	Ateşkes
Emsal	Arapça	Benzer
İmtihan	Arapça	Sınav
Abide	Arapça	Anıt
Hitap	Arapça	Seslenme
Muharip	Arapça	Savaşçı
Sulh	Arapça	Barış
Vecize	Arapça	Özdeyiş
Şimal	Arapça	Kuzey
Cenup	Arapça	Güney
Garp	Arapça	Batı
Şark	Arapça	Doğu
Kavi	Arapça	Dayanıklı
İcat	Arapça	Buluş
Nasihah	Arapça	Öğüt
Kelam	Arapça	Söz
Zayi	Arapça	Yitik
Evliya	Arapça	Eren
Seyyah	Arapça	Gezgin
Mütemadiyen	Arapça	Sürekli
Mecmua	Arapça	Dergi
Talim	Arapça	Öğretim
İstikamet	Arapça	Doğrultu
Derya	Farsça	Deniz
Hüner	Farsça	Beceriklilik
İdeal	Fransızca	Ülkü
Tribün	Fransızca	Sekilik
Erozyon	Fransızca	Aşınım
Patika	Bulgarca	Yolak

Araştırmada öğrencilere yöneltilen kelimeler 2015-2016 Eğitim Öğretim yılında Zonguldak’ ta ortaokul 8. Sınıf öğrencilerine Milli Eğitim Bakanlığınca dağıtılan Türkçe ders kitabının içinden rastgele olmak üzere seçilen kırk kelime ve bu kelimelere karşılık gelen Türkçe karşılığı kelimelerden oluşmaktadır.

Tablo 2.4: 8.Sınıf Öğrenciler İçin Seçilen Kelimeler

Kelime	Kelimenin Kökeni	Kelimenin Dilimizdeki Karşılığı
Kabiliyet	Arapça	Yetenek
Tabii	Arapça	Doğal
Mesela	Arapça	Söz Gelişi
Asil	Arapça	Soylu
Taaruz	Arapça	Saldırı
Tasvir	Arapça	Betimleme
Tamah	Arapça	Açgözlülük
Medet	Arapça	Yardım
Vakar	Arapça	Ağırbaşlılık
Fâni	Arapça	Ölümlü
Meçhul	Arapça	Bilinmeyen
Haset	Arapça	Kıskançlık
Latife	Arapça	Şaka
Mühim	Arapça	Önemli
Muvaffak	Arapça	Başarılı
Umumiyet	Arapça	Genellik
Mahcup	Arapça	Utangaç
Sükûnet	Arapça	Sessizlik
Minnet	Arapça	Gönül Borcu
İtimat	Arapça	Güven
İkmal	Arapça	Tamamlama
Âciz	Arapça	Güçsüz
Şöhret	Arapça	Ün
Mabet	Arapça	Tapınak
Hür	Arapça	Özgür
Haşmet	Arapça	Görkem
Evliya	Arapça	Ermiş
Müspet	Arapça	Olumlu
İstikbal	Arapça	Gelecek
Tecrit	Arapça	Ayırma
Tatbik	Arapça	Uygulama
İstidat	Arapça	Yetenek
Ahenk	Farsça	Uyum
Bedbaht	Farsça	Bahtsız
Perva	Farsça	Çekinme
Tenha	Farsça	İssiz
Pratik	Fransızca	Uygulamalı
Aktif	Fransızca	Etkin
Filozof	Fransızca	Felsefeci
Projeksiyon	Fransızca	Yansıtıcı

2.5.4. Verilerin Toplanması

2015-2016 Eğitim Öğretim Yılı bitmeden Mayıs ayının son haftasında seçilen örneklem okullara gidilerek okul yönetimleri ve Türkçe öğretmenlerine araştırma hakkında bilgi verildi. Bir hafta ara ile önce seçilen öğrencilere yabancı kaynaklı kelimelerden oluşan form dağıtıldı. Öğrencilerin bu formlarda bulunan kelimelerin anlamlarını yazmaları ve kelimeleri cümle içinde kullanmaları istendi. Dağıtılan bu formlarda öğrencinin düzenli kitap okuma alışkanlığının olup olmadığı, sözlük kullanma alışkanlığının olup olmadığı, annesinin ve babasının mesleğinin ne olduğu gibi sorular da sorulmuştur. Aradan bir hafta süre geçtikten sonra aynı öğrencilere bu sefer önceki hafta sorulan yabancı kaynaklı kelimelere karşılık gelen Türkçe kaynaklı kelimelerin bulunduğu form dağıtıldı. Cevaplama işlemi bittikten sonra öğrencinin doldurduğu iki form birleştirilerek teslim alındı.

2.5.5. Verilerin Tasnifi ve Değerlendirmesi

Öğrencilerden toplanan formlar Microsoft Excel programına işlenmiş olup bu programda veriler okul ismine göre sınıflandırılmıştır. Excel programı ile veriler analiz edilmiş olup yabancı kaynaklı kelimelerin ve Türkçe kelimelerin öğrenciler tarafından bilinme oranları, okullar arasında kelimelerin bilinirlik oranları gibi veriler ortaya çıkarılmıştır. Aynı zamanda formlardaki bilgilerden yola çıkarak düzenli kitap okuma alışkanlığı olan öğrencilerin kelimeleri bilme oranı, sözlük kullanma alışkanlığı olan öğrencilerin kelimeleri bilme oranı gibi veriler de elde edilmiştir.

3. BULGULAR

Seçilen örneklem okullarda bir hafta ara ile seçilen öğrencilere önce yabancı kaynaklı kelimelerden oluşan form dağıtıldı. Öğrencilerin bu formlarda bulunan kelimelerin anlamlarını yazmaları ve kelimeleri cümle içinde kullanmaları istendi. Aradan bir hafta süre geçtikten sonra aynı öğrencilere bu sefer önceki hafta sorulan yabancı kaynaklı kelimelere karşılık gelen Türkçe kaynaklı kelimelerin bulunduğu formların cevaplanması istendi. Cevaplama işlemi bittikten sonra öğrencinin doldurduğu iki form birleştirilerek öğrencilerin dağıtılan ilk formdaki yabancı kelimelerin bilinme oranı ile bu kelimelere karşılık gelen Türkçe kelimelerin bilinme oranları yüzdelik olarak aşağıdaki tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 3.1: 5.Sınıf Öğrencilerinin Kelimleri Bilme Oranı (%)

Kelime	Yabancı Kelimenin Anlamının bilinme oranı					Kelimenin Dilimizdeki Karşılığı	Kelimenin Türkçe Karşılığının Bilinme Oranı				
	Kayabaşı Alemdar O.	Atatürk Ortaokulu	Ted Koleji	C.B. Süleyman Demirel O	GENEL ORTALAMA		Kayabaşı Alemdar O.	Atatürk Ortaokulu	Ted Koleji	C.B. Süleyman Demirel O.	GENEL ORTALAMA
Muhafız	60	65	80	55	65	Koruyucu	60	90	90	65	76,25
Minnet	30	35	35	15	28,75	Gönül Borcu	45	45	70	50	52,5
Okyanus	60	90	100	75	81,25	Ana Deniz	10	10	35	0	13,75
Diyar	10	10	30	10	15	Ülke	75	100	100	50	81,25
Acele	100	100	100	100	100	İvedi	0	15	10	0	6,25
Sulh	60	65	70	65	65	Barış	90	95	95	80	90
Lügat	45	45	35	50	43,75	Sözlük	100	100	100	100	100
Zevk	60	85	85	70	75	Haz	10	30	35	5	20
İbadet	70	80	65	40	63,75	Tapınma	45	45	55	30	43,75
Seyahat	100	100	100	100	100	Yolculuk	100	100	100	100	100
İmtihan	95	95	90	100	95	Sınav	100	100	100	100	100
Millî	50	50	50	45	48,75	Ulusal	15	40	65	25	36,25
Kabiliyet	60	65	100	40	66,25	Yetenek	90	100	100	80	92,5
Üslup	10	20	15	0	11,25	Bıçem	0	0	0	0	0
Hudut	0	0	0	5	1,25	Sınır	75	95	100	90	90
Ziyade	0	0	0	0	0	Çok	100	100	100	100	100
İlan	60	65	75	70	67,5	Duyuru	95	95	100	75	91,25
Dua	90	70	95	90	86,25	Yakarış	25	10	15	0	12,5
Matbaa	50	70	60	35	53,75	Basımevi	80	90	85	55	77,5
Kıta	45	70	85	50	62,5	Ana Kara	10	0	45	0	13,75

Tablo 3.1: (devam ediyor)

Kelime	Yabancı Kelimenin Anlamının bilinme oranı					Kelimenin Dilimizdeki Karşılığı	Kelimenin Türkçe Karşılığının Bilinme Oranı				
	Kayabaşı Alemdar O.	Atatürk Ortaokulu	Ted Koleji	C.B. Süleyman Demirel O	GENEL ORTALAMA		Kayabaşı Alemdar O.	Atatürk Ortaokulu	Ted Koleji	C.B. Süleyman Demirel O.	GENEL ORTALAMA
İcat	90	75	80	90	83,75	Buluş	100	100	100	90	97,5
Tamah	25	25	25	0	18,75	Açgözlü	80	70	75	75	75
Nadir	85	80	85	65	78,75	Seyrek	45	30	60	20	38,75
Merasim	20	25	15	5	16,25	Tören	60	85	85	65	73,75
Ahenk	15	5	10	0	7,5	Uyum	45	60	80	60	61,25
Küstah	60	35	60	30	46,25	Kaba	90	95	90	90	91,25
Modern	60	50	75	40	56,25	Çağdaş	60	75	75	40	62,5
Poşet	100	100	100	100	100	Torba	100	100	100	95	98,75
İstasyon	95	100	100	85	95	Durak	95	95	95	90	93,75
Projeksiyon	70	70	85	45	67,5	Yansı	0	0	0	0	0
Mühim	15	45	45	20	31,25	Önemli	70	95	100	80	86,25
Sükûnet	45	25	35	15	30	Sessizlik	100	100	100	100	100
Tasarruf	90	65	100	80	83,75	Tutum	80	70	70	50	67,5
Heykel	70	75	85	85	78,75	Yontu	0	0	0	0	0
Seyahat	90	95	90	90	91,25	Yolculuk	100	100	100	100	100
Sefalet	45	45	30	20	35	Yoksulluk	95	85	90	85	88,75
Muhtaç	70	90	90	85	83,75	Yoksul	100	100	100	100	100
Karakter	50	65	70	60	61,25	Öz Yapı	0	0	0	0	0
Proje	60	65	70	70	66,25	Tasarı	40	55	35	10	35
Fotokopi	90	95	100	90	93,75	Tıpkıçekim	0	0	5	0	1,25

Tablo 3.1. incelendiğinde 5. Sınıf öğrencilerinden hiçbirinin yabancı kelimelerden “ziyade” kelimesinin anlamını bilmediği görülüyor. Aynı tabloda Türkçe kelimelerden ise “biçem, yontu, yansı, özyapı” kelimelerinin anlamının da hiçbir öğrenci tarafından bilinmediği görülüyor.

Tablo 3.2: 6.Sınıf Öğrencilerinin Kelimeleri Bilme Oranı (%)

Kelime	Yabancı Kelimenin Anlamının bilinme oranı					Kelimenin Dilimizdeki Karşılığı	Kelimenin Türkçe Karşılığının Bilinme Oranı				
	Kayabaşı Alemdar O.	Atatürk Ortaokulu	Ted Koleji	C.B. Süleyman Demirel O.	GENEL ORTALAMA		Kayabaşı Alemdar O.	Atatürk Ortaokulu	Ted Koleji	C.B. Süleyman Demirel O.	GENEL ORTALAMA
Sükûnet	10	30	40	10	22,5	Sessizlik	100	100	100	100	100
İhtimal	90	100	100	85	93,75	Olasılık	100	100	100	65	91,25
Münasebet	0	0	15	15	7,5	Gerekeçe	60	50	80	10	50
Samimiyet	90	70	100	65	81,25	İçtenlik	70	70	80	45	66,25
Ziyade	10	15	0	0	6,25	Çok	100	100	100	100	100
Fıskiye	70	40	65	55	57,5	Fıskırık	0	0	25	0	6,25
Mazi	40	40	35	30	36,25	Geçmiş	100	100	100	100	100
Şahsiyet	20	40	35	40	33,75	Kişilik	80	80	100	65	81,25
Seyyar	60	30	40	50	45	Gezici	90	95	100	75	90
Hususiyet	0	20	5	0	6,25	Özellik	90	70	90	65	78,75
Tellal	10	0	5	25	10	Çağırtaç	0	0	0	0	0
Tetkik	0	5	5	10	5	İnceleme	100	90	100	100	97,5
Kavim	30	5	25	5	16,25	Budun	0	0	0	0	0
İddia	80	70	75	25	62,5	Sav	0	0	5	10	3,75
Kabiliyet	50	50	65	40	51,25	Yetenek	100	100	100	90	97,5
Kudret	10	50	75	45	45	Güç	80	90	100	100	92,5
Mütevazı	20	15	40	20	23,75	Alçak Gönüllü	60	60	60	50	57,5
Vasf	0	30	15	0	11,25	Nitelik	40	40	60	25	41,25
Muvaffakiyet	0	0	0	0	0	Başarı	100	90	100	90	95
Kâfi	10	50	15	0	18,75	Yeterli	90	80	100	60	82,5
Müspet	0	0	5	0	1,25	Olumlu	100	90	100	90	95
Ati	0	0	10	0	2,5	Gelecek	90	90	100	95	93,75
Mühim	70	50	45	45	52,5	Önemli	80	90	95	95	90
Teşvik	30	0	60	0	22,5	Özendirme	70	50	65	60	61,25
Münakaşa	30	30	45	40	36,25	Tartışma	100	100	90	90	95
Tenkit	0	0	0	0	0	Eleştiri	80	90	85	80	83,75
Hasret	90	80	90	90	87,5	Özlem	90	90	90	65	83,75
Kelam	20	0	5	35	15	Söz	90	80	95	75	85
İtibar	20	0	60	55	33,75	Saygınlık	50	50	70	30	50
Nafile	20	0	15	0	8,75	Yararsız	100	90	95	90	93,75
Misal	70	30	50	60	52,5	Örnek	100	70	75	75	80
İstiklal	50	50	55	10	41,25	Bağımsızlık	80	70	95	50	73,75
İmtihan	70	70	65	45	62,5	Sınav	100	70	100	100	92,5

Tablo 3.2: (devam ediyor)

Kelime	Yabancı Kelimenin Anlamının bilinme oranı					Kelimenin Dilimizdeki Karşılığı	Kelimenin Türkçe Karşılığının Bilinme Oranı				
	Kayabaşı Alemdar O.	Atatürk Ortaokulu	Ted Koleji	C.B. Süleyman Demirel O.	GENEL ORTALAMA		Kayabaşı Alemdar O.	Atatürk Ortaokulu	Ted Koleji	C.B. Süleyman Demirel O.	GENEL ORTALAMA
Avare	10	20	25	10	16,25	Aylak	40	40	50	15	36,25
Numune	0	20	10	20	12,5	Örnek	90	60	80	75	76,25
Bedbin	0	0	0	0	0	Kötümser	100	70	95	90	88,75
Lüks	80	80	70	65	73,75	Şatafat	20	60	50	15	36,25
Karakter	90	90	75	85	85	Özyapı	10	0	5	0	3,75
Monoton	0	0	15	5	5	Tekdüze	0	10	20	10	10
Fabl	80	80	65	65	72,5	Öykünce	0	0	0	0	0

Tablo 3.2. incelendiğinde 6. Sınıf öğrencilerinden hiçbirinin yabancı kelimelerden “muvaffakiyet, tenkit, bedbin ” kelimesinin anlamını bilmediği görülüyor. Aynı tabloda Türkçe kelimelerden ise “çağırmaç, budun, öykünce” kelimelerinin anlamının da hiçbir öğrenci tarafından bilinmediği görülüyor.

Tablo 3.3: 7. Sınıf Öğrencilerinin Kelimeleri Bilme Oranı (%)

Kelime	Yabancı Kelimenin Anlamının bilinme oranı					Kelimenin Dilimizdeki Karşılığı	Kelimenin Türkçe Karşılığının Bilinme Oranı				
	Kayabaşı Alemdar O.	Atatürk Ortaokulu	Ted Koleji	C.B. Süleyman Demirel O.	GENEL ORTALAMA		Kayabaşı Alemdar O.	Atatürk Ortaokulu	Ted Koleji	C.B. Süleyman Demirel O.	GENEL ORTALAMA
Teftiş	90	100	100	95	96,25	Denetim	100	95	100	90	96,25
Sefil	100	80	90	80	87,5	Yoksul	100	100	100	100	100
Kâtip	60	55	65	45	56,25	Yazman	60	80	85	85	77,5
Seccade	100	100	100	90	97,5	Namazlık	100	100	100	100	100
Telaş	80	95	100	75	87,5	Tasa	90	45	85	45	66,25
Mahzun	50	5	30	10	23,75	Üzgün	100	100	100	90	97,5
İnkılap	50	35	90	50	56,25	Devrim	40	45	95	55	58,75
Vazife	90	90	100	85	91,25	Görev	100	95	100	100	98,75
İlham	70	50	85	65	67,5	Esin	40	30	20	25	28,75
Kabiliyet	90	80	100	55	81,25	Yetenek	90	90	100	85	91,25
Kudret	60	80	75	70	71,25	Güç	100	100	100	100	100
Mütareke	20	15	5	0	10	Ateşkes	70	95	100	50	78,75
Emsal	60	45	40	40	46,25	Benzer	90	100	100	100	97,5
İmtihan	90	80	100	55	81,25	Sınav	80	95	100	95	92,5

Tablo 3.3: (devam ediyor)

Kelime	Yabancı Kelimenin Anlamının bilinme oranı					Kelimenin Dilimizdeki Karşılığı	Kelimenin Türkçe Karşılığının Bilinme Oranı				
	Kayabaşı Alemdar O.	Atatürk Ortaokulu	Ted Koleji	C.B. Süleyman Demirel O.	GENEL ORTALAMA		Kayabaşı Alemdar O.	Atatürk Ortaokulu	Ted Koleji	C.B. Süleyman Demirel O.	GENEL ORTALAMA
İstikamet	100	70	60	65	73,75	Doğrultu	35	80	35	50	50
Derya	15	35	90	20	40	Deniz	100	100	100	100	100
Hüner	90	100	90	45	81,25	Beceriklilik	85	100	100	85	92,5
İdeal	40	65	80	25	52,5	Ülkü	15	15	15	15	15
Tribün	100	100	100	30	82,5	Sekilik	0	0	0	0	0
Erozyon	85	95	100	45	81,25	Aşımın	35	0	5	10	12,5
Patika	85	95	100	25	76,25	Yolak	5	0	0	0	1,25
Abide	35	20	50	10	28,75	Anıt	40	35	65	30	42,5
Hitap	70	50	75	50	61,25	Seslenme	90	95	95	90	92,5
Muharip	5	10	0	5	5	Savaşçı	90	95	100	100	96,25
Sulh	90	65	95	30	70	Barış	90	90	90	90	90
Vecize	15	10	20	0	11,25	Özdeyiş	10	50	25	20	26,25
Şimal	5	10	5	5	6,25	Kuzey	90	95	95	60	85
Cenup	0	5	5	0	2,5	Güney	80	90	100	60	82,5
Garp	10	15	10	5	10	Batı	80	90	100	65	83,75
Şark	20	20	10	5	13,75	Doğu	85	95	90	65	83,75
Kavi	0	0	0	0	0	Dayanıklı	100	100	75	75	87,5
İcat	100	100	100	85	96,25	Buluş	100	100	100	100	100
Nasihah	95	100	60	60	78,75	Öğüt	75	80	90	75	80
Kelam	25	10	10	10	13,75	Söz	100	100	100	85	96,25
Zayi	0	5	0	0	1,25	Yitik	20	0	5	30	13,75
Evliya	60	5	25	10	25	Eren	40	15	15	20	22,5
Seyyah	35	5	45	60	36,25	Gezgin	100	95	90	100	96,25
Mütemadiyen	0	0	0	0	0	Sürekli	100	100	95	70	91,25
Mecmua	20	5	15	5	11,25	Dergi	100	100	100	100	100
Talim	0	0	15	5	5	Öğretim	50	85	90	95	80

Tablo 3.3. incelendiğinde 7. Sınıf öğrencilerinden hiçbirinin yabancı kelimelerden “kavi, mütemadiyen” kelimesinin anlamını bilmediği görülüyor. Aynı tabloda Türkçe kelimelerden ise “sekilik” kelimesinin anlamının da hiçbir öğrenci tarafından bilinmediği görülüyor.

Tablo 3.4: 8. Sınıf Öğrencilerinin Kelimeleri Bilme Oranı (%)

Kelime	Yabancı Kelimenin Anlamının bilinme oranı					Kelimenin Dilimizdeki Karşılığı	Kelimenin Türkçe Karşılığının Bilinme Oranı				
	Kayabaşı Alemdar O.	Atatürk Ortaokulu	Ted Koleji	C.B. Süleyman Demirel O.	GENEL ORTALAMA		Kayabaşı Alemdar O.	Atatürk Ortaokulu	Ted Koleji	C.B. Süleyman Demirel O.	GENEL ORTALAMA
Kabiliyet	100	100	100	100	100	Yetenek	100	100	100	100	100
Tabii	65	80	80	60	71,25	Doğal	100	100	100	100	100
Mesela	100	90	100	90	95	Söz Gelişi	55	90	90	80	78,75
Asil	55	85	80	55	68,75	Soylu	90	70	85	65	77,5
Taarruz	100	100	100	80	95	Saldırı	100	90	100	90	95
Tasvir	60	60	65	50	58,75	Betimleme	55	40	55	65	53,75
Tamah	10	30	50	15	26,25	Açgözlülük	100	90	100	90	95
Medet	35	45	65	60	51,25	Yardım	100	90	100	100	97,5
Vakar	5	25	15	25	17,5	Ağırbaşlılık	90	80	95	85	87,5
Fâni	65	85	85	80	78,75	Ölümlü	100	100	100	100	100
Meçhul	45	65	75	50	58,75	Bilinmeyen	100	90	110	95	98,75
Haset	50	70	75	25	55	Kıskançlık	100	100	100	100	100
Latife	10	35	50	20	28,75	Şaka	100	100	100	100	100
Mühim	95	75	95	75	85	Önemli	100	100	100	80	95
Muvaffak	15	35	40	10	25	Başarılı	100	90	100	100	97,5
Umumiyet	10	10	15	15	12,5	Genellik	90	30	90	65	68,75
Mahecup	100	100	100	90	97,5	Utangaç	100	100	100	100	100
Sükûnet	70	80	95	60	76,25	Sessizlik	100	100	100	100	100
Minnet	40	25	55	25	36,25	Gönül Borcu	70	60	85	30	61,25
İtimat	50	45	90	35	55	Güven	100	75	100	75	87,5
İkmal	10	20	20	5	13,75	Tamamlama	100	100	100	70	92,5
Âciz	30	45	70	50	48,75	Güçsüz	100	90	100	65	88,75
Şöhret	80	90	90	85	86,25	Ün	100	80	100	65	86,25
Mabet	35	45	40	30	37,5	Tapınak	100	75	100	40	78,75
Hür	100	100	100	80	95	Özgür	100	90	100	90	95
Haşmet	50	45	50	20	41,25	Görkem	60	55	65	50	57,5
Evliya	40	60	60	65	56,25	Ermiş	65	85	70	70	72,5
Müspet	25	35	35	10	26,25	Olumlu	100	100	100	50	87,5
İstikbal	90	80	90	60	80	Gelecek	100	100	100	80	95
Tecrit	0	0	0	0	0	Ayırma	95	90	90	35	77,5

Tablo 3.4: (devam ediyor)

Kelime	Yabancı Kelimenin Anlamının bilinme oranı					Kelimenin Dilimizdeki Karşılığı	Kelimenin Türkçe Karşılığının Bilinme Oranı				
	Kayabaşı Alemdar O.	Atatürk Ortaokulu	Ted Koleji	C.B. Süleyman Demirel O.	GENEL ORTALAMA		Kayabaşı Alemdar O.	Atatürk Ortaokulu	Ted Koleji	C.B. Süleyman Demirel O.	GENEL ORTALAMA
Tatbik	15	10	30	10	16,25	Uygulama	100	80	100	45	81,25
Ahenk	50	40	65	65	55	Uyum	100	80	85	45	77,5
Bedbaht	30	25	25	25	26,25	Bahtsız	75	90	75	60	75
Perva	0	0	5	0	1,25	Çekinme	100	100	100	50	87,5
Tenha	85	65	85	65	75	İssız	95	90	100	75	90
Pratik	60	20	55	35	42,5	Uygulamalı	100	80	95	25	75
Aktif	40	15	55	40	37,5	Etkin	70	80	85	40	68,75
Filozof	15	40	45	15	28,75	Felsefeci	50	85	60	15	52,5
Projeksiyon	100	100	100	30	82,5	Yansıtıcı	70	80	95	20	66,25
İstidat	0	0	0	0	0	Yetenek	95	100	100	70	91,25

Tablo 3.4. incelendiğinde 8. Sınıf öğrencilerinden hiçbirinin yabancı kelimelerden ‘‘istidat’’ kelimesinin anlamını bilmediği görülüyor. Aynı tabloda Türkçe kelimelerde ise hiçbir öğrenci tarafından bilinmeyen kelimenin bulunmadığı görülüyor.

Tablo 3.5: Yabancı Kökenli Kelimenin Anlamının Bilinme Oranı (%)

1. Yabancı Kökenli Kelimenin Anlamının Bilinme Oranı(%)										
2.Yabancı Kökenli Kelimenin Dilimizdeki Karşılığı Olan Kelimenin Anlamının Bilinme Oranı(%)										
Sınıfı	Kayabaşı Alemdar O.		Atatürk Ortaokulu		Ted Koleji		C.B. Süleyman Demirel O		GENEL ORTALAMA	
	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
5	57,50	59,63	60,25	64,38	65,50	69,00	52,25	53,88	58,88	61,72
6	33,20	68,75	31,50	64,63	38,00	73,88	28,75	58,75	32,88	66,50
7	52,70	71,88	47,63	74,38	56,00	76,50	35,38	67,75	47,93	72,60
8	48,30	90,63	51,88	85,63	61,25	93,25	42,75	69,50	51,06	84,75
Ort.	47,90	72,72	47,81	72,25	55,19	78,16	39,78	62,47	47,69	71,39

Tablo 3.5 incelendiğinde görüldüğü üzere tüm okullar ve sınıflar düzeyinde yabancı kökenli kelimelerin bilinirliği, Türkçe karşılığı olan kelimenin bilinirlik düzeyinden daha düşüktür. Aynı tabloda Ted Koleji Ortaokulu öğrencilerinin gerek yabancı kelimelerin gerekse Türkçe kelimelerin anlamlarının bilinme oranında en yüksek ortalamalara sahip olduğu görülüyor. Aynı şekilde kırsalda bulunan Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel Ortaokulu öğrencilerinin her iki seviyede en düşük ortalamalara sahip olduğu görülüyor.

3.1. 5. Sınıf Düzeylerine Göre Elde Edilen Veriler

Tablo 3.6: Kitap Okuma Alışkanlığı Olan Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)

Kitap Okuma Alışkanlığı Olan Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)		
Sınıf:5	Okuyan	Okumayan
Kayabaşı Alemdar Ortaokulu	60,8	53,3
Atatürk Ortaokulu	62,8	57,5
Ted Koleji Ortaokulu	71,7	62,5
C.S. Demirel Ortaokulu	54,8	45,9
Genel Ortalama:	62,5	54,8

Tablo 3.6 incelendiğinde kitap okuma alışkanlığı olan öğrencilerin kitap okuma alışkanlığı olmayan öğrencilere göre kelime bilme oranları daha yüksek olduğu görülüyor. Kitap okumanın kelime dağarcığı üzerine olumlu etkisi burada da görülüyor.

Tablo 3.7: Cinsiyet Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)

Cinsiyet Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)		
Sınıf:5	Erkek	Kız
Kayabaşı Alemdar Ortaokulu	59,1	58
Atatürk Ortaokulu	63,4	60,9
Ted Koleji Ortaokulu	66,3	70
C.S. Demirel Ortaokulu	52,7	53,2
Genel Ortalama:	60,4	60,5

Tablo 3.7 incelendiğinde öğrenci cinsiyetlerinin kelimelerin anlamlarının bilinirliği üzerine belirgin bir etkisi olmadığı söylenebilir.

Tablo 3.8: Anne Babanın Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)

Anne Babanın Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı(%)		
Sınıf:5	Anne Babanın birinin veya her ikisinin üniversite mezunu olan öğrenciler arasında kelimelerin bilinirlik oranları	Anne Babadan herhangi birinin üniversite mezunu olmayan öğrenciler arasında kelimelerin bilinirlik oranları
Kayabaşı Alemdar O.	70,4	56,4
Atatürk Ortaokulu	67,9	61,3
Ted Koleji O.	68,8	64,5
C.S. Demirel O.	63,7	51,8
Genel Ortalama:	67,7	58,5

Tablo 3.8 incelendiğinde Anne babadan birinin veya her ikisinin üniversite mezunu olan öğrencilerin kelimeleri bilme oranları, anne babadan herhangi birinin üniversite mezunu olmayan öğrencilerin kelimelerin bilme oranlarına göre daha yüksek olduğu görülüyor.

Tablo 3.9: Sözlük Kullanma Alışkanlıklarına Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)

Sözlük Kullanma Alışkanlıklarına Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı(%)		
Sınıf:5	Kullanan	Kullanmayan
Kayabaşı Alemdar O.	65	53,2
Atatürk Ortaokulu	64,6	60
Ted Koleji O.	69	65,5
C.S. Demirel O.	59,5	47,7
Genel Ortalama:	64,5	56,6

Tablo 3.9 incelendiğinde sözlük kullanma alışkanlıkları olan öğrencilerin sözlük kullanma alışkanlığı olmayan öğrencilere oranla kelimelerin anlamlarını daha yüksek düzeyde bildiği görülüyor.

Tablo 3.10 Hane Gelir Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)

Hane Gelir Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı(%)		
Sınıf:5	2000 TL Üstü	2000 TL Altı
Kayabaşı Alemdar O.	65,3	54
Atatürk Ortaokulu	65,4	60,2
Ted Koleji O.	67,1	-
C.S. Demirel O.	65,4	50,5
Genel Ortalama:	65,8	54,9

Tablo 3.10 incelendiğinde Ailenin gelir düzeyinin öğrencilerin kelimeleri bilmeleri üzerine etkisi tabloda görülüyor. Tablo incelendiğinde Ailenin gelir düzeyi 2000 TL üstü olan öğrencilerin kelime anlamını bilme oranları ailenin gelir düzeyi 2000 TL altı olan öğrencilerin kelime bilme oranlarından daha yüksek olduğu görülüyor.

Tablo 3.11: 6.Sınıf Kitap Okuma Alışkanlığı Olan Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)

Kitap Okuma Alışkanlığı Olan Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı(%)		
Sınıf:6	Okuyan	Okumayan
Kayabaşı Alemdar O	55,46	48,02
Atatürk Ortaokulu	60	41,05
Ted Koleji O.	59,09	50,83
C.S. Demirel O.	54,79	39,01
Genel Ortalama:	57,33	44,73

Tablo 3.11 incelendiğinde 6. Sınıf öğrencileri arasında kitap okuma alışkanlığı olan öğrencilerin kitap okuma alışkanlığı olmayan öğrencilere göre kelime bilme oranları daha yüksek olduğu görülüyor. Kitap okumanın kelime dağarcığı üzerine olumlu etkisi burada da görülüyor.

Tablo 3.12: Cinsiyet Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)

Cinsiyet Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı(%)		
Sınıf:6	erkek	kız
Kayabaşı Alemdar O.	50,9	51,1
Atatürk Ortaokulu	45,1	49,3
Ted Koleji O.	57,2	53,8
C.S. Demirel O.	44,5	43
Genel Ortalama:	49,4	49,3

Tablo 3.12 incelendiğinde öğrenci cinsiyetlerinin kelimelerin anlamlarının bilinirliği üzerine belirgin bir etkisi olmadığı söylenebilir.

Tablo 3.13: 6. Sınıf Düzeyinde Anne Babanın Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)

6. Sınıf Düzeyinde Anne Babanın Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı(%)		
Sınıf:6	Anne Babanın birinin veya her ikisinin üniversite mezunu olan öğrenciler arasında kelimelerin bilinirlik oranları	Anne Babadan herhangi birinin üniversite mezunu olmayan öğrenciler arasında kelimelerin bilinirlik oranları
Kayabaşı Alemdar O	55	50
Atatürk Ortaokulu	57,1	45,3
Ted Koleji o	59,7	48,7
C.S. Demirel O.	48,7	42,5
Genel Ortalama:	55,1	46,6

Tablo 3.13 incelendiğinde anne babadan birinin veya her ikisinin üniversite mezunu olan öğrencilerin kelimeleri bilme oranları, anne babadan herhangi birinin üniversite mezunu olmayan öğrencilerin kelimelerin bilme oranlarına göre daha yüksek olduğu görülüyor.

Tablo 3.14: Sözlük Kullanma Alışkanlıklarına Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)

Sözlük Kullanma Alışkanlıklarına Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı(%)		
Sınıf:6	Kullanan	Kullanmayan
Kayabaşı Alemdar O	54,3	48,2
Atatürk Ortaokulu	48,5	47
Ted Koleji o	56,5	54,4
C.S. Demirel O.	46,8	41,2
Genel Ortalama:	51,5	47,7

Tablo 3.14 incelendiğinde sözlük kullanma alışkanlıkları olan öğrencilerin sözlük kullanma alışkanlığı olmayan öğrencilere oranla kelimelerin anlamlarını daha yüksek düzeyde bildiği görülüyor.

Tablo 3.15: Hane Gelir Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)

Hane Gelir Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı(%)		
Sınıf:6	2000 TL Üstü	2000 TL Altı
Kayabaşı Alemdar O.	52,8	49,7
Atatürk Ortaokulu	53,1	43,1
Ted Koleji O.	55,3	-
C.S. Demirel O.	48	42,3
Genel Ortalama:	52,3	45

Tablo 3.15 incelendiğinde ailenin gelir düzeyinin öğrencilerin kelimeleri bilmeleri üzerine etkisi tabloda görülüyor. Tablo incelendiğinde Ailenin gelir düzeyi 2000 TL üstü olan öğrencilerin kelime anlamını bilme oranları ailenin gelir düzeyi 2000 TL altı olan öğrencilerin kelime bilme oranlarından daha yüksek olduğu görülüyor.

Tablo 3.16: 7.Sınıf Kitap Okuma Alışkanlığı Olan Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)

Kitap Okuma Alışkanlığı Olan Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı(%)		
Sınıf:7	Okuyan	Okumayan
Kayabaşı Alemdar Ortaokulu	67,8	58,6
Atatürk Ortaokulu	66,6	61,3
Ted Koleji Ortaokulu	66,2	58,5
C.S. Demirel Ortaokulu	59,5	48,1
Genel Ortalama:	65	56,6

Tablo 3.16 incelendiğinde kitap okuma alışkanlığı olan öğrencilerin kitap okuma alışkanlığı olmayan öğrencilere göre kelime bilme oranları daha yüksek olduğu görülüyor. Kitap okumanın kelime dağarcığı üzerine olumlu etkisi burada da görülüyor.

Tablo 3.17: Cinsiyet Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)

Cinsiyet Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı(%)		
Sınıf:7	Erkek	Kız
Kayabaşı Alemdar Ortaokulu	63,7	60,8
Atatürk Ortaokulu	61	60,3
Ted Koleji Ortaokulu	64,7	65,6
C.S. Demirel Ortaokulu	50,3	52,3
Genel Ortalama:	59,9	59,8

Tablo 3.17 incelendiğinde öğrenci cinsiyetlerinin kelimelerin anlamlarının bilinirliği üzerine belirgin bir etkisi olmadığı söylenebilir.

Tablo 3.18: Anne Babanın Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)

Anne Babanın Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı(%)		
Sınıf:7	Anne Babanın birinin veya her ikisinin üniversite mezunu olan öğrenciler arasında kelimelerin bilinirlik oranları	Anne Babadan herhangi birinin üniversite mezunu olmayan öğrenciler arasında kelimelerin bilinirlik oranları
Kayabaşı Alemdar O.	65,3	61,5
Atatürk Ortaokulu	62,1	60,7
Ted Koleji O.	65	62,1
C.S. Demirel O.	57	50,5
Genel Ortalama:	62,3	59,5

Tablo 3.18 incelendiğinde Anne babadan birinin veya her ikisinin üniversite mezunu olan öğrencilerin kelimeleri bilme oranları, anne babadan herhangi birinin üniversite mezunu olmayan öğrencilerin kelimelerin bilme oranlarına göre daha yüksek olduğu görülüyor.

Tablo 3.19: Sözlük Kullanma Alışkanlıklarına Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)

Sözlük Kullanma Alışkanlıklarına Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı(%)		
Sınıf:7	Kullanan	Kullanmayan
Kayabaşı Alemdar Ortaokulu	63	61,7
Atatürk Ortaokulu	62,3	60,2
Ted Koleji Ortaokulu	67,1	63,8
C.S. Demirel Ortaokulu	53,9	50
Genel Ortalama:	61,6	58,9

Tablo 3.19 incelendiğinde sözlük kullanma alışkanlıkları olan öğrencilerin sözlük kullanma alışkanlığı olmayan öğrencilere oranla kelimelerin anlamlarını daha yüksek düzeyde bildiği görülüyor.

Tablo 3.20: Hane Gelir Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)

Hane Gelir Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)		
Sınıf:7	2000 TL Üstü	2000 TL Altı
Kayabaşı Alemdar Ortaokulu	66	60,2
Atatürk Ortaokulu	64,6	59
Ted Koleji Ortaokulu	65,1	-
C.S. Demirel Ortaokulu	60,2	48,6
Genel Ortalama:	64	55,9

Tablo 3.20 incelendiğinde Ailenin gelir düzeyinin öğrencilerin kelimeleri bilmeleri üzerine etkisi tabloda görülüyor. Tablo incelendiğinde Ailenin gelir düzeyi 2000 TL üstü olan öğrencilerin kelime anlamını bilme oranları ailenin gelir düzeyi 2000 TL altı olan öğrencilerin kelime bilme oranlarından daha yüksek olduğu görülüyor.

Tablo 3.21: 8.Sınıf Kitap Okuma Alışkanlığı Olan Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)

Kitap Okuma Alışkanlığı Olan Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı(%)		
Sınıf:8	Okuyan	Okumayan
Kayabaşı Alemdar Ortaokulu	72,5	67,8
Atatürk Ortaokulu	77	65,1
Ted Koleji Ortaokulu	81,8	73,5
C.S. Demirel Ortaokulu	65,6	52
Genel Ortalama:	74,2	64,6

Tablo 3.21 incelendiğinde kitap okuma alışkanlığı olan öğrencilerin kitap okuma alışkanlığı olmayan öğrencilere göre kelime bilme oranları daha yüksek olduğu görülüyor. Kitap okumanın kelime dağarcığı üzerine olumlu etkisi burada da görülüyor.

Tablo 3.22: Cinsiyet Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)

Cinsiyet Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı(%)		
Sınıf:8	Erkek	Kız
Kayabaşı Alemdar Ortaokulu	69,8	69,1
Atatürk Ortaokulu	70	67,2
Ted Koleji Ortaokulu	77,8	76,5
C.S. Demirel Ortaokulu	53,5	58,7
Genel Ortalama:	67,8	67,9

Tablo 3.22 incelendiğinde öğrenci cinsiyetlerinin kelimelerin anlamlarının bilinirliği üzerine belirgin bir etkisi olmadığı söylenebilir.

Tablo 3.23: Anne Babanın Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)

Anne Babanın Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı(%)		
Sınıf:8	Anne Babanın birinin veya her ikisinin üniversite mezunu olan öğrenciler arasında kelimelerin bilinirlik oranları	Anne Babadan herhangi birinin üniversite mezunu olmayan öğrenciler arasında kelimelerin bilinirlik oranları
Kayabaşı Alemdar O.	75	68,5
Atatürk Ortaokulu	75,9	66,9
Ted Koleji O.	79,1	75,6
C.S. Demirel O.	69,3	54,6
Genel Ortalama:	74,8	66,4

Tablo 3.23 incelendiğinde Anne babadan birinin veya her ikisinin üniversite mezunu olan öğrencilerin kelimeleri bilme oranları, anne babadan herhangi birinin üniversite mezunu olmayan öğrencilerin kelimelerin bilme oranlarına göre daha yüksek olduğu görülüyor.

Tablo 3.24: Sözlük Kullanma Alışkanlıklarına Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)

Sözlük Kullanma Alışkanlıklarına Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)		
Sınıf:8	Kullanan	Kullanmayan
Kayabaşı Alemdar O.	71,1	68,1
Atatürk Ortaokulu	69	68,5
Ted Koleji O.	80,8	74,3
C.S. Demirel O.	67	51,4
Genel Ortalama:	72	65,6

Tablo 3.24 incelendiğinde sözlük kullanma alışkanlıkları olan öğrencilerin sözlük kullanma alışkanlığı olmayan öğrencilere oranla kelimelerin anlamlarını daha yüksek düzeyde bildiği görülüyor.

Tablo 3.25: Hane Gelir Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı (%)

Hane Gelir Durumuna Göre Öğrencilerde Tüm Kelimeler Düzeyinde Bilme Oranı(%)		
Sınıf:8	2000 TL Üstü	2000 TL Altı
Kayabaşı Alemdar O.	72,5	67,8
Atatürk Ortaokulu	73,2	66,3
Ted Koleji O.	77,2	
C.S. Demirel O.	60	54,8
Genel Ortalama:	70,7	63

Tablo 3.25 incelendiğinde ailenin gelir düzeyinin öğrencilerin kelimeleri bilmeleri üzerine etkisi tabloda görülüyor. Tablo incelendiğinde Ailenin gelir düzeyi 2000 TL üstü olan öğrencilerin kelime anlamını bilme oranları ailenin gelir düzeyi 2000 TL altı olan öğrencilerin kelime bilme oranlarından daha yüksek olduğu görülüyor.

SONUÇ

1. 5. Sınıflar düzeyinde yabancı kökenli kelimelerin bilinme oranı %58,8 iken Türkçe kökenli kelimelerin bilinme oranı %61,7 olduğu, 6. Sınıflar düzeyinde yabancı kökenli kelimelerin bilinme oranı %32,8 iken Türkçe kökenli kelimelerin bilinme oranı %66,5 olduğu, 7. Sınıflar düzeyinde yabancı kökenli kelimelerin bilinme oranı %47,9 iken Türkçe kökenli kelimelerin bilinme oranı %72,6 olduğu, 8. Sınıflar düzeyinde yabancı kökenli kelimelerin bilinme oranı %51,06 iken Türkçe kökenli kelimelerin bilinme oranı %84,7 olduğu tespit edilmiştir. Tüm sınıflar düzeyinde ise yabancı kökenli kelimelerin bilinme oranı %47,6 iken Türkçe kelimelerin bilinme oranı %71,3 olduğu tespit edilmiştir (Tablo 3.5).

Buradan da anlaşıldığı üzere öğrencilerin Türkçe kökenli kelimelerin anlamlarını dilimize yabancı dillerden geçen kelimelere nazaran daha iyi bildiği ortaya çıkmıştır.

2. Yabancı kökenli kelimelerin Türkçe kökenli kelimelere oranla daha az bilindiği ortaya çıksa da özellikle bazı yabancı kökenli kelimelerin Türkçe kökenli kelimelere göre oldukça fazla oranda bilindiği de bir gerçektir. (5. Sınıf ders kitabında geçen yabancı kökenli dua kelimesinin bilinme oranı %86,25 iken Türkçe karşılığı olan yakarış kelimesinin bilinme oranı %12,5'tir (Tablo 3.1) 5. Sınıf ders kitabında geçen yabancı kökenli kıta kelimesinin bilinme oranı %62,5 iken Türkçe karşılığı olan ana kara kelimesinin bilinme oranı 13,75'tir (Tablo 3.1). 5. sınıf ders kitabında geçen yabancı kökenli heykel kelimesinin bilinme oranı %78,75 iken Türkçe karşılığı olan yontu kelimesi hiçbir öğrenci tarafından bilinmemektedir (Tablo 3.1). 6. sınıf ders kitabında geçen yabancı kökenli fabl kelimesinin bilinme oranı %72,5 iken Türkçe karşılığı olan öykünce kelimesi hiçbir öğrenci tarafından bilinmemiştir (Tablo 3.2). 7. sınıf ders kitabında geçen yabancı kökenli tribün kelimesinin bilinme oranı %82,5 iken Türkçe karşılığı olan sekilik kelimesi hiçbir öğrenci tarafından bilinmemiştir (Tablo 3.3). Buradan da anlaşıldığı üzere günlük hayatta çok sık kullanılan kelimeler yabancı kökenli de olsa öğrencilerimiz tarafından Türkçe karşılığı olan kelimeye oranla daha çok bilinmektedir.

3. Gerek yabancı kökenli kelimelerde gerekse Türkçe kökenli kelimelerde olsun tüm sınıflar düzeyinde en fazla bilinme oranının TED Koleji Ortaokulunda olduğu tespit edilmiştir. Yine belirttiğimiz kelime kategorilerinde tüm sınıflar düzeyinde okullar arasında en az kelime bilme oranı kırsal kesim köy okulu olan ve taşıma kapsamında eğitim öğretim yapan Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel Ortaokulu olduğu tespit edilmiştir (Tablo 3.5).

4. Tüm sınıflar düzeyinde düzenli kitap okuma alışkanlığı olan öğrencilerin düzenli kitap okuma alışkanlığı olmayan öğrencilere göre sorulan yabancı ve Türkçe kökenli kelimeleri bilme oranına göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür (Tablo 3.6, 3.11, 3.16, 3.21).

5. Yapılan bu çalışmada cinsiyet faktörünün öğrencilerin kelimelerin anlamlarını bilmeleri üzerine olumlu ya da olumsuz belirgin bir etkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir (Tablo 3.7, 3.12, 3.17, 3.22).

6. Araştırmamızda tüm sınıflar düzeyinde öğrencilerin anne babasının en az birinin veya her ikisinin de üniversite mezunu olanların, anne babasının hiçbirinin üniversite mezunu olmayan öğrencilere oranla daha çok kelime bildikleri tespit edilmiştir. Anne baba eğitim düzeyinin çocuğun kelime hazinesi üzerine olumlu yönde etkisi olduğu söylenebilir (Tablo 3.8, 3.13, 3.18, 3.23).

7. Araştırmamızda sözlük kullanma alışkanlığı olan bilmediği kelimeleri sözlükten bulmayı tercih eden öğrenciler sözlük kullanma alışkanlığı olmayan öğrencilere oranla sorulan kelimeleri daha iyi bildikleri görülmüştür (Tablo 3.9, 3.14, 3.19, 3.24).

8. Araştırmamızda hane halkı gelir durumuna göre bakıldığında hane aylık geliri 2000 TL ve üstü olan ailelerin çocuklarının hane aylık geliri 2000 TL altında olan ailelerin çocuklarına oranla kelimelerin anlamlarını bilme düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 3.10, 3.15, 3.20, 3.25).

Öneriler

1. Çıkan sonuçlardan da anlaşılacağı üzere Türkçe kökenli kelimelerin anlamlarının öğrenciler tarafından daha çok bilindiği görülmüştür. Buradan yola çıkarak öğrencilerin kullandıkları ders kitaplarında geçen kelimelerin seçilirken Türkçe kökenli kelimelerin daha çok kullanılması hatta Türkçe karşılığı varsa yabancı kökenlisinin yerine Türkçe karşılığının kullanılması ve bu sayede öğrencilerin okuduğunu daha iyi anlamaları sağlanabilir.

2. Yukarıda sorunlar bölümünün ikinci maddesinde belirtilen bazı yabancı kelimelerin Türkçe kökenli kelimelere göre daha çok bilindiği ortaya çıkmıştır. Dua, kıta, heykel, fabl, tribün kelimeleri karşılıkları olan yakarış, anakara, yontu, öykünce, sekilik kelimelerine oranla daha çok bilinmektedir. Burada da bilinmeyen Türkçe kelimelerinin toplumda sıkça kullanılmamasından kaynaklandığı söylenebilir. Görsel, işitsel, yazılı iletişim araçlarında (televizyon, radyo, gazete ve dergi) Türkçe kelimelerin kullanılmasına özen gösterilmeli, toplumumuzda dilimizle ilgili bir sahiplenme hareketi başlatılmalıdır.

3. Sonuçlardan da anlaşıldığı üzere tüm sınıflar düzeyinde kitap okuma alışkanlığı olan öğrencilerin kitap okuma alışkanlığı olmayanlara göre kelimelerin anlamlarını daha iyi bildiği ortaya çıkmıştır. Öğrencilerimize kitap okuma alışkanlığını küçük yaşlardan itibaren kazandırmanın yolları aranmalıdır. Kütüphanelerin sayısı artırılmalı, çocukların kitaba ulaşması kolaylaştırılmalıdır. Okulların kütüphaneleri zenginleştirilmeli okullara ücretsiz ders kitabının yanında ücretsiz kütüphaneler kurulmalı güncel yayınlarla kütüphaneler desteklenmelidir. Kitap okumanın önemi hakkında toplumumuz bilinçlendirilmelidir.

4. Sözlük kullanma alışkanlığı olan ve bilmediği kelimelerin anlamlarını sözlükten bulmayı tercih eden öğrencilerin sözlük kullanma alışkanlığı olmayan öğrencilere göre kelimeleri daha çok bildiği görülmüştür. Devletimizin öğrencilere sunduğu ücretsiz ders kitabı hizmetinden sonra bir de ücretsiz sözlük ve imla kılavuzu da sağlanmalıdır. Böylelikle öğrencilerin sözlüğe ulaşımı kolaylaşacak ve sözlük kullanma alışkanlığı gelişecektir.

KAYNAKÇA

- Akar, Ali (2005); *Türk Dili Tarihi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Aksan, Doğan (1997); *Türkçenin Gücü*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Aksan, Doğan (2015a); *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dil Bilim*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Aksan, Doğan (2015b); *Türkçenin Sözvarlığı*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Asutay, Hikmet (2007); *Dil Kültür ve Eğitim*, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya.
- Aydar, Hidayet, Ulutaş İsmail (2010); “*Dilin Kökeni: Kur’an-ı Kerim ve Diğer Kutsal Kitaplara Göre Dil Olgusu*”, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkic Languages, Volume 5/4, s. 679-696.
- Banguoğlu, Tahsin (2015); *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Barthes, Ronald (1997); *Göstergebilimsel Serüven*, (Çev.: M. Rifat-S. Rifat), İstanbul.
- Başkan, Özcan (1994); “Türk Dili Geçmişi” *A.Ü. TÖMER Dil Dergisi*, Özcan Başkan Özel Sayısı, s.22
- Bingöl, Abdulkuddüs (1991); “Dil-Anlam ve Felsefe”, *Felsefe Dünyası*, Ankara.
- Bozdemir, Nuriye (2008); “*8.Sınıf Öğrencilerin Yazılarında ve Ders Kitaplarında Kullanılan Batı Kökenli Sözcüklerin Karşılaştırılması/İzmir İli*”, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Corballis, Michael (2003); *İşaretten Konuşmaya Dilin Kökeni ve Gelişimi*,(Çev.: A.Görey, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Demirel, Özcan(2002); *Türkçe Öğretimi*,4. Baskı, Pegem A Yayıncılık, Ankara
- Dilaçar, Agop (1968); *Dil, Diller ve Dilcilik*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Ece, Mine (2008); “*İlköğretim 6.,7.,8., Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Yabancı Kelimeler Üzerine Bir Değerlendirme*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Ediskun, Haydar (1999); *Türk Dilbilgisi*, 7.Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul

- Emiroğlu, Kudret ve Suavi Aydın (2003); *Antropoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Ercilasun, Ahmet Bican (2013); *Dilde Birlik*, Akçağ Yayınları, Ankara
- Ergin, Muharrem (2009); *Türk Dilbilgisi*, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul.
- Gadamer, Hans-Georg (2004); “*İnsan ve Dil*”, Felsefi Fragmanlar: Hakikat Nedir?, (Çev.: Medeni Beyaztaş), Efkâr Yayınları, İstanbul.
- Göçer, Ali (2012); “Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, Cilt: CIII Sayı: 729,s50-57
- Göğüş, Beşir (1978); *Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Öğretimi*, Gül Yayınevi, Ankara.
- Gökberk, Macit (2000); *Değişen Dünya Değişen Dil*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Güvenç, Bozkurt (1999); *İnsan ve Kültür*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- İnan, Afet (1969); *Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El yazıları*, TTK. Yayınları, Ankara.
- Kaplan, Mehmet (2015); *Kültür ve Dil*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Karaağaç, Günay (1998); “Türkçenin Komşularıyla İlişkilerine Genel Bir Bakış” *İ.Ü. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XXXVIII C.,s.359
- Karaağaç, Günay (2002); *Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi*, Akçağ Yay., Ankara.
- Karaağaç, Günay (2002); *Dil, Tarih ve İnsan*, Kesit Yay., Ankara.
- Karatay, Halit (2007); “Kelime Öğretimi”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* Cilt27, Sayı 1, s.141-153
- Kurt, Necip Fazıl (2004); “*Dil Kültür İlişkisi ve Cumhuriyet Yenileşmeciliği Bağlamında Dil-Kültür İlişkisi*”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Küçük, Muzaffer (2004); “*Türkçe Öğretim Yöntemleri Ve Bu Yöntemleri İlköğretim 5. Sınıf Öğretmenlerinin Kullanma Durumları*”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Konya.
- Küçükahmet, Leyla (1997); *Eğitim Programları Öğretim*, Baran Ofset, Ankara.
- Landar, Herbert (1966); *Language and Culture*, Oxford University Press, New York.

- Martinet, Andre (1998); *İşlevsel Genel Dil bilim*, (Çev.: Berke Vardar), Multilingual Yayınları, İstanbul.
- Öz, Feyzi (2001); *Uygulamalı Türkçe Öğretimi*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Özden, Yüksel (1999); *Öğrenme ve Öğretme*, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Özer, Kâmile (2002); “*İlköğretim 4-5. Sınıflarda Türkçe Öğretiminde İşbirliğine Dayalı Öğrenme Metodunun Kullanımına Yönelik Bir Değerlendirme*”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Konya.
- Özkan, Fatih (2012); “*Dildeki Dünya Görüşü*”, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 2,s.101-117
- Öztekten, Özkan (2004); “*Türkçenin Dünya Dillerine Etkisine Genel Bir Bakış*”, *V. Lefke Edebiyat Buluşması*,29-30 Nisan, Lefke,s.11-36
- Parlak, Betül (2000) ;“*Dil Değişimi ve Türkçe Kullanımı Tartışmaları*”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 2,Cilt 1
- Sarı, Mustafa (2014); *Türkçenin Batı Dilleri İle İlişkisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Saussure, F. De (1998); *Genel Dil bilim Dersleri*,(Çev.:B. Vardar), Multilingual Yayınları, İstanbul.
- Saussure, Ferdinand de (2001); *Genel Dil bilim Dersleri*,(Çev.: Berke Vardar), Multilingual Yayınları, İstanbul.
- Sever, Sedat (2000); *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Sezgin, Fatin (2004); *Türkçede Batı Kaynaklı Kelimelerin Yoğunluğu*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Shanahan, Daniel (2000): “*Affectand Cognition in TwoTheories of the Origin of Language*”, *Papers on Language & Literature* 36 no:3, Summer.
- Sinanoğlu, Oktay (2015); *ByeBye Türkçe*, Bilim Gönül Yayınları, İstanbul.
- TDK (1998); *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- TDK (2016); <http://www.tdk.gov.tr> (Erişim Tarihi:11.03.2016)
- Tombul, Arife Ece (2014); “*Dilin Kökenleri*”, *Gazi Üniversitesi Türkiyat Türkoloji Araştırma Dergisi*, Sayı 2014/14,s.239-241
- Ünalın, Şükrü (2001); *Türkçe Öğretimi*, 2. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Vardar, Berke (1998); *Dil bilimin Temel Kavram ve İlkeleri*, TDK Yayınları, İstanbul.

Yangın, Banu (1999); İlköğretimde Türkçe Öğretimi İlköğretimde Etkili Öğrenme ve Öğretmen El Kitabı, *Milli Eğitim Bakanlığı Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı Yayınları*, Ankara.

Yangın, Alla (2004); “Türkçenin Dünya Dillerine Etkisine Genel Bir Bakış”, *V. Lefke Edebiyat Buluşması*, 29-30 Nisan, Lefke, s.99-100

EKLER

Ek 1: Etik Kurulu Kararı

Kayıt Tarihi: 06.04.2016

Protokol No: 118

21/04/2016

T.C

BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARARI

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Anket
BAŞLIK:	5. ,6. ,7., 8. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Eğitimi Ders Kitaplarında Geçen Türkçe ve Yabancı Kökenli Kelimelerin Bilinme Düzeyi Üzerine Bir Araştırma
SORUMLU ARAŞTIRMACI:	Yrd. Doç. Dr. Aziz GÖKÇE
KARAR:	UYGUN

İMZA:

ETİK KURUL ÜYELERİ

1- Prof. Dr. Hamza ÇEŞTEPE (Başkan)

2- Yrd. Doç. Dr. Hasan SANKIR (Başkan Yrd.)

3- Doç. Dr. Ali ARSLAN (Başkan Yrd.)

4- Doç. Dr. Rıza YILMAZ

5- Doç. Dr. İlhan KARATAŞ

6- Doç. Dr. Ertuğrul YILDIRIM

7- Yrd. Doç. Dr. Hasan ÖZER

İMZA

29.05.2014 tarih ve 2014/08-13 sayılı Senato Kararı ile kabul edilmiştir.

Ek 2: Kaymakamlık Araştırma İzni

T.C.
KDZ.EREĞLİ KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 85312083-605.01-E.11152309
Konu: Araştırma İzni.

11/10/2016

KAYMAKAMLIK MAKAMINA

İlgi : a) Bülent Ecevit Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'nın 07/06/2016 tarihli ve 46148110/302.08.01-8870 sayılı yazısı.
b) İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 04/10/2016 tarih ve 10744048 sayılı yazısı.

İlgi (a) sayılı yazı ile bildirilen Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Ortak Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi ve Ereğli Kayabaşı Alemdar Ortaokulu Müdürü Kadir KORKMAZ'ın "5.,6.,7.,8. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Ders Kitaplarında Geçen ve Yabancı Kökenli Kelimelerin Bilinme Düzeyi Üzerine Bir Araştırma" konulu tez çalışması kapsamında, İlçemizde bulunan Resmi Ortaokullarda Eğitim Öğrenim gören öğrencilere Araştırma Anket Çalışması uygulamak istediği ilgi (b) sayılı yazı ile İlçemizde bulunan Resmi Ortaokullarda uygulamak istedikleri Araştırma Anket çalışmasının Müdürlüğümüzce incelenerek uygun görülmüş ise de;

Makamlarınızca da uygun görüldüğün de olurlarınıza arz ederim.

Numan KORKMAZ
İlçe Milli Eğitim Müdürü

O L U R
11/10/2016

Altuğ ÇAĞLAR
Kaymakam V.

Eki:
1- İlgi yazı (1 sayfa)
2- Anket Formları. (73 sayfa)

Hükümet Konağı Kat:5 Kdz.Ereğli/ZONGULDAK
Elektronik Posta: www.eregli67.meb.gov.tr
e-posta: eregli67@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Strateji Geliştirme Böl: ŞEF E:KOŞAR
Tel : (0 372)323 73 70
Faks: (0 372)323 73 72

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 4252-3fc8-3c74-8acf-0008 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 3: Öğrencilere Uygulanan Formlar

Örnek-1

6. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA GEÇEN KELİMELERİN BİLİNİRLİĞİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMA SORULARIDIR-1

Okuluz: Alatürk Ortaokulu Okul Numarası: 364 Sınıfı: 6.1.B
Cinsiyeti: ( ) Bay ( ) Bayan Yaş: 12
Anne Eğitim Durumu : ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite Anne Meslek: Ev hanımı
Baba Eğitim Durumu : ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite Baba Meslek: Sahib
Evin Toplam Geliri (Yaklaşık Olarak): 3.000 TL
Sürekli Sözlük Kullanma Alışkanlığın Var mı? ( ) VAR ( ) YOK
Evinizde internet bağlantısı var mı? ( ) VAR ( ) YOK
Evinize düzenli olarak her gün gazete giriyor mu? ( ) EVET ( ) HAYIR
Düzenli kitap okuma alışkanlığın var mı? ( ) VAR ( ) YOK
Anlamını bilmediğin kelimeyi nereden öğrenmeyi tercih edersiniz?
( ) Sözlük ( ) İnternet ( ) Öğretmen ( ) Anne-Baba ( ) Diğer

Aşağıda verilen kelimelerin anlamlarını yazınız. Anlamını biliyorsanız cümle içinde kullanınız. Kelimeyi biliyorsanız nereden öğrendiğinizi işaretleyiniz.

1-SESSİZLİK

Anlamı: Bir yerde sesinin çıkmaması

Cümle: Herkes sessizliğe bulundu

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

2-OLASILIK

Anlamı: Henkasin gecindisi olaysılık gün

Cümle: Bu gün olasılık bir gün gecindik

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

3-GEREKÇE

Anlamı: Bir yeri doldurma

Cümle: Biz ailecek gerekçe doldurduk

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

4-İÇTENLİK

Anlamı: içinden gelmek

Cümle: içinden içtenlik geldi

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

5-ÇOK

Anlamı: Bir şeyin çok olması

Cümle: Herkes çok üzülürdü

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

6-FIŞKIRIK

Anlamı: Hışkırık hışkırık sibir

Cümle: herkes bir yerden hışkındı

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

7-GEÇMİŞ

Anlamı: Geçmiş gün

Cümle: Annem geçmiş günlerini anlatı

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

8-KİŞİLİK

Anlamı: Kişiyeye özel

Cümle: Herkesin kişilik durumu var

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

9-GEZİCİ

Anlamı: Her yere gitmek

Cümle: Arkadaşım yine serüven yapıyor

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

10-ÖZELLİK

Anlamı: Kendine göre özellik

Cümle: Özellikle bizi çağırdı

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

11-ÇAĞIRTMAÇ

Anlamı:

Cümle :

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

12-İNCELEME

Anlamı: bir durumu incelemek

Cümle : herkes bir şeyi inceledi

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

13-BUDUN

Anlamı:

Cümle :

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

14-SAV

Anlamı:

Cümle :

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

15-YETENEK

Anlamı: Herkesin becerisi,

Cümle : Arkadaşım yetenek yarışmasına katıldı

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

16-GÜÇ

Anlamı: Herkesin gücünü göstermesi

Cümle : babam gücünü gösterdin

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

17-ALÇAK GÖNÜLLÜ

Anlamı: bir gönlün Alçak gönüllü olması

Cümle: Herkes bana Alçak gönüllüler

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

18-NİTELİK

Anlamı: insanın nitelikli bir insan olması

Cümle: ben nitelikli bir insanım

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

19-BAŞARI

Anlamı: Birinin başarılı olması

Cümle: herkes çok başarılı çalışıyor

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

20-YETERLİ

Anlamı: Herşeyin yeterli olması

Cümle: herşey yeterli yeti

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

21-OLUMLU

Anlamı: bir kişinin olumlu demesi

Cümle: Herkes olumlu dedi

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

22-GELECEK

Anlamı: bir kişi gelecek

Cümle: Herkes gelecek

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

23-ÖNEMLİ

Anlamı: Herkesin önemli biryer

Cümle: herkes önemli diye basıldı

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

24-ÖZENDİRME

Anlamı: bir özendirme cıvı

Cümle: Herkes özendirme yapıyor

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

25-TARTIŞMA

Anlamı: Herkesin tartışması

Cümle: Arkadaşımızla tartıştık

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

26-ELEŞTİRİ

Anlamı: Eleştirme

Cümle: Arkadaşımı eleştirdiler

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

27-ÖZLEM

Anlamı: Ödem

Cümle: Arkadaşıma özlem çekiyorum

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

28-SÖZ

Anlamı: Söz

Cümle: bir kişiye söz vermek

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

29-SAYGINLIK

Anlamı: saygınlık

Cümle: Herkese saygınlık verdi

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

30-YARARSIZ

Anlamı: yararsız kaldı

Cümle: herkesin yararsız anlamı var

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

31-ÖRNEK

Anlamı: birine örnek vermek

Cümle: Arkadaşım örnek verdi

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

32-BAĞIMSIZLIK

Anlamı: bir kişinin bağımsızlığı

Cümle: Herkes bağımsızlık oldu

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

33-SINAV

Anlamı: herkesin sınav sıması

Cümle: Sınava girdik

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

34-AYLAK

Anlamı: Aylaklı

Cümle: Herkes aylaklıydı

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

35-ÖRNEK

Anlam: Birine örnek vermek

Cümle: Arkadaşım örnek verdi

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

36-KÖTÜMSER

Anlam: birine birini kötümser

Cümle: Arkadaşımı bana birini kötümserdi

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

37-ŞATAFAT

Anlam: şatafatlı bir insan

Cümle: Herkes şatafat şatafat kanıyordu

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

38-ÖZYAPI

Anlam: binalara özyapı yapması

Cümle: Evlere özyapı yapması

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

39-TEKDÜZE

Anlam: tekdüzeyin herkesin okuduğu yer

Cümle: Annem tekdüzey okudu

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

40-ÖYKÜNCE

Anlam: öykünce

Cümle: Öykünceyi bana anlatıyorlar

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

Örnek-2

5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA GEÇEN KELİMELERİN BİLİRLİĞİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMA SORULARIDIR-1

Okulu: Kat. Fırat Okul Numarası: 359 Sınıfı: 5.1A
Cinsiyeti: ( ) Bay (x) Bayan Yaş: 10
Anne Eğitim Durumu : ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise (x) Üniversite Anne Meslek: öğretmen
Baba Eğitim Durumu : ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise (x) Üniversite Baba Meslek: mühendis
Evin Toplam Geliri (Yaklaşık Olarak): 15.000 TL
Sürekli Sözlük Kullanma Alışkanlığın Var mı? (x) VAR ( ) YOK
Evinizde internet bağlantısı var mı? (x) VAR ( ) YOK
Evinizde düzenli olarak her gün gazete giriyor mu? ( ) EVET (x) HAYIR
Düzenli kitap okuma alışkanlığın var mı? (x) VAR ( ) YOK
Anlamını bilmediğin kelimeyi nereden öğrenmeyi tercih edersiniz?
(x) Sözlük ( ) İnternet (x) Öğretmen (x) Anne-Baba ( ) Diğer

Aşağıda verilen kelimelerin anlamlarını yazınız. Anlamını biliyorsanız cümle içinde kullanınız. Kelimeyi biliyorsanız nereden öğrendiğinizi işaretleyiniz.

1-Koruyucu

Anlamı: insanı koruyan

Cümle : O benim koruyucumdur.

Nereden Öğrendin: h

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

2-Gönül Borcu

Anlamı: gönül ile borcu olan.

Cümle : Bana büyük bir gönül borcu var.

Nereden Öğrendin: h

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

3-Ana Deniz

Anlamı: büyük deniz

Cümle : Bu bizim Ana denizimizdir.

Nereden Öğrendin: h

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

4-Ülke

Anlamı: Büyük toprak ve sınırları bulunan ortam.

Cümle : Türkiye bir ülkedir.

Nereden Öğrendin: *h*

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

5-İvedi

Anlamı:

Cümle :

Nereden Öğrendin:

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

6-Barış

Anlamı: *iyi olmak antlaşma olmak*

Cümle: *Lütfen antlaşma yapın.*

Nereden Öğrendin: *h*

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

7-Sözlük

Anlamı: *çeşitli kelimeleri bulduğunuz ortam.*

Cümle: *Bu kelimeleri biliyorsanız sözlükten bak.*

Nereden Öğrendin: *h*

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

8-Haz

Anlamı:

Cümle :

Nereden Öğrendin:

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

9-Tapınma

Anlamı: *tapınmak*

Cümle: *Biz Allaha tapınıyoruz.*

Nereden Öğrendin: *h*

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

10-Yolculuk

Anlamı: *Bir yere gitmek.*

Cümle: *Biz Antalya'ya yolculuk yaptık.*

Nereden Öğrendin: *h*

a)Sözlük b)Televizyon c)İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f)Arkadaş g)Ders Kitabı h)Diğer

11-Sınav

Anlamı: Ne kadar öğrendiğini ölçen test.

Cümle: Sınavdan kaç alalım?

Nereden Öğrendin: n

a)Sözlük b)Televizyon c)İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f)Arkadaş g)Ders Kitabı h)Diğer

12-Ulusal

Anlamı: Bire aittir.

Cümle: Bayrakta ulusal egemenliğimiz vardır.

Nereden Öğrendin: e

a)Sözlük b)Televizyon c)İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f)Arkadaş g)Ders Kitabı h)Diğer

13-Yetenek

Anlamı: iyi yapmak

Cümle: Benim yeteneğim resim

Nereden Öğrendin: n

a)Sözlük b)Televizyon c)İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f)Arkadaş g)Ders Kitabı h)Diğer

14-Biçem

Anlamı:

Cümle :

Nereden Öğrendin:

a)Sözlük b)Televizyon c)İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f)Arkadaş g)Ders Kitabı h)Diğer

15-Sınır

Anlamı: Dahada gidemediğim ortam.

Cümle: Bahçede sınırimız var.

Nereden Öğrendin: n

a)Sözlük b)Televizyon c)İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f)Arkadaş g)Ders Kitabı h)Diğer

16-Çok

Anlamı: fazla anlamı getiren seçilme

Cümle: Bende çok fazla kayısı var.

Nereden Öğrendin: n

a)Sözlük b)Televizyon c)İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f)Arkadaş g)Ders Kitabı h)Diğer

17-Duyuru

Anlamı: *toplum ortamında söyleme*

Cümle: *spor salonunda duyuru yapılmıştır.*

Nereden Öğrendin: *h*

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

18-Yakarış

Anlamı:

Cümle :

Nereden Öğrendin:

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

19-Basımevi

Anlamı: *kitaplarında yayın yer*

Cümle: *Bunun Basımevi; Tübitak.*

Nereden Öğrendin: *h*

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

20-Ana kara

Anlamı:

Cümle :

Nereden Öğrendin:

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

21-Buluş

Anlamı: *Bulmak yapmak*

Cümle: *Grand Bell telefona buluş yaptı.*

Nereden Öğrendin: *h*

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

22-Açgözlülük

Anlamı: *Bir şeyin nokani calma...*

Cümle: *çok açgözlüsün.*

Nereden Öğrendin: *h*

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

23-Seyrek

Anlamı: *ABRL*

Cümle: *Bu seyrene seyrek yazılır.*

Nereden Öğrendin: *1*

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

24-Önemli

Anlamı: *Akılda kalıcı*

Cümle: *Bu test önemli*

Nereden Öğrendin: *1*

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

25-Sessizlik

Anlamı: *Susmak*

Cümle: *Bina sessizlik*

Nereden Öğrendin: *1*

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

26-Tutum

Anlamı: *se herlemek*

Cümle: *tutum yapıyor*

Nereden Öğrendin: *1*

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

27-Yontu

Anlamı:

Cümle :

Nereden Öğrendin:

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

28-Yolculuk

Anlamı: *seyahat etmek*

Cümle :

Nereden Öğrendin:

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

29-Yoksulluk

Anlam: *Az parası olması*

Cümle: *O yoksulluğa yarıyor*

Nereden Öğrendin: *h*

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

30-Yoksul

Anlam: *Az parası yoksul adam*

Cümle: *O yoksul.*

Nereden Öğrendin: *h*

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

31-Tören

Anlam: *Kutlama*

Cümle: *Bahçede toron*

Nereden Öğrendin: *h*

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

32-Uyum

Anlam: *ayak uydukmak*

Cümle: *Okula ayum sağla*

Nereden Öğrendin: *h*

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

33-Kaba

Anlam: *kötü ayd*

Cümle: *O çok kaba*

Nereden Öğrendin: *h*

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

34-Çağdaş

Anlam: *yeni*

Cümle: *Çağdaş milletler bir kezden bekliyorlar*

Nereden Öğrendin: *h*

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

35-Torba

Anlamı: kopyeye atılan şey, PDS set

Cümle: torbayı içine koydum.

Nereden Öğrendin: h

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

36-Durak

Anlamı: gitme yerinin durma yeri

Cümle: durakta durdu

Nereden Öğrendin: h

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

37-Yansı

Anlamı:

Cümle :

Nereden Öğrendin:

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

38-Öz yapı

Anlamı:

Cümle :

Nereden Öğrendin:

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

39-Tasarı

Anlamı:

Cümle :

Nereden Öğrendin:

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

40-Tıpkıçekim

Anlamı:

Cümle :

Nereden Öğrendin:

a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

Örnek-3

İNİF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA GEÇEN KELİMELERİN BİLİNLİĞİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMA SORULARIDIR-1

Okul Numarası: 169 Sınıfı: 6/A
Cinsiyeti: ( ) Bay (X) Bayan Yaş: 12
Anne Eğitim Durumu: (X) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite Anne Meslek: Fu. İnanımı
Baba Eğitim Durumu: (X) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite Baba Meslek: İnsanlık
Evin Toplam Geliri (Yaklaşık Olarak): Asgari ücret TL
Sürekli Sözlük Kullanma Alışkanlığın Var mı? (X) VAR ( ) YOK
Evinizde internet bağlantısı var mı? ( ) VAR (X) YOK
Evinize düzenli olarak her gün gazete giriyor mu? ( ) EVET (X) HAYIR
Düzenli kitap okuma alışkanlığın var mı? (X) VAR ( ) YOK
Anlamını bilmediğin kelimeyi nereden öğrenmeyi tercih edersiniz?
( ) Sözlük (X) İnternet ( ) Öğretmen ( ) Anne-Baba ( ) Diğer

Aşağıda verilen kelimelerin anlamlarını yazınız. Anlamını biliyorsanız cümle içinde kullanınız. Kelimeyi biliyorsanız nereden öğrendiğinizi işaretleyiniz.

1-SESSİZLİK

Anlamı: Konuşmamak, sessiz kalmak
Cümle: Annem bugün sessizlik içinde kalmıştı
Nereden Öğrendin:

- (a) Sözlük (b) Televizyon (c) İnternet (d) Anne Baba (e) Öğretmen (f) Arkadaş (g) Ders Kitabı (h) Diğer

2-OLASILIK

Anlamı: olabilirlik
Cümle: Öyle olası bir şey yaşamıpta ki...
Nereden Öğrendin:

- (a) Sözlük (b) Televizyon (c) İnternet (d) Anne Baba (e) Öğretmen (f) Arkadaş (g) Ders Kitabı (h) Diğer

3-GEREKÇE

Anlamı: Gerektirici sebep
Cümle: Bu durumda bir gerekçe göstermiyorum
Nereden Öğrendin:

- (a) Sözlük (b) Televizyon (c) İnternet (d) Anne Baba (e) Öğretmen (f) Arkadaş (g) Ders Kitabı (h) Diğer

4-İÇTENLİK

Anlamı: Yürekten samimi.
Cümle: Bir anda içtenlik duygusu başladı.

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

5-ÇOK

Anlamı: *başla olan, gerekli ölçüyü aşan*

Cümle: *Bakkaldan çok abur cubur almıştı*

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

6-FIŞKIRIK

Anlamı:

Cümle:

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

7-GEÇMİŞ

Anlamı: *Bitmiş sona ermiş*

Cümle: *O evi satıldı aradan çok geçmiş*

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

8-KİŞİLİK

Anlamı: *İnsanlara yakışan davranış*

Cümle: *Kişiliği dürüst bir insandı*

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

9-GEZİCİ

Anlamı: *Gözerək iş gören*

Cümle: *Gezici hayallerini anlatı*

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

10-ÖZELLİK

Anlamı: *Bir şeyi başka şeylerden ayıran nitelik*

Cümle: *Bu özelliği ile beni sıfırdı*

Nereden Öğrendin:

- b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

İRTMAÇ

Anlamı:

Cümle :

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

12-İNCELEME

Anlamı: incelemek işi ve sonucu

Cümle : Yaptığımız tamir üzerine inceleme yaptık

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

13-BUDUN

Anlamı:

Cümle :

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

14-SAV

Anlamı: söz, ispatlanması gereken iş

Cümle : sav nedeniyle mahkeme durduruldu

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

15-YETENEK

Anlamı: Bir şeyi anlamca veya yapabilece gücü

Cümle : Bu yetenekle büyük kazançlar elde edersin

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

16-GÜÇ

Anlamı: kuvvet, zor, şiddet

Cümle : O çjiçüyle savaştı

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

17-ALÇAK GÖNÜLLÜ

Anlam: Kendinden aşağı olanları hor görmeyen

Cümle: Alçak gönüllü kız herkesle kavgaya ediyordu

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

18-NİTELİK

Anlam: Bir şeyin nasıl olduğunu belirtmek

Cümle: Nitelik bakımından üstte idi.

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

19-BAŞARI

Anlam: Mutlu sonuç, Kazanma

Cümle: Doktor bir başarı kazandı.

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

20-YETERLİ

Anlam: Tam miktarında olan

Cümle: Bu kadar para yeterli bence

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

21-OLUMLU

Anlam: Draylanan kabul edilen

Cümle: Bir kere de olumlu konuşsan

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

22-GELECEK

Anlam: Daha gelmemiş zaman

Cümle: Onu da gelecek zamana bırak

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

23-ÖNEMLİ

Anlamı: Ehemmiyeti, mühim

Cümle: Önemli bir isim çıktı

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük   b) Televizyon   c) İnternet   d) Anne Baba   e) Öğretmen   f) Arkadaş   g) Ders Kitabı   h) Diğer

24-ÖZENDİRME

Anlamı: Teşvik etmek

Cümle: Özendirici şekilde ayarladım

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük   b) Televizyon   c) İnternet   d) Anne Baba   e) Öğretmen   f) Arkadaş   g) Ders Kitabı   h) Diğer

25-TARTIŞMA

Anlamı: Ağır Kavga, müharaka

Cümle: İkişinin arasında tartışma gerçekleşti

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük   b) Televizyon   c) İnternet   d) Anne Baba   e) Öğretmen   f) Arkadaş   g) Ders Kitabı   h) Diğer

26-ELEŞTİRİ

Anlamı: Bir konuyu ele alıp inceleme

Cümle: Konu üzerinde eleştiri yaptık

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük   b) Televizyon   c) İnternet   d) Anne Baba   e) Öğretmen   f) Arkadaş   g) Ders Kitabı   h) Diğer

27-ÖZLEM

Anlamı: Kavuşma arzusu, hasrat

Cümle: Aile özlemi beni çok ağlattı

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük   b) Televizyon   c) İnternet   d) Anne Baba   e) Öğretmen   f) Arkadaş   g) Ders Kitabı   h) Diğer

28-SÖZ

Anlamı: Kelime, söz, sözlük, söylenti

Cümle: Bir söz bile dahi etme

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük   b) Televizyon   c) İnternet   d) Anne Baba   e) Öğretmen   f) Arkadaş   g) Ders Kitabı   h) Diğer

29-SAYGINLIK

Anlamı: Saygı görünme hali

Cümle: Konuklara saygınlık içinde davrandı.

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

30-YARARSIZ

Anlamı: Faydasız yarar sağlanmayan

Cümle: Yaransız şeylerle uğraşma

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

31-ÖRNEK

Anlamı: Benzeri yapılacak şey, model

Cümle: Bizim okulda örnek bir öğrenci seçildi.

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

32-BAĞIMSIZLIK

Anlamı: Bağımsız olma durumu

Cümle: Bağımsızlık simgemiz ay ve yıldızdır.

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

33-SINAV

Anlamı: Bilgi seviyesi ölçme

Cümle: Bugün sınav olduk

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

34-AYLAK

Anlamı: İssiz, boş geçen

Cümle: Aylak ortada dolanıyordu.

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

35-ÖRNEK

Anlamı: model

Cümle : Örnek bir öğrenci oldu

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük   b)Televizyon   c) İnternet   d)Anne Baba   e)Öğretmen   f) Arkadaş   g)Ders Kitabı   h) Diğer

36-KÖTÜMSER

Anlamı: Her işin sonunu kötü gören

Cümle : Kötümsen bir bayandı

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük   b)Televizyon   c) İnternet   d)Anne Baba   e)Öğretmen   f) Arkadaş   g)Ders Kitabı   h) Diğer

37-ŞATAFAT

Anlamı: Süs ve gösteriş

Cümle : Şatafat bir evi vardı.

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük   b)Televizyon   c) İnternet   d)Anne Baba   e)Öğretmen   f) Arkadaş   g)Ders Kitabı   h) Diğer

38-ÖZYAPI

Anlamı:

Cümle :

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük   b)Televizyon   c) İnternet   d)Anne Baba   e)Öğretmen   f) Arkadaş   g)Ders Kitabı   h) Diğer

39-TEKDÜZE

Anlamı: Aynı şekilde devam eden

Cümle : Bulutlar gök yüzünde tekdüze gidiyordu

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük   b)Televizyon   c) İnternet   d)Anne Baba   e)Öğretmen   f) Arkadaş   g)Ders Kitabı   h) Diğer

40-ÖYKÜNCE

Anlamı:

Cümle :

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük   b)Televizyon   c) İnternet   d)Anne Baba   e)Öğretmen   f) Arkadaş   g)Ders Kitabı   h) Diğer

Örnek-4

7. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA GEÇEN KELİMELERİN BİLİNİRLİĞİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMA SORULARIDIR-1

Okulu: Kayabaşı Alimler Ortaokulu Okul Numarası: 61 Sınıfı: 7/B
Cinsiyeti: ( ) Bay (X) Bayan Yaş: 13
Anne Eğitim Durumu : (X) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite Anne Meslek: Fv hanımı
Baba Eğitim Durumu : ( ) İlkokul ( ) Ortaokul (X) Lise ( ) Üniversite Baba Meslek: İşçi?
Evin Toplam Geliri (Yaklaşık Olarak): 1200 TL

Sürekli Sözlük Kullanma Alışkanlığın Var mı? (X) VAR ( ) YOK

Evinizde internet bağlantısı var mı? (X) VAR ( ) YOK

Evinize düzenli olarak her gün gazete giriyor mu? ( ) EVET (X) HAYIR

Düzenli kitap okuma alışkanlığın var mı? ( ) VAR (X) YOK

Anlamını bilmediğin kelimeyi nereden öğrenmeyi tercih edersin?

(X) Sözlük ( ) İnternet ( ) Öğretmen ( ) Anne-Baba ( ) Diğer

Aşağıda verilen kelimelerin anlamlarını yazınız. Anlamını biliyorsanız cümle içinde kullanınız. Kelimeyi biliyorsanız nereden öğrendiğinizi işaretleyiniz.

1-DENETİM

Anlamı: Kontrol etmek.

Cümle: Bu gün okula denetim için muafet'is geldi.

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

2-YOKSUL

Anlamı: Durumu olmayan fakir

Cümle: Sokakta ki yoksul insanlara çok üzülüyorum

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

3-YAZMAN

Anlamı: Yazı yazan kişi

Cümle :

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

4-NAMAZLIK

Anlamı: Namaz kılınan örtü.

Cümle: Annem yeni namazlık aldı.

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

5-TASA

Anlamı: Dert

Cümle: Annem aksama yemekleri yetiştiremediği için tazalandı.

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

6-ÜZGÜN

Anlamı: Mutlu değil.

Cümle: Öğretmenimiz hasta olduğu için üzgündüm.

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

7-DEVRİM

Anlamı: Gelişen şey

Cümle :

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

8-GÖREV

Anlamı: Bir işi yapmak için verilen şey.

Cümle: Annem bana yapmam için görev verdi.

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

9-ESİN

Anlamı:

Cümle :

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

10-YETENEK

Anlamı: Bir alanda başarılı olması

Cümle: Arkadaşım çok yetenekli.

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

11-GÜÇ

Anlamı: Kuvvet

Cümle: Bana göre babam çok güçlü biri.

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

12-ATEŞKES

Anlamı: Anlaşma

Cümle: Meri

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

13-BENZER

Anlamı: Yaklaşık neredeyse aynı.

Cümle: Kıyafetlerimin hepsi benzer şeyler.

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

14-SINAV

Anlamı: İmtahan

Cümle: Bu gün matematik dersinden sınav olduk.

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

15-ANIT

Anlamı: Eskiden kalan bir şey

Cümle: Atatürk'ün anıtına gittim.

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

16-SESLENME

Anlamı: Bir işime çağırma

Cümle: Dışarıda top oynarken onem bize seslendi.

Nereden Öğrendin:

a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

17-SAVAŞÇI

Anlamı: Savaşan kişi, asker

Cümle: Savaşçılardan çoğu yaralanmış

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

18-BARIŞ

Anlamı: Huzur sulh.

Cümle: Dünyada barış olursa insanlar daha huzurlu olabilir.

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

19-ÖZDEYİŞ

Anlamı: En geçişi

Cümle: Annem çok özdeyişli.

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

20-KUZEY

Anlamı: Yön

Cümle: Kuzey

Nereden Öğrendin: Kuzey kutbunda ki penguenler çok sıkılır.

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

21-GÜNEY

Anlamı: Yön

Cümle: Bizim evimizin güney cephesine bakıyor.

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

22-BATI

Anlamı: Yön

Cümle: Abim Batı'ya okumaya gitti.

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

23-DOĞU

Anlamı: Yön

Cümle: Güneş doğu'da doğar.

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

24-DAYANIKLI

Anlamı: Sabırlı, güçlü

Cümle: Babam çok dayanıklı bir insan.

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

25-BULUŞ

Anlamı: İletişim

Cümle: Buluşlar olmazdı' günümüzdeki hayat çok sıkıcı olurdu.

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

26-ÖĞÜT

Anlamı: Bilgi vermek

Cümle: Dedem bana çok öğüt verir.

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

27-SÖZ

Anlamı: Kelime

Cümle: Söyleyecek söz bulmuyorum.

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

28-YİTİK

Anlamı: Umudunu kaybetmiş

Cümle: Arkadaşım yitik bir insan.

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

29-EREN

Anlamı: İsim

Cümle: Arkadaşımın ismi eren

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

30-GEZGİN

Anlamı: Gök gezmiş

Cümle: Mahallede gezginler geldi

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

31-SÜREKLİ

Anlamı: Tekrarlanan

Cümle: Sürekli aynı kelimeyi tekrarlıyor.

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

32-DERGİ

Anlamı: Kitap, Yayın

Cümle: Ben dergi okumayı çok severim

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

33-ÖĞRETİM

Anlamı: Öğrenmek

Cümle: Bu öğretim yılı çok başarılı geçti.

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

34-DOĞRULTU

Anlamı: Doğru olan

Cümle :

Nereden Öğrendin:

- a)Sözlük b)Televizyon c) İnternet d)Anne Baba e)Öğretmen f) Arkadaş g)Ders Kitabı h) Diğer

35-DENİZ

Anlamı: Su, tuzlu su

Cümle: Bu yaz denize gittik

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

36-BECERİKLİLİK

Anlamı: Bir işte becerikli olmak

Cümle: Abim beceriklilik konusunda çok başarılı

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

37-ÜLKÜ

Anlamı:

Cümle :

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

38-SEKİLİK

Anlamı:

Cümle :

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

39-AŞINIM

Anlamı: Aşınmak, bitirmek.

Cümle : Aş

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

40-YOLAK

Anlamı: Fakirlik yolu

Cümle: Bu gün yolağ yoldan gittim

Nereden Öğrendin:

- a) Sözlük b) Televizyon c) İnternet d) Anne Baba e) Öğretmen f) Arkadaş g) Ders Kitabı h) Diğer

ÖZGEÇMİŞ

1983 Zonguldak Ereğli’de doğdu. İlköğretim ve lise tahsilini Zonguldak Ereğli’de tamamladı. 2001 yılında Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği bölümünü kazandı ve 2005 yılında mezun oldu. Aynı yıl Türkçe Öğretmeni olarak Karabük İli Yenice İlçesinde göreve başladı. 2013 yılında Zonguldak Ereğli’ye öğretmen olarak tayin oldu. Aynı yıl Zonguldak Ereğli’de okul müdürlüğü görevine atandı. Halen Zonguldak Ereğli’de Merih Şuğle Ortaokulu Okul Müdürü olarak çalışmaktadır.

